

วิธีชีวิตเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

นางสาวชาวนีย์ ศิริสาคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

**The Life Style of Farmers Adhering to Sufficiency Economy Philosophy
in Ban Nadon Community, Mueang District, Nakhon Phanom Province**

Miss Chuowanee Sirisakhon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agriculture Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

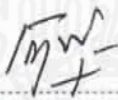
Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิธีชีวิตเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโคก
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
ชื่อและนามสกุล นางสาวชาวนิษฐ์ ศิริสาคร
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง
2. รองศาสตราจารย์ส่งเสริม หอมกลิ่น

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์เอ็นนู ชื้อสุวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ส่งเสริม หอมกลิ่น)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ส่งเสริม หอมกลิ่น
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่าง
ใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณอาจารย์เอ็นนู
เชื้อสุวรรณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณเกษตรกรรมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมทุกท่านที่
เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ
เพื่อนนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือในการทำ
วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และที่สำคัญครอบครัวของข้าพเจ้าที่เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

เชาวณีย์ ศิริสาคร

พฤษภาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	6
ระบบการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	26
ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชน.....	30
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ.....	36
การส่งเสริมการเกษตร.....	38
การฝึกอบรมเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	44
บริบทชุมชนบ้านนาโดน ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การวิเคราะห์ข้อมูล	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร.....	59
วิถีชีวิตของเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	66
การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรและชุมชน.....	70
แนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตของเกษตรกร.....	78
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	85
สรุปการวิจัย	85
อภิปรายผล	88
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก.....	100
ก แบบสัมภาษณ์.....	101
ข ภาพกิจกรรม.....	110
ประวัติผู้วิจัย.....	116

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง..... 18
ตารางที่ 2.2	ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพึ่งตนเอง..... 33
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลด้านเพศของเกษตรกร..... 59
ตารางที่ 4.2	ข้อมูลด้านอายุของเกษตรกร..... 60
ตารางที่ 4.3	ข้อมูลด้านการศึกษาของเกษตรกร..... 60
ตารางที่ 4.4	ข้อมูลด้านสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร..... 60
ตารางที่ 4.5	ข้อมูลด้านแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร..... 61
ตารางที่ 4.6	ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร..... 61
ตารางที่ 4.7	ข้อมูลด้านอาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกร..... 62
ตารางที่ 4.8	ข้อมูลด้านรายได้ภาคการเกษตรของเกษตรกร..... 62
ตารางที่ 4.9	ข้อมูลด้านรายได้นอกภาคการเกษตรของเกษตรกร..... 63
ตารางที่ 4.10	ข้อมูลด้านรายจ่ายภาคการเกษตรของเกษตรกร..... 63
ตารางที่ 4.11	ข้อมูลด้านรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร..... 64
ตารางที่ 4.12	ข้อมูลด้านสื่อในชุมชนของเกษตรกร..... 64
ตารางที่ 4.13	ข้อมูลด้านสื่อในครอบครัวของเกษตรกร..... 65
ตารางที่ 4.14	ข้อมูลด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรของเกษตรกร..... 65
ตารางที่ 4.15	ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องจักรกลทางการเกษตรของเกษตรกร..... 65
ตารางที่ 4.16	วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร..... 67
ตารางที่ 4.17	การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี 70
ตารางที่ 4.18	การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ..... 72
ตารางที่ 4.19	การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม..... 73
ตารางที่ 4.20	การพึ่งพาตนเองด้านจิตใจ..... 74
ตารางที่ 4.21	การพึ่งพาตนเองด้านสังคม..... 75

ญ

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ภาพที่ 2.1	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	10
ภาพที่ 4.1	แผนภาพการจัดเวทีชุมชน	78
ภาพที่ 4.2	แผนภาพแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	81

ชื่อวิทยานิพนธ์ วิถีชีวิตเกษตรกรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโคก อำเภอมือง
จังหวัดนครพนม

ผู้วิจัย นางสาวชาวนีย์ ศิริสาคร รหัสนักศึกษา 2549001077

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง (2) รองศาสตราจารย์ส่งเสริม หอมกลิ่น

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร (2) วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (3) การพึ่งตนเองของเกษตรกร (4) ความต้องการและแนวทางส่งเสริมการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง เป็นเกษตรกรที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 46 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47.10 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.15 คน มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.65 คน เกษตรกรมีพื้นที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 10.37 ไร่ ทุกคนมีอาชีพหลักทำการเกษตร มีรายได้อverage ครัวเรือนละ 117,195.65 บาทต่อปี มีรายจ่ายครัวเรือนละ 26,437.83 บาทต่อปี มีสื่อหออกรายข่าวในชุมชน สื่อโทรทัศน์ใช้ในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เครื่องจักรกลทางการเกษตรส่วนใหญ่ใช้รถไถเดินตาม

วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรทุกคนยึดหลักพอประมาณ โดยใช้ชีวิตเรียบง่ายไม่ไหลตามกระแสวัตถุนิยม ในด้านการเกษตรปลูกอะไรก็ได้กินอย่างนั้น ความมีเหตุผลโดยใช้เหตุผลในการใช้จ่าย จัดทำบัญชีครัวเรือน รวมทั้งการใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดก็คือการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน สร้างครอบครัวให้อบอุ่น การปลูกที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ความรู้ที่นำมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ใช้หลักพระพุทธศาสนามีคุณธรรมเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ เมื่อดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การสร้างทีมวิทยากร พัฒนาปราชญ์ชาวบ้าน จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม เสริมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดในชุมชน สร้างกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และขยายผลการเรียนรู้สู่คนในชุมชน

คำสำคัญ หลักเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเอง วิถีชีวิตเกษตรกร อำเภอมือง จังหวัดนครพนม

Thesis title : The Life Style of Farmers Adhering to Sufficiency Economy Philosophy in Ban Nadon Community, Mueang District, Nakhon Phanom Province
Researcher : Miss Chuowanee Sirisakhon ; **ID:** 2549001077 ;
Degree : Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);
Thesis advisors: (1) Dr. Jinda Khlibtong, Associate Professor; (2) Songserm Homglin, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic circumstances of farmers (2) their life style adhering to sufficiency economy philosophy (3) self-reliance of farmers (4) needs and agricultural extension guidelines adhering to sufficiency economy philosophy.

Population in this study was selected by purposive random sampling. They were 46 farmers who had participated in the sufficiency economy training. The research instruments were both interview form and organizing a panel stage for knowledge sharing. Quantitative data analysis was conducted by computer programs while qualitative analysis was done by contents analysis.

Results from the study were found that 1) most of the farmers were male with their average age at 47.10 years. Most of them were educated at primary level. Their average number of household members was 5.15 persons whereas their average number of agricultural labor was 3.56 persons. Their average agricultural area was 10.37 rai. Agriculture was the main occupation of everyone while their subordinate one was wickerwork production. The average annual income was 117,195.65 baht and the average annual expenditure was 26,437.83 baht for each household. There were broadcasting tower in community with television media in their families. Most of them were members of the vocational promotion group. The most used agricultural equipment was walking tractor. 2) life style adhering to sufficiency economy philosophy, every farmer must adhere to the moderate principle leading simple life not to follow the materialism. In agriculture, we plant and eat what we planted. Reasonableness in spending money by preparing home accounting and maximizing the use of agricultural area. The best immunity is building favorable relationship with everyone and promoting happy family. Diversity of planting is aiming to decrease risk from natural disaster. For knowledge, it requires application of local wisdom along with new technology and application of Buddhism principle with virtue as mind control. 3) After applied sufficiency economy philosophy as life guidance, then will happen to be self-reliance on technology, economy, natural resources and environment, mental aspect, social and cultural aspect. 4) Needs for extension guidelines of sufficiency economy philosophy would be building resource person team, development of village philosophers, organizing appropriate training course in line with community context, training with participatory approach, encouraging learning behavior in community, strengthening relations in family and disseminating learning results to community members.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Self-Reliance, Life Style of Farmers, Ban Nadon Community, Mueang District, Nakhon Phanom Province

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นแต่เดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตของเกษตรกรไทยผูกพันอยู่กับชีวิตของการปลูกพืช มีการเลี้ยงสัตว์บ้าง การเกษตรจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของวิถีชีวิตคนไทย (สมจิต โยธะคงและคณะ, 2554 : 45) ต่อมาเมื่อประเทศตะวันตกแผ่ขยายอำนาจมายังประเทศไทย และมีการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2398 ทำให้สังคมไทยต้องผลิตอาหารเพื่อตอบสนองต่อการขยายตัวของธุรกิจอุตสาหกรรม ระบบการผลิตถูกผลักดันเข้าสู่ระบบตลาด ก่อให้เกิดการปฏิวัติทางการเกษตรที่เรียกว่า “การปฏิวัติเขียว” ก่อให้เกิดกระแสการผลิตพืชเชิงเดี่ยวในปริมาณมากเพื่อเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดส่งออกเป็นสำคัญ (นาถพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย, 2552) รวมทั้งรัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อวางแนวทางในการพัฒนาประเทศส่งผลให้วิถีชีวิตของเกษตรกรเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งระบบเศรษฐกิจและการเมืองของโลกในปัจจุบันขับเคลื่อนไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่เอื้อต่อการเคลื่อนย้ายทุน ปัจจัยการผลิต และสินค้าข้ามพรมแดนอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องแสวงหาแนวทางเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจเกิดกับเกษตรกร เพื่อสร้างฐานการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนบนลำแข้งของตนเอง (อุบล อยู่หว่า, 2555) เช่นเดียวกับ สมจิต โยธะคงและคณะ (2554 : 47) ที่กล่าวถึงการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาว่าประเทศไทยได้ใช้ยุทธวิธีพัฒนาการเกษตรที่ไม่สอดคล้องกับหลักปรัชญาในการส่งเสริมการเกษตรที่ว่า “จะต้องพัฒนาเกษตรกรให้ช่วยเหลือตนเองได้” แต่กลับใช้วิธีการส่งเสริมการเกษตรแบบสำเร็จรูปในรูปแบบของ “เกษตรสงเคราะห์” ซึ่งรัฐบาลให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็นให้แก่เกษตรกรแบบให้เปล่าในการช่วยให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตของตนเองทำให้เกษตรกรฝากความหวังในการนำทางเพื่อการพัฒนาชีวิตของตนไว้กับภาครัฐ ดังนั้น ภาครัฐต้องสร้างพื้นฐานในการพัฒนาเพื่อสร้างแนวคิดและปรัชญาในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของเกษตรกรและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อรุณ อวนสกุล (2543 : 2) ระบุว่ามิผลการศึกษาวิจัยหลายแห่งยืนยันตรงกันว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาภาคเกษตรของไทยมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แต่ผลสำเร็จของการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของฐาน

ทรัพยากรธรรมชาติ จนเริ่มส่งผลเป็นข้อจำกัดต่อการเพิ่มผลผลิตมวลรวมทางการเกษตร ซึ่งขงนินฎฐากาญจณรังษินนท์ และคณะ (2554 : 2) ได้กล่าวถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาว่ามีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศและสร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคติ และกระบวนการทำงาน โดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางในการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ และก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน ซึ่งสอดคล้องกับบำเพ็ญ เจียวหวาน (2555 : 32) ที่กล่าวว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดที่สังคมไทยได้รับรู้ รับทราบมาเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบของการปฏิบัติจากปรัชญาวิถีชีวิตทั้งในระดับบุคคล กลุ่มองค์กร และหน่วยงานยังคงต้องการส่งเสริมการสร้างเข้าใจและช่วยกันขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่สำคัญทั้ง 2 ประการ คือ การมีความรู้และคุณธรรมเพื่อส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความมีเหตุมีผล มีความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกันเพื่อให้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาไปได้ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับในชุมชน ท้องถิ่นและโลกปัจจุบัน

ชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในอดีตเกษตรกรทำการผลิตการเกษตรเพื่อยังชีพ แต่จากนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ทำให้วิถีการผลิตของเกษตรกรต้องเปลี่ยนไปเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่เกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐ ต่อมาได้มีการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานในพื้นที่ในการให้ความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกษตรกรนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เกิดการพึ่งตนเอง และพออยู่ พอกิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม หลังจากการที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วว่ามี การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต และการทำการเกษตรอย่างไร เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และบริบทของชุมชน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

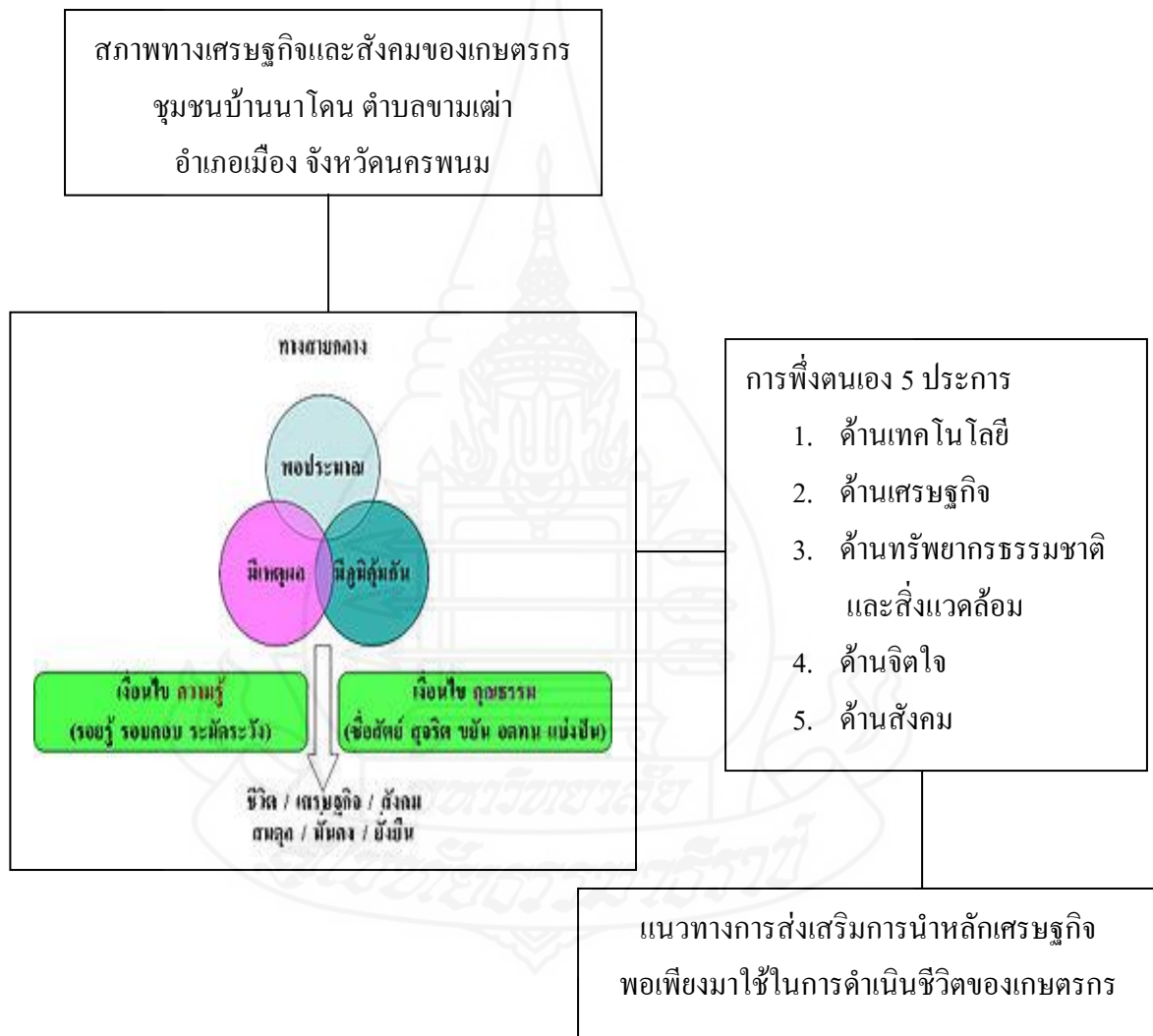
2.2 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

2.3 เพื่อศึกษาการนำหลักเศรษฐกิจมาใช้ในการดำเนินชีวิตก่อให้เกิดการพึ่งตนเองของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาบริบทชุมชน สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร วิถีชีวิตของเกษตรกรด้านการดำเนินชีวิต นำไปสู่การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรและแนวทางการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **วิถีชีวิต** หมายถึง รูปแบบและแนวคิดในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม

5.2 **เศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนของเกษตรกร และชุมชนบ้านนาโคก

5.3 **เกษตรกร** หมายถึง เกษตรกรในชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเต่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.4 **การพึ่งตนเอง** หมายถึง การใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้วยระบบเศรษฐกิจของตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่นจนเกินความจำเป็น โดยเน้นความสามารถของคนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงชุมชนนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ

5.4.1 **การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน** หมายถึง การรู้จักใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม เหมาะสมกับการทำงานของตน ครอบครัว และชุมชน

5.4.2 **การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง ความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพ สามารถผลิตไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน เมื่อเหลือพอจึงผลิตเพื่อการค้า มีการประหยัดลดค่าใช้จ่ายหรือลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

5.4.3 การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง คนในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ และสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมโทรมไป

5.4.4 การพึ่งพาตนเองด้านจิตใจ หมายถึง การมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็ง เพื่อที่สามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งการเลี้ยงชีพโดยไม่หวังจะพึ่งพาผู้อื่นและความช่วยเหลือจากภายนอก มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

5.4.5 การพึ่งพาตนเองด้านสังคม หมายถึง การที่คนในสังคมมีความเหนียวแน่น มีผู้นำที่ดีมีประสิทธิภาพ มีความรักสามัคคีในชุมชนทำให้ชุมชนช่วยตนเองได้ และคนในชุมชนสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

5.6 การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตร หรือการให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไปสู่เกษตรกร หรือบุคคลเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการยอมรับ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และนำไปเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

5.7 ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่เกษตรกรต้องการรู้เกี่ยวกับการหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่ยังไม่รู้แน่ชัด ต้องการความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถนำมาปฏิบัติได้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ชุมชนสามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

6.2 เกษตรกรมีการพึ่งตนเองในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการส่งเสริมการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรใกล้เคียงหรือชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

6.3 เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง วิถีชีวิตเกษตรกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเกษตรกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากกรทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอตามประเด็นได้ดังนี้

1. แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ระบบการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชน
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
6. การส่งเสริมการเกษตร
7. การฝึกอบรมเกษตรกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
8. บริบทชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานนาม คำจำกัดความของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าหมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน สามารถเลี้ยงดู อิ่มชูตนเองได้โดยมีความเหมาะสม เพียงพอกับความตนเองได้ (สมบัติ กุสุมาวดี, 2551: 86)

สรเสรีญ วงศ์ช่อ (2544 : 17) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2552 : 2) กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วเพียงอย่างเดียว

กรมส่งเสริมการเกษตร (2543 : 4) และอุดมพร อมรรธรรม (2549 : 9) ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงในแนวทางเดียวกันว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณเดินทางสายกลาง มีความพอดีและมีความพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งที่สำคัญต้องพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและรู้จักการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

เพชรภรณ์ รื่นรมย์ (2543 : 20) ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ให้ “พอมี พอกิน” โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อกำหนดให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อเพื่อให้มีรายจ่ายไม่เกินรายรับ

เกษม วัฒนชัย (2550:18) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อรองรับ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากกระแส โลกาภิวัตน์

สมพร เทพสิทธิ์ (2549 : 29-32) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำนไรร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจ ซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ

1) มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกินให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2) มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาในการดำรงชีวิต

3) มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้สังคมมีความสุข ประชาชนความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาใจใส่เปรียบเทียบกันการมุ่งร้ายทำลายกัน

4) มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุด ปัญหาหนึ่งที่น่าห่วงทำลายความมั่นคงของชาติ

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน ครอบครัว และชุมชนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเอง ชุมชนท้องถิ่นและสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต

1.2 กรอบแนวคิด

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ และคณะ, 2546: 31) โดยสามารถให้ความหมายกรอบแนวคิดได้ดังนี้

1. เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐาน มาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดระยะเวลาที่ผ่านกว่า 25 ปีที่ผ่านมา ได้มีการ

ทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง

2. เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต กล่าวคือ ได้มีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤต และการพัฒนาในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

3. เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ในโลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากความเชื่อมโยง ของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

4. เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคมและทางเศรษฐกิจ

5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็น Paradigm Shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบายแนวทาง และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้น ตลอดช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายถึง การที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม

1.3 คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง

อุทัย อันพิมพ์ (2554 : 11) ได้อธิบายหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

นอกจากนี้การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องมีเงื่อนไข 2 เงื่อนไข คือ อาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

(4) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

(5) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน และความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

ภาพที่ 2.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร หน้า 3

1.4 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

จากสาระสำคัญของคุณลักษณะและเงื่อนไขตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพิจารณาได้จากการกระทำหรือการแสดงออกที่สะท้อนถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านการดำเนินชีวิต ดังต่อไปนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง การรู้จักความพอดี พอประมาณในการดำรงชีวิต ไม่ให้หลงใหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมหรือยึดติดพันนาการอยู่กับสิ่งใด คือ สามารถสร้างความพอใจหรือภาคภูมิใจ ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ เป็นอยู่ได้โดยไม่โลภหรือขวนขวายให้ได้มาในทางทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบ พร้อมทั้งสามารถเฝ้าหาความรู้ที่อยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นตามศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น การรู้จักประมาณตนเองในการประกอบอาชีพ ตามกำลังสติปัญญา ความรู้ความสามารถและความถนัด หรือการเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค และการใช้จ่ายไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินความพอดี ขณะเดียวกันก็ต้องไม่ฝืดเคืองจนเกินไป โดยสามารถมุ่งแสวงหารายได้ให้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาคิดใคร่ครวญและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อค้นหาสาเหตุหรือต้นตอของปัญหาว่ามาจากสิ่งใด หรือทำความเข้าใจกับสิ่งนั้น ๆ อย่างละเอียดโดยไม่หลงเชื่อมงายด้วยว่าเป็นเพียงการรับฟังหรือทำตามกันมา แต่ต้องรู้จักพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ด้วยเหตุผลได้โดยไม่ผูกพันยึดติดกับตนเองหรือผลประโยชน์ของผู้ใด แต่อยู่บนหลักของทางสายกลางที่ต้องอาศัยการพิจารณาเหตุปัจจัยแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ว่าจะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมอย่างไร ตัวอย่างเช่น ความเป็นผู้รู้จักว่าเหตุแห่งความสุขและความสำเร็จนั้น เกิดมาจากผลของการทำความดี ส่วนการทำความชั่วหรือทำผิดกฎหมายย่อมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งผลลัพธ์คือความทุกข์ในระยะยาวทุกสิ่งจึงล้วนเกิดขึ้นมาจากเหตุและก่อให้เกิดผลตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะทำดีหรือทำชั่วก็ตาม ย่อมต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้นไม่ช้าก็เร็ว ดังนั้น เมื่อรู้ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดผลชั่วหรือความทุกข์ก็ต้องหลีกเลี่ยงหรือละเว้น และมุ่งทำแต่เหตุที่จะส่งผลก่อให้เกิดผลดีและนำมาซึ่งความสุขที่แท้จริง

3) ความประหยัด คือ การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างประมาณ ตนและรู้จักมีเหตุผลเดินอยู่บนทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงในตนเอง ครอบคร้ว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญคือต้องรู้จักการพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักนำปัจจัย พื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ความสบาย และพอเพียงกับตนเอง สามารถตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านเพื่อลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง สามารถสะท้อนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้จาก

(1) พฤติกรรมการใช้จ่ายของคนไทยที่รู้จักช่วยชาติใช้ประหยัด ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายจนเกินความจำเป็น โดยเฉพาะการเลือกใช้สิ่งของที่สามารถผลิตขึ้นในประเทศได้ รวมถึงการตระหนักถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม รักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช้ไปอย่างสิ้นเปลือง เน้นการประหยัดพลังงานในชีวิตประจำวัน

(2) พฤติกรรมการบริโภค ที่ตั้งตนอยู่ในความพอประมาณ ความพอดี ได้แก่ การบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมีคุณค่าโภชนาการ ซึ่งสามารถลดอัตราการเจ็บป่วยของโรคที่ป้องกันได้ และจะนำไปสู่การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและสิ้นเปลืองสามารถนำไปสู่ “ความมั่นคงและปลอดภัยทางอาหารและความยั่งยืนของระบบนิเวศวิทยา” ได้ในที่สุด เช่น การบริโภคกลุ่มอาหารประเภทงานด่วน เครื่องดื่มน้ำตาล เครื่องดื่มชูกำลัง การดื่มสุรา สูบบุหรี่ หรือการใช้จ่ายเกินฐานะจนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว โดยไม่ได้นำค่าใช้จ่ายส่วนเกินนี้ไปแบ่งปันให้กับผู้ที่ขาดแคลนกว่า เช่น เป็นทุนการศึกษาหรือค่าอาหารกลางวันของเด็กยากจน เป็นต้น

4) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี ความรับผิดชอบและความจริงใจที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น (ครองตน ครองเรือน ครองงาน) ไม่คิดหลอกลวง คดโกงฉ้อฉล หรือกลับกลอกผิดสัจจะคำมั่นสัญญาที่จะทำให้เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายความดีหรือความถูกต้อง รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่และเคารพในกฎกติกาของสังคม ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความสุจริตและตั้งใจจริงเพื่อทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วง อย่างระมัดระวัง รอบคอบและตรงไปตรงมา มีความโปร่งใส ไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ซึ่งจะเป็นการทำลายชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจที่มีต่อตนเองตลอดไปได้ ตัวอย่างเช่น การประกอบสัมมาชีพโดยสุจริต สำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม แม้อยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่ชวนให้กระทำผิด เช่น ปัญหาการไม่ซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสคิดนอกใจจนก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยก ครอบครัวล่มสลาย สร้างปัญหาให้กับสังคม รวมไปถึงความไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อสังคมประเทศ การทุจริตคอร์รัปชั่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น สามารถสะท้อนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้จาก

(1) พฤติกรรมที่ไม่ทำลายหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม เช่น การคิดยาเสพติด การใช้ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม

(2) การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว รู้จักบทบาทของกันและกัน

(3) การประกอบสัมมาชีพ การมีอิสระในการเลือกประกอบอาชีพได้โดยสุจริต ไม่มุ่งเอาไรด์เอาเปรียบหรือแสวงหาผลกำไรเกินควรหรือในทางมิชอบและทำลายสังคม

5) ความมีระเบียบวินัย คือ การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม โดยใช้สติปัญญากำกับ ใ้ตัวและบังคับควบคุมตนเองให้เคารพในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับหรือมารยาททางสังคม และกฎหมาย ศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้สะท้อนได้จาก

- (1) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือกฎระเบียบ อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะคดีอุบัติเหตุจราจร อุบัติภัย การทะเลาะวิวาท
- (2) การแสดงออกซึ่งมารยาททางสังคม เช่น การไม่แข่งคิวกัน การให้เกียรติผู้อื่น โดยเฉพาะการเอื้อเฟื้อต่อสตรี เด็ก คนชราและคนพิการ
- (3) การรู้จักจัดระเบียบวินัยในตนเอง โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้เวลาว่างของเยาวชน

6) การมีสติสัมปชัญญะ หรือการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต หมายถึง การรู้จักใช้สติปัญญากำกับและควบคุมตนเองให้มีความตื่นรู้ตัวเองอยู่ตลอดเวลาที่กำลังคิดและทำอะไร เพื่ออะไร เพื่อใคร และจะนำไปสู่ผลดีหรือผลเสีย โดยสามารถครองสติให้สำรวมมัดระวังและรอบคอบ คือ สามารถเป็นผู้ตระหนักรู้เท่าทันถึงข้อดีข้อเสียของตน ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ หรือตามอำเภอใจและกล้าปฏิเสธสิ่งไม่ดี หรือไม่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้สร้างความเสียหายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นส่วนรวม ตัวอย่างเช่น การขาดสติ เผลอเรอ หรือการใช้อารมณ์ ความรุนแรงในการแก้ปัญหาไม่สามารถใช้ปัญญาในการใคร่ครวญถึงผลเสียหายหรือความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นได้ รวมถึงการหลงติดอยู่กับความสนุกสนานเพลิดเพลินไม่สามารถยับยั้งชั่งใจและควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ สามารถส่งผลก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง ครอบครัว และผู้อื่นในสังคม

7) ความอดทนและความเพียร หมายถึง การกระทำการงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจ และมุ่งมั่นเพียรพยายามอย่างเข้มแข็งโดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวงเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จและได้รับผลดีสูงสุด ซึ่งทั้งนี้จะต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นและรู้จักยับยั้งชั่งใจ หรือข่มใจอย่างยั้งยวดเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและเหตุการณ์เข้าวนที่อาจทำให้ล้มเลิกความเพียรและบั่นทอนจิตใจให้อ่อนแอลงจนถูกรอปรงหรือถลาลึกลงไปในความชั่วหรือความทุจริตในที่สุด แต่หากมีความหนักแน่นบังคับจิตใจให้สามารถยืนหยัดต่อสู้อย่างเข้มแข็งโดยไม่หวั่นไหวหรือหวังรอรับโชคชะตา ก็ย่อมรับผลแห่งความสำเร็จและความสุขที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การยึดถือหลัก “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ด้วยว่าทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นมาจากเจตนาและ การกระทำของตัวเอง เพราะไม่มีสิ่งใดได้มาโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงหรือเกิดขึ้นเองมาลอย ๆ แต่ต้องผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองโดยอาศัยความขยันหมั่นเพียรและอดทนเพื่อรอรับผลแห่งความสำเร็จของตนเองได้อย่าง

ภาคภูมิใจ แต่หากเก็ยคร้านคิดหวังรวยแต่ทางลัดก็ยอมเป็นเหตุให้นำมาซึ่งผลลัพธ์คือความยากจน และความทุกข์ในระยะยาว

8) ความกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดินและบรรพบุรุษ คือ การปลูกฝังอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้ปฏิบัติตนตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม รวมถึงการส่งเสริม พระศาสนาเพื่อร่วมกัน หล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมได้รู้จักตนเองเกิดสำนึกในหน้าที่และความ รับผิดชอบที่มีต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาชีวิตหรือ อุปสรรคก็สามารถมีกำลังใจต่อสู้หรือแรงจูงใจในการทำความคิดเพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าและมี ความหมายได้ โดยพิจารณาจากตัวอย่างของบุคคลต้นแบบที่ดี ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทาง วัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมและสืบสาน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ไทยจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ อันเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ต่อผืนแผ่นดินและบรรพบุรุษ ของไทยที่ได้สั่งสมและสืบทอดรักษาไว้ให้ลูกหลานได้เกิดสำนึกในคุณค่า และธำรงรักษาไว้ซึ่ง ความเป็นชาติได้อย่างมั่นคงยั่งยืน

9) ความไม่ประมาท หมายถึง การดำเนินชีวิตให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีและความไม่ ประมาท โดยประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในความถูกต้องดีงามตามหลักคำสอนทางศาสนา วัฒนธรรม เพื่อไม่ให้ก้าวล่วงพินไปสู่การกระทำความชั่ว รวมถึงการประพฤติตนในทางที่เหมาะสมเพื่อ ป้องกันหรือระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความทุกข์หรือความเดือดร้อนทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน หรือสร้าง ความเสื่อมเสียทำลายศาสนา และวัฒนธรรมได้ สะท้อนได้จาก

(1) การธำรงรักษาวัฒนธรรมความเป็นไทยด้วยการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยม วัฒนธรรมความเชื่อ คำสอนทางศาสนาอย่างเหมาะสม

(2) พฤติกรรมเสี่ยง การเสพสิ่งที่เป็นอันตรายต่อร่างกายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การดื่มสุรา การสูบบุหรี่และยาเสพติด

(3) การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ ได้แก่ การเข้าร่วมและประกอบ กิจทางวัฒนธรรมและทางศาสนา

10) ความเสียสละ หมายถึง การรู้จักเสียสละ ลดละความเห็นแก่ตัวหรือความโลภ ตระหนี่ ด้วยการแบ่งปันให้กับผู้สมควรให้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งทางกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลัง ปัญญา

11) ความสามัคคี คือ การคำนึงถึงเรื่องของความรักและความเมตตาระหว่างเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกชุมชนได้ ร่วมมือร่วมใจผนึกกำลังสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาได้อย่างบูรณาการ ภายใต้การสร้างองค์กร เครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็งในทุกระดับ เพื่อมุ่งสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาและบริหารประเทศ

ตามหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

12) ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การมีจิตสำนึกหรือการตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกา จารีต ประเพณี กฎหมายของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงผลจากการกระทำของตนเองที่มีผลกระทบต่อสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550 : 12) ได้กล่าวถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เน้นการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดความเข้มแข็งและมีความสมดุล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับในทุกระดับของสังคมไม่ว่าจะเป็นในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับรัฐ โดยสามารถนำไปใช้ได้ดังนี้

- ระดับปัจเจกบุคคล/ครอบครัว ด้วยการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างพอกินพอใช้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทำให้เกิดความสุขและความพอใจในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและพัฒนาตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอยู่อย่างพอเพียงได้ในทุกสถานการณ์

- ระดับชุมชน ต้องอาศัยความพอเพียงในระดับครอบครัวเป็นพื้นฐาน แล้วนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายผลในทางปฏิบัติไปสู่ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถที่มีอยู่เป็นพื้นฐานประกอบการดำเนินชีวิต มีการช่วยเหลือแบ่งปันกัน มีการรวมกลุ่มและสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกันจนนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนโดยรวม

- ระดับรัฐหรือระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งที่มีความพอเพียงมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์และร่วมมือกันสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ด้วยหลักแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงและสามารถวางนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

สรุปหลักของเศรษฐกิจพอเพียง (สมบัติ กุสุมาวดี, 2551 : 88) มีดังนี้

1. เน้นให้คนเข้าใจหลักพื้นฐานทางสังคมว่า “ความเปลี่ยนแปลง” คือ ความจริงแท้ทางสังคม หลักเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจัง ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องรู้จักมองโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลานี้เป็นระบบ ต้องไม่มองโลกอย่างหยุดนิ่ง

ตายตัว ต้องเข้าใจว่าทุกอย่างล้วนอยู่ภายใต้พลังพลวัตการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีตรรกะของเหตุและผลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

2. เน้นการสร้างความพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็จะต้องหันกลับมาทบทวนตนเองว่าเตรียมพร้อมตนเอง ครอบครัวยุทธศาสตร์ และประเทศชาติให้สามารถรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หากพิจารณาจากคำนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ประเด็นสำคัญกลับอยู่ที่ว่าจะปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสเหล่านั้นอย่างไร

3. เน้นการสร้างความสุข มั่นคง และความยั่งยืนระยะยาว กล่าวคือ ในการที่จะปรับตัวให้พร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลงได้ หลักสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้ หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มองเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือการเอาตัวรอดในระยะสั้น ๆ หรือการแก้ปัญหาให้แต่ตัวเองเอาตัวรอดได้แต่ไปสร้างความเสียหายให้กับภาคส่วนอื่น หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นเรื่องของกรมการณ์ไกล การเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและการมีชีวิตที่ดีร่วมกันในระยะยาว

4. เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตัวเอง รู้จักบริบทในการที่จะทำให้สังคมชุมชนองค์กรมีความสุขมั่นคงยั่งยืนระยะยาว คนในสังคมจะต้อง “รู้เรา รู้เขา” คือ รู้จักตนเอง รู้ศักยภาพ ความสามารถ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์บริบท/สภาพแวดล้อมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน รวมทั้งรู้จักทำความเข้าใจสังคม/ชุมชน/องค์กร ในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณา “ตัวเราและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง” อย่างรอบด้านแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้รู้จัก “ความพอประมาณ” และ “ความพอดี” กล่าวคือ รู้จักประมาณ และประเมินตนเองว่า “ความพอดี พอเหมาะ พอสมควร” สำหรับสังคม/ชุมชน/องค์กร

5. เน้นการมีความรู้ และความมีคุณธรรม คนที่จะรู้จักตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อม และรู้จักการประมาณตนเองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีธรรมะอยู่ในจิตใจ เงื่อนไขสำคัญที่หลักเศรษฐกิจพอเพียงยึดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ คือ การที่คนในสังคม/ชุมชน/องค์กรจะต้องใช้ชีวิตและทำงานอยู่บนพื้นฐานของความรู้ การมีสติปัญญา และการหมั่นเรียนรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มากกว่าการใช้แต่อารมณ์ ความรู้สึกและอคติเดิม ๆ ในการตัดสินใจรวมทั้งคนในสังคม/ชุมชน/องค์กรจะต้องมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานของจิตใจ เช่น มีความ پاکเพียร อุตสาหะ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต มีสัมมาอาชีพะ มีธรรมะในจิตใจ มีความสามัคคี เป็นต้น

6. เน้นการพึ่งตนเองและการพึ่งพิงกัน รวมทั้งความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นจุดประสงค์สำคัญของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ ทำให้คน ครอบครัวยุทธศาสตร์สังคม

สามารถที่จะยื่นหยัคนขาของตนเองแม้ “การพึ่งตนเองได้” คือ หัวใจสำคัญแต่การพึ่งตนเองได้ มิได้หมายความว่า จะใช้ชีวิตแบบปัจเจกชนนิยม ตัวใครตัวมัน ตัดขาดความสัมพันธ์จากโลก ภายนอก หลักเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริม “การพึ่งตนเองแบบยั่งยืน” กล่าวคือ การสร้างความสัมพันธ์ ร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันถ้อยทีถ้อยอาศัยกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ส่งเสริมให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งแต่ให้คุณค่าอย่างยิ่งกับการสร้างวิสัยทัศน์และค่านิยมของคนให้รู้จักรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะประโยชน์ส่วนรวม คือ สิ่งที่จะสร้างความสงบสันติ และความผาสุกของทุกคนในสังคมระยะยาว

สรุปหลักเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขอันประกอบไปด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมีความรู้มีคุณธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม มุ่งเน้นการพึ่งตนเองโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขการมีความรู้คุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน

1.5 กรอบ เหน้ท่ ตัวชีวิตการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิศ (2555 : 14) กล่าวถึงหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการทำงานวิจัย เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงกันเป็นระบบอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบทุน ระบบการเงิน ระบบการผลิต การบริโภค การตลาด ระบบทรัพยากร ระบบการจัดสรรแบ่งปัน ทรัพยากรและรายได้ ระบบวิถีการเลี้ยงชีพ ระบบสวัสดิการ ระบบสุขภาพ ระบบการศึกษา ระบบกฎหมาย และระบบน้อยใหญ่ที่องค์คาพพของสังคม การวิจัยค้นหาสารัตถะ ระบบและโครงสร้างของเศรษฐกิจพอเพียงต้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วม เพราะมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และทุกคนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำร่วมกันสร้างสำนึกใหม่ให้เป็นพลังทางปัญญาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงถึงรากลึก ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก สามารถส่งข้าวปลาไปเลี้ยงคนในหลายประเทศ ประกาศตนเป็น “ครัวของโลก” แต่ผู้ผลิต ผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ก็ยังคงอดอยากยากแค้น เป็นหนี้สิน บ้านแตกชุมชนล่มสลาย ขายทรัพย์สินในดินสินในน้ำ ป่าไม้จนหมดขายแรงงานแทนที่จะให้โอกาสชาวบ้านได้เรียนรู้การจัดการการอยู่ การผลิต การบริโภค การค้าขาย สังคมไทยปล่อยให้ทุนสามารถทำธุรกิจจนกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นตนเอง เศรษฐกิจพอเพียงน่าจะไม่ใช่แค่ยอมรับอย่างเดียว แต่ควรทุ่มเทให้เกิดขึ้นโดยเร็ว โดยการปรับระบบและโครงสร้างให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงให้โอกาสคนส่วนใหญ่ได้พัฒนาตนเอง จัดการชีวิตของตนเองและอยู่ได้อย่างพอเพียงซึ่งมีแนวทางการแก้ไขโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รอด (Survive) รอดจากความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากปัญหาสารพัด โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ เป็นวงจรรูบาทว์ที่หาทางออกไม่ได้ โดยเฉพาะหนี้สิน

2. พอเพียง (Sufficient) พอเพียงคืออยู่ดี กินพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ มีคุณธรรมนำการทำมาหากินและการอยู่ร่วมกัน มีความสุขตามอัตภาพ

3. ยั่งยืน (Sustainable) ปัญหาต่าง ๆ แก้ไขได้แต่ไม่ค่อยยั่งยืน เพราะมักเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้า ความยั่งยืนหมายถึงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีหลักประกันว่าจะไม่ล้มลุกคลุกคลานมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งตนเองของชุมชนและเครือข่าย สามารถจัดการการเงินการอยู่ได้อย่างพอเพียง มีระบบและโครงสร้างที่มีหลักประกันสิทธิเท่าเทียมกันของผู้คน ซึ่งปัจจัยสำคัญของการพัฒนาความยั่งยืนเหล่านี้ คือ การเรียนรู้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้และปัญญา และการจัดการทำให้เกิดระบบ

หากคนส่วนใหญ่สามารถนำมาปฏิบัติได้ก็สร้างให้คนมีความพอเพียง รวมทั้งการสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ด้วยเพราะสังคมมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ซึ่งการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การขยายผลของบุคคลจึงมีกรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนี้

ตารางที่ 2.1 กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัดการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	คืนสู่ต้นกำเนิดชีวิต	มีคุณธรรม ถูกต้อง ดีงาม พออยู่ พอกิน พอใช้	แบ่งปันไม่เอาเปรียบคนอื่น เอาคุณธรรมนำชีวิต
	คืนสู่รากเหง้า	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด ของกินของใช้พื้นบ้าน
	คืนสู่พื้นฐาน	ชีวิตเรียบง่ายไม่ไหลตาม กระแส มีความสุขตาม อัตภาพ	ไม่ไหลตามกระแส วัตถุ นิยม ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่ เกินไป

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
มีเหตุผล	มีหลักวิชา	มีข้อมูล ความรู้ รู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลง	ไม่ทำตาม ๆ กันไป เลียนแบบแต่ไม่เรียนรู้รู้ ตนเอง รู้ศักยภาพของ ท้องถิ่น ทุนชุมชนรู้ปัญหา แสวงหาความรู้อยู่เสมอ
	มีแผน	ชีวิตคือการลงทุน แผนชีวิต แผนชุมชน	จัดการรายรับ รายจ่าย มี แผนการลงทุนเป็นของ ตนเอง ตามฐานข้อมูล ความรู้ที่มี
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน	ทำด้วยใจรัก รู้จริง รู้รอบ รู้ ลึก ทำดีมีคุณภาพสม่ำเสมอ
มีภูมิคุ้มกัน ที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ความสัมพันธ์ดีกับทุกคน ครอบครัวอบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง	มีเวลาให้ครอบครัว เป็น ประโยชน์ต่อชุมชน
	ระบบงานที่ดี	พึ่งตนเองในด้านการผลิต การบริโภค การตลาด	มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็น ระบบ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของชุมชน บริโภค ในชุมชนก่อนพึ่งตลาด ภายนอก

ที่มา : เสรี พงศ์พิศ (2555) แผนชีวิตเข้มทิศชุมชน : เพื่อแก้หนี้แก้จนอย่างยั่งยืน หน้า 14

2. ระบบการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การเกษตรในสมัยโบราณเป็นการทำการเกษตรเพื่อยังชีพ หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของครอบครัว ส่วนมากพึ่งพิงอาชีพธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้ไม่มากนักและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย แต่ในยุคปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องประกอบกับมีการเพิ่มจำนวนของประชากรมากขึ้น ส่งผลให้มีการปฏิบัติ

การทำการเกษตร แบบดั้งเดิมมาสู่การเกษตรแผนใหม่หรือที่เรียกว่า เกษตรเคมีซึ่งเป็นการทำ การเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูงสามารถทำกำไรให้ผู้ผลิตได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามผลของ การทำการเกษตรแผนใหม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย เช่น การทำลายพื้นที่ป่า เพื่อทำการเพาะปลูก ปัญหาการตกค้างของสารเคมี ยาฆ่าแมลงรวมทั้งการปลูกพืชเชิงเดี่ยว จากปัญหาและผลกระทบดังกล่าวจึงได้มีบุคคลบางกลุ่มได้พยายามแสวงหาทางออกให้แก่สังคม การเกษตรเป็นการแสวงหาทางเลือกใหม่ โดยบุคคลกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า มนุษย์ สังคม และ ธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอาจแยกจากกันได้ ปัญหาที่กระทบกับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ย่อมกระทบไปทั้งระบบ ปัจจุบันเกษตรทางเลือกมีอยู่หลายกลุ่ม ส่วนมากจะมีหลักการและวิธีการที่ ใกล้เคียงกันอาจจะมีแตกต่างกันบ้างตามแนวคิดและวิธีปฏิบัติไปตามสภาพทางสังคมและ วัฒนธรรมก่อให้เกิดความยั่งยืน

พฤษชัย ขิมนันตะศิริ (2549 : 67) อธิบายถึงเกษตรยั่งยืนว่ามีหลักคิดและปฏิบัติที่ สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างชาญ ฉลาด มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน เน้นการพึ่งตนเอง ทำงานระดับชุมชน และสร้างภาคีพันธมิตร กับองค์กรภายนอก หลักการของระบบการเกษตรแบบยั่งยืน สามารถจำแนกได้เป็น 6 รูปแบบ ดังนี้

2.1 เกษตรทฤษฎีใหม่ : แนวทางการจัดการเกษตรผสมผสานที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงโดยมีหลักของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้าง ภูมิคุ้มกันที่ดีตลอดจนนำความรู้วิชาการมาใช้ด้วยความเพียร อดทน ใช้สติปัญญาในการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะความสามัคคีเป็นแนวทางนำไปสู่การพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็น ขั้นตอนลดความเสี่ยงกับการผันแปรของธรรมชาติและปัจจัยภายนอก ซึ่งก็คือวิถีชีวิตไทยที่ยึด เส้นทางสายกลางของความพอดี เกษตรทฤษฎีใหม่ คือ แนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็น ขั้นตอนเป็นตัวอย่างของการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในภาคปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมแตกต่างกันตาม พื้นที่ไม่มีสูตรตายตัว แต่ที่สำคัญคือสามารถปรับปรุงได้ และวิธีการเกษตรแบบผสมผสานที่ สามารถพึ่งตนเองได้รวมถึงนำซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต เป็นเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีจึงไม่ทำให้ ธรรมชาติเสียสมดุล

ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

เป็นการเริ่มต้นของทฤษฎีใหม่ เป็นขั้นตอนของการผลิตทางการเกษตรโดยตรง เพื่อให้มีอาหารอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครอบครัวของเกษตรกร โดยมีการจัดทำ แหล่งน้ำสำหรับการปลูกพืช และจัดสรรพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน เพื่อใช้ในการปลูกพืชและดำเนิน กิจกรรมอื่น ๆ ลักษณะของการจัดสรรพื้นที่มีดังนี้

พื้นที่ส่วนที่ 1 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับขุดสระหรือสร้างแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และเก็บกักน้ำไว้ใช้ยามขาดแคลน

พื้นที่ส่วนที่ 2 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าวไว้บริโภคภายในครอบครัวให้เพียงพอตลอดทั้งปี

พื้นที่ส่วนที่ 3 ประมาณร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชอื่น ๆ ได้แก่ พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก พืช สมุนไพร และไม้ใช้สอยอื่น ๆ

พื้นที่ส่วนที่ 4 ประมาณร้อยละ 10 ใช้สำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และโรงเรียนอื่น ๆ เช่น โรงเรียนเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนเพาะเห็ด โรงเก็บเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรในขั้นตอนใหม่ของทฤษฎีใหม่ เน้นถึงความพอเพียงของความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ก่อน ดังนั้นจึงไม่ได้เป็นสูตรตายตัวแต่สามารถประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเวลาที่แตกต่างกันได้ เกษตรกรต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้โดยยึดหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง หากเข้าใจหลักการและปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เกษตรกรก็จะอยู่ได้ในสภาพพอมีพอกินสามารถช่วยเหลือตนเองได้เข้มแข็ง

นอกจากนี้ มัลลิกา เขียวหวาน (2546 : 30) ได้สรุปภาพรวมของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรของวิทยา อธิปอนันต์ และคณะ (2542) ว่าเป็นความสามารถในการจัดการและจัดสรรพื้นที่ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ ดินและกิจกรรมการเกษตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร โดยนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง ซึ่งการผลิตการเกษตรสำหรับเกษตรกรในชนบทนั้น จะต้องทำการผลิตในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการพัฒนาไร่นาสู่ความยั่งยืน ดังนั้น แนวทางการทำการเกษตรในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงให้พออยู่พอกิน โดยมุ่งเน้นหาข้าวปลาก่อนมุ่งเน้นหาเงินทอง หรือกล่าวได้ว่า ทำมาหากินก่อนทำมาค้าขาย พอสรุปแนวทางการผลิตการเกษตรได้ดังนี้

1. ส่งเสริมการทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน
2. ส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัว ลดค่าใช้จ่าย
3. ส่งเสริมการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และใช้วัสดุเหลือใช้เป็นปัจจัยการผลิต เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงบำรุงดิน
4. ส่งเสริมการทำเห็ดฟางจากวัสดุเหลือใช้ในไร่นา
5. ส่งเสริมการปลูกไม้ผลสวนหลังบ้าน และไม้ใช้สอยในครัวเรือน
6. ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ช่วยส่งเสริมสุขภาพ

7. การเลี้ยงปลาในร่องสวนในนาข้าวและแหล่งน้ำ เพื่อเป็นอาหารโปรตีนและรายได้เสริม

8. การเลี้ยงไก่พื้นเมือง และไก่ไข่ ประมาณ 10 – 15 ตัวต่อครัวเรือน เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือน โดยใช้เศษอาหาร รำ และปลายข้าวจากผลผลิตการทำนา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากการปลูกพืชไร่

9. การทำก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์

10. อื่น ๆ ที่เน้นการพึ่งพาทรัพยากรและเทคโนโลยีของชุมชน

ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็เริ่มขั้นที่สองเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรวมพลังกันในกลุ่มโดยร่วมแรง ร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การผลิต ในขั้นตอนการผลิตเกษตรกรมีการร่วมแรง ร่วมใจกันการร่วมมือกันทำงาน เช่น การเก็บเกี่ยวลำไย เป็นการเอาแรงกัน ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานนอกชุมชนมาทำ รวมถึงการช่วยเหลือกันในการจัดการแหล่งน้ำจะเป็นการแก้ปัญหาหรือลดปัญหาในการขาดแคลนน้ำ

2. การตลาด ทฤษฎีใหม่ในขั้นนี้เป็นขั้นที่มีการตลาดในระดับชุมชนและท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากเกษตรกรสามารถผลิตได้มาก ดังนั้น เกษตรกรควรมีการร่วมมือร่วมใจกัน ด้านการจัดการพื้นที่การจับเก็บสินค้า การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรร่วมกัน หลังจากที่เกษตรกรผลิตสินค้าทางการเกษตรได้แล้ว หากเกษตรกรนำมาจำหน่ายร่วมกันในรูปของกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรก็สามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง เนื่องจากการจำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ การรวมกลุ่มกันจะทำให้มีพลังในการต่อรอง ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกกดราคาจาก ผู้ซื้อ

3. ความเป็นอยู่ สภาพชีวิตของคนในชุมชนควรมีการพึ่งพาอาศัยกันด้านปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

4. สวัสดิการ การจัดตั้งกลุ่มควรมีการจัดสวัสดิการขึ้นสำหรับชุมชน เช่น กองทุนเงินกู้ยืมสำหรับสมาชิก การบริการในด้านสุขอนามัยในชุมชน เป็นต้น

5. การศึกษา การศึกษาสามารถช่วยให้สังคมและชุมชนอยู่อย่างมั่นคงและมีความสุข ดังนั้น เกษตรกรที่ร่วมดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ควรมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา เช่น เมื่อเกษตรกรสามารถเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็สามารถขยายความรู้ให้เกษตรกรคนอื่น ๆ หรือกลุ่มเยาวชนภายในพื้นที่

6. สังคมและศาสนา ชุมชนอยู่อย่างสงบสุข ได้ต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกัน การพัฒนาสังคมและชุมชนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน ตลาด ตลอดจนแม่น้ำ ลำคลอง สิ่งอำนวยความสะดวก โยชน์ของชุมชน หากเกษตรกรในชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้กิจกรรมดังกล่าวต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ ส่วนราชการ องค์กร เอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูล เพื่อ สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานความรู้ใหม่ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ เกิดจากการพึ่งพาตนเอง มีวิชาการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ หรือเป็นคำสั่งจากหน่วยงาน

ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า

หลังจากที่ชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินงานจนเกิดประสิทธิผล และสังคมอยู่ อย่างเป็นสุข เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่พร้อมก้าวสู่ธุรกิจชุมชน ก็ควรมีการพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้น ที่สามต่อไป เป็นระดับการพัฒนาที่สูงกว่าความพออยู่พอกิน โดยนำส่วนที่เหลือจากการบริโภคมา แปรรูปและจัดจำหน่ายซึ่งจะต้องอาศัยเทคโนโลยี ความรู้และความสามารถในการจัดการสูง โดย การหาเครือข่ายติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน แหล่งพลังงาน เพื่อจัดตั้งและ บริหารกิจการการแปรรูปสินค้าที่สูงขึ้นไปอีก เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน รวมทั้ง องค์กรและมูลนิธิต่าง ๆ ในการติดต่อประสานงานระหว่างเกษตรกร และแหล่งเงินทุน จะเป็นการ เอื้อและประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น ด้านเกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลได้ในราคา ที่เหมาะสมเนื่องจากไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง การซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรผ่านกลุ่มเกษตรกรได้ ในราคาถูก ด้านแหล่งเงินทุน สามารถซื้อสินค้าทางการเกษตรได้ในราคาต่ำ เนื่องจากการรับซื้อ จากเกษตรกรโดยตรง เป็นต้น

สรุปแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ถือเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการ ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เห็นเด่นชัดที่สุด เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎี ปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อนคนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ และนำไปทำให้เห็นผลจริงได้ เนื่องจากแนว พระราชดำริเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ จะเปิดโอกาสให้เกษตรกรประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญา และ ความคิดสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการผสมผสานการ จัดการแบบท้องถิ่นและภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และที่สำคัญ คือ เน้นการ ประยุกต์ใช้ที่มีความยืดหยุ่นปรับปรุงได้อย่างมีเหตุผล

2.2 วนเกษตร (Agroforestry) เป็น “กลยุทธ์” “เครื่องมือ” หรือ “วิธี” ของการ จัดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่างกิจกรรมด้าน การป่าไม้และการเกษตร รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์พื้นที่เดียวกัน หรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเพื่อให้ได้ผลผลิตอย่าง สม่าเสมอตลอดไป โดยเป็นศาสตร์ที่ประยุกต์วิชาการแทบทุกด้านที่สามารถอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยคำนึงถึงหลักความสมดุลตามธรรมชาติของระบบนิเวศน์เป็นสำคัญเพื่อตอบสนองความต้องการและความถนัดของสังคมมนุษย์โดยเฉพาะชาวชนบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ ให้มากที่สุด

2.3 เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) เป็นระบบที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมแต่ละชนิดสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดมีความสมดุลของสภาพแวดล้อมและเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์ของการเกษตรผสมผสาน เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านรายได้ ลดการพึ่งพาต้นทุน ปัจจัยการผลิต และอาหารจากภายนอก เพิ่มรายได้จากพื้นที่เกษตรขนาดย่อยที่จำกัด นอกจากนี้ยังมี การเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอิสระในการดำรงชีวิต

หลักการและเงื่อนไขของเกษตรผสมผสาน มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) มีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป และกิจกรรมการเกษตรทั้งสองชนิดต้องใช้เวลาและสถานที่เดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าให้เกิดกำไรสูงสุด

2) เกิดการเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมเกื้อกูลกันระหว่างพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ ซึ่งลักษณะการเกื้อกูลกันของระบบเกษตรผสมผสาน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงและลดการพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอกในที่สุด จุดเด่นของการเกษตรผสมผสาน คือ การลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของรายได้ รายได้สม่ำเสมอ ค่าใช้จ่ายในไร่นาลดลงมีรายได้สุทธิเพิ่มมากขึ้นลดการพึ่งพิงจากภายนอก และลดการว่างงานตามฤดูกาล มีงานทำทั้งปี ทำให้ลดการอพยพแรงงาน

2.4 เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) ในความหมายของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) คือ ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใย ด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากล ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย เกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตแบบปลอดสารเคมีบนฐานของความยั่งยืนให้ความสำคัญกับดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินเป็นอันดับแรก เพราะถือว่าเป็นพื้นฐานความอุดมสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ รวมทั้งมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนพื้นดิน

นั้น เกษตรอินทรีย์บำรุงรักษาดินโดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ผลผลิตที่ได้จากฟาร์มถือว่าเป็น คุณค่าสูง เพราะมาจากดินที่อุดมสมบูรณ์ ไม่มีการใช้สารเคมีจึงไม่มีสารเคมีตกค้างสู่ผู้บริโภค โดยตรง การทำเกษตรอินทรีย์จัดเป็นส่วนหนึ่งของการทำการเกษตรแบบยั่งยืน ข้อเด่นของเกษตรอินทรีย์การก่อให้เกิดผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษ มีการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน

2.5 เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) คือ ระบบเกษตรกรรมที่สร้างผลผลิตพืช และสัตว์ให้สอดคล้องกับนิเวศของพื้นที่ โดยพยายามแทรกแซงการใช้ปัจจัยและเทคโนโลยีทางการผลิตต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด เพื่อให้ระบบเกษตรกรรมและธรรมชาติสามารถเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นองค์รวมการเกษตรแบบธรรมชาติได้รับการพัฒนาและเผยแพร่โดยนักการเกษตรธรรมชาติชาวญี่ปุ่นที่ชื่อมาซาโนบุ ฟูกุโอกะ โดยจะเน้นการเกษตรที่คำนึงถึงระบบนิเวศเป็นอย่างมาก โดยวางรากฐานการทำการเกษตรแบบธรรมชาติไว้ 4 ประการคือ การไม่ไถพรวนดิน การไม่ใช้ใส่ปุ๋ยเคมีหรือทำปุ๋ยหมัก การไม่กำจัดวัชพืช และการไม่ใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ข้อเด่นของการเกษตรธรรมชาติ มีอยู่ 2 ประการ คือ การฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศ และการลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก รูปแบบเกษตรธรรมชาติ

1) ระบบการเกษตรธรรมชาติในเขตนิเวศที่ราบลุ่มควรปรับระบบแปลงเพื่อให้มีระบบการระบายน้ำที่ดี หากเลี้ยงสัตว์จำพวก วัว ควาย ควรจัดการมิให้สัตว์เข้ามาทำลายพื้นที่เพาะปลูก

2) ระบบการเกษตรธรรมชาติในเขตนิเวศที่ดอนและที่สูง ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้พื้นที่ให้เหมาะสม โดยการลดพื้นที่การทำนาหรือ พืชไร่ลงและเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำ การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นอื่น ๆ

2.6 เกษตรชีวภาพ (Bio Agriculture) เป็นระบบเกษตรที่พยายามสร้างสมดุลของระบบนิเวศภายในฟาร์ม อย่างไรก็ตามกลุ่มนี้มิได้ปล่อยให้ธรรมชาติเป็นผู้จัดการทุกสิ่ง แต่มนุษย์ต้องทำงานร่วมกับธรรมชาติ แต่จะไม่แทรกแซงในสิ่งที่ธรรมชาติทำเองได้ ระบบฟาร์มจะคล้ายกับเกษตรอินทรีย์ เช่น ไม่ใช้สารเคมี การหมุนเวียนของเสียกลับมาใช้ใหม่ มีการปลูกพืชและสัตว์เลี้ยงสัตว์หลายชนิดหมุนเวียนเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินข้อแตกต่างของกลุ่มเกษตรอินทรีย์กับเกษตรชีวภาพจะอยู่ที่กลุ่มของเกษตรชีวภาพจะให้ความสนใจในการวิจัยการเกษตรมากกว่า และมุ่งเสริมปุ๋ยที่มีจุลินทรีย์ชนิดที่มีประสิทธิภาพสูงเป็นส่วนผสมอยู่เป็นปริมาณมาก เมื่อเคยมลงดินแล้วสามารถดำเนินกิจกรรมเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน หรืออาจทำให้พืชได้รับประโยชน์จากธาตุอาหารในดินมากขึ้น อันเนื่องมาจากกิจกรรมของจุลินทรีย์นั้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ความหมายของวิถีชีวิต

มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพในตนเองและมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล แต่เป้าหมายที่แท้จริงของมนุษย์อาจไม่แตกต่างกัน นั่นก็คือ ชีวิตที่มีความเจริญงอกงามและมีความสุข จะต่างก็เพียงแต่วิธีการหรือวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งแต่ละบุคคลเลือกที่จะเดินทางไปสู่เป้าหมายของตนเอง การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลย่อมเป็นผลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลนั้นๆ จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความหมายของวิถีชีวิต (Lifestyle or Style of Life) ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (WHO. Health Education Unit. 1986 : 118) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า หมายถึง แบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายของ วิถีชีวิต ว่าหมายถึง การกระทำตามวิธีการและแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้มีความสุขประสบผลสำเร็จในชีวิต โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย กระทั่งการกระทำนั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

ประเวศ วะสี (2538: 19 - 24) ได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีที่ดี ต้องทุกคนควรที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เเบญจวิถี ดังนี้

1. ปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ จุดเริ่มต้นของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ที่การปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า เรามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ที่จะรัก และที่จะเป็นอิสระ คือ พ้นจากความบีบคั้นได้ มโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนงพลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิต ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความสำเร็จ

2. สัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของ คนอยู่กับความเทียม ทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ทำให้เกิดปัญหาทางจิต สังคม และปัญญา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาต่าง ๆ เป็นอันมาก ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่มีคุณค่าต้องพยายามให้สัมผัสกับธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอ ๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อนและพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะ ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น

3. ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติออกไปอย่างกว้างขวางโดยปราศจากเงื่อนไขทางลัทธิ อุดมการณ์ หรือชนชั้นใด ๆ ให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย มีความรักสากล เมื่อทำได้ดังนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ จิตใจจะสงบ ประสบความงาม ความสุขและอิสรภาพ ทำให้อยู่ในฐานะที่พร้อมจะเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริง ตามปกติมนุษย์เรียนรู้ได้ยากเพราะมัวไปข้องติดอยู่ในอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลแล้ว สามารถเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพมาก

4. รวมกลุ่มทำให้เกิดความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน และมีองค์กรจัดการ จะเกิดความอบอุ่นและความสุขอย่างท่วมท้น มีพลังการเรียนรู้และพลังการสร้างสรรค์สูงมากเมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้นเรียกว่า มีความเป็นชุมชน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด

5. การเป็นบุคคลเรียนรู้ ในยุคสมัยแห่งความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องเป็นบุคคลเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ การรู้อะไรแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข เพราะทำให้เกิดอิสรภาพ หรือการหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบีบคั้น การเรียนรู้ที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ มนุษย์และสังคมทั้งทางวัฒนธรรมและนามธรรม รวมไปถึงจนถึงทางวิญญาณ การรู้ความจริงทำให้มีศักยภาพสังคมเรียนรู้ และบุคคลจะต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่ง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543 : 2) ได้กล่าวถึงแนวคิดวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ 2) มิติด้านจิตใจ 3) มิติด้านสังคม และ 4) มิติด้านวัฒนธรรม หากกล่าวโดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิต ที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทรประนีประนอมเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. การพึ่งตนเองทางด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ

3. การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4. การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของตนเอง

5. การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีมุมมองที่การลด รายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

3.2 การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.2.1 การดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป

ตรีชาญ รัมัญอุดม (2551 : 18) ได้อธิบายว่าวิถีชีวิตของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปตามปัจจัยพื้นฐาน แบบแผนของสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่ทุกคนยังมีความต้องการที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่แต่ละคนมีความต้องการไม่เท่ากัน ตามแต่โอกาสของการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร หากคนไหนไม่รู้จักรที่จะพิจารณาย่อมจะเกิดปัญหาในระดับครอบครัวจนถึงประเทศชาติได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้แนะและพระราชทานแนวทางในการดำรงชีวิตในทางสายกลางที่สมดุล คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรมที่เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ดังนี้

1) ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่า มีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนิน ชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มั่นคง ก้าวหน้า มีความอิสระ มีเวลาสำหรับครอบครัว และสังคม มีทรัพย์สินเพียงพอ มีความสุขหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

2) วิเคราะห์ข้อมูลตนเองและครอบครัว จะทำให้รู้สถานภาพภายในของตนเอง รู้ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติ เช่น ความรู้ความสามารถ ชื่อเสียง ความมั่นคง รายได้ รายจ่าย การออมและคุณธรรมของตนเอง วิธีการดำรงชีวิต สภาวะเศรษฐกิจ ทักษะสติ วัฒนธรรม ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน และคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว

3) วางแผนในการดำเนินชีวิต โดยพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้า มุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิดตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นระบบโดยใช้ความรู้ สร้างวินัยทางการเงิน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและครอบครัว หมั่นบริหารจัดการใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักษาดี เสียสละ สามัคคี มีศีลธรรม ควบคุมจิตใจให้

ตนเองประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ พัฒนาจิตใจให้ ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้อีก

4) จดบันทึกและทำบัญชีรับ ของตนเองและครอบครัว

5) สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรงอารมณ์ไม่เครียด มีเหตุผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นขั้นเป็นตอน มีแรงจูงใจ ไม่ทอดทิ้งหรือขาดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต และได้ลด ละ เลิก สิ่งฟุ่มเฟือย

3.2.2 การดำเนินชีวิตของเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2550 : 12) อธิบายว่าจากการเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเกษตรกรไทยอย่าง เลี่ยงไม่ได้ ทุกวันนี้กิจกรรมการเกษตรจึงประสบปัญหา ต้นทุนการผลิตสูง ตลาดไม่แน่นอน ผลผลิตตกต่ำ เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอและเป็นหนี้สิน จึงมีความจำเป็นต้อง ปรับระบบการเกษตรของครอบครัวให้สอดคล้องกับสถานะการผลิตและการตลาดในปัจจุบันตาม ความเหมาะสมของระบบนิเวศเกษตร โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ครัวเรือน เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนตลอดไป โดยยึดหลักการ ประกอบอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) ลดรายจ่าย เพื่อเป็นการประหยัด ลดรายจ่ายในครัวเรือน และเป็นผลดีต่อ สุขภาพโดยการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เลี้ยงปลาอย่างง่าย สำหรับบริโภคในครัวเรือนทำให้ลด รายจ่ายในครอบครัวใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรม สร้าง ความรักความอบอุ่นในครอบครัว เป็นเกราะป้องกันโรคภัยให้กับสถาบันครอบครัว

2) เพิ่มรายได้ เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันในชีวิต โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างรายได้ เช่น การถนอมและแปรรูปอาหาร การหัตถกรรม รวมไปถึง การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์อย่างง่าย ใช้ทุนต่ำหรือวัสดุคิบบที่มีอยู่แล้ว เพื่อจำหน่ายให้กับชุมชน

3) ขยายโอกาส เกิดจากการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการร่วมมือสร้างอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า บุตรหลานได้รับการ ศึกษาสูงขึ้นตามอัธยาศัย ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อหาตลาด แหล่งเงินทุน และเครือข่ายมาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

4) เศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตร เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการทำการเกษตรที่ผลิตเพื่อการบริโภคในครอบครัวก่อนถ้ามีเหลือจึง จำหน่ายเป็นรายได้ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ ที่มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ มีพื้นที่นาข้าว พืชไร่

ไม้ผล สระน้ำ คอกสัตว์ และบริเวณบ้าน เพื่อให้มีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลายที่เกี่ยวพันและผสมผสานกันด้วยความเหมาะสม มีผลผลิตออกทุกฤดูกาล มีรายได้ประจำวันรายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

ธวัชชัย พิษผล (2549 : 132) ได้สรุปแนวความคิดการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สามารถยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้กับทุกอาชีพ นั่นคือ

- 1) การจะทำงานอะไรต้องเริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ก่อน ต้องมีสติจึงจะเกิดปัญญา
- 2) ต้องมีความอดทนมุ่งมั่น ยึดหลักธรรมะ ความถูกต้องจะทำให้สามารถเผชิญหน้ากับทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยไม่หวาดกลัว
- 3) ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่ายและประหยัด
- 4) ทำงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่หวังผลอันใด เมื่องานนั้นสำเร็จลุล่วงสิ่งที่จะได้รับก็คือ ความสุขในการทำเพื่อผู้อื่นนั่นเอง
- 5) ต้องรับฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน
- 6) ควรมีความขยันหมั่นเพียร และมีความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
- 7) ต้องมีความสุจริตและมีความกตัญญูซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด
- 8) ควรฟังตนเองให้ได้ก่อนที่จะฟังคนอื่น และส่งเสริมคนเก่ง คนดี ไม่อิจฉาเพื่อนร่วมงาน
- 9) ต้องมีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ครอบคลุม สังคม และประเทศชาติจึงจะอยู่รอดได้

4. ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชน

4.1 การพึ่งพาตนเองของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 67-74) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพึ่งพาตนเองของชุมชน สรุปได้ดังนี้ การที่ชุมชนพึ่งตนเองได้จะต้องมีการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน คือ

- 1) การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพและการบำรุงรักษาให้คงสภาพดีอยู่เสมอเพื่อการใช้งานซึ่งรวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย จะทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมี

ประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นการทำนาทำไร่หรือรวมทั้งการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนการติดต่อค้าขายหรือแม้การประกอบอาชีพด้านการบริการซ่อมแซมเครื่องจักร เครื่องมือช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชนทำให้ได้ข่าวสารที่ดีทันต่อเหตุการณ์รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยี

2) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจการทำมาหาเลี้ยงชีพที่มีความมั่นคงสมบูรณ์พูนสุขพอควร ประชาชนในชุมชนเลี้ยงตัวเองได้มีรายได้พอเพียงสามารถซื้อหาอาหารหรือปัจจัย 4 อย่างอื่นได้สามารถซื้อสิ่งของยาแก้ป่วยไข้ไปหาหมอรักษาไข้ หาเครื่องกีฬาเล่นทำให้สุขภาพแข็งแรง ซื้ออุปกรณ์การศึกษามาช่วยตัวเองและลูกหลานในการศึกษาเล่าเรียน

3) การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติหมายถึงสิ่งใด ๆ มีอยู่โดยธรรมชาติในชุมชนหรือสามารถหามาได้ การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติหมายถึงการมีทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ให้ดำรงอยู่ไม่ให้เสื่อมไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติมากนัก ตัวอย่างเช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์บกและแร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

4) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ หมายถึง สภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิเลสตัณหาไม่โลภโกรธ หลงหรืออยากได้อยากคิดจนเกินความสามารถของตน โดยต้องเป็นคนเข้มแข็ง มั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้

5) การพึ่งตนเองได้ทางสังคม หมายถึง ภาวะการณ์ที่คนกลุ่มหนึ่ง ๆ มีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของตนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยกลุ่มของตนเองหรืออาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกก็ได้ ซึ่งเป็นการสืบเนื่องมาจากปัจจัยอื่นอีกทอดหนึ่ง เช่น การศึกษา การสื่อสารระหว่างกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ฌ็องป็องท์ นวมสาราญ (2544 : 16) ได้กล่าวถึงระบบการพึ่งตนเองของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านครอบครัว ซึ่งเป็นผู้วางแผนการผลิตทางการเกษตรที่สัมพันธ์กับการบริโภค และความจำเป็นพื้นฐานของสมาชิกในครอบครัว และการจัดการผลผลิต การถนอมอาหารเพื่อให้เพียงพอต่อครอบครัว และสัมพันธ์กับช่วงเวลาหรือฤดูกาล
2. องค์ประกอบด้านชุมชนหรือระบบการจัดการในระดับชุมชน ที่เกิดจากการร่วมมือของชาวบ้านในชุมชนหลายครอบครัวรวมกันเพื่อจัดการกับผลผลิตส่วนเกินความจำเป็นพื้นฐานของครอบครัว กระจายความพอเพียงให้กับทุกครอบครัวในชุมชน

3. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน คือ ระบบการแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาระหว่างชุมชนหรือองค์กรชุมชนในด้านความรู้และ ประสบการณ์ผลผลิตทรัพยากรเงินทุนและพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชน

กระบวนการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ยุทธศาสตร์ เริ่มแรกก็คือ สร้างองค์กรชุมชนแต่ไม่มุ่งเน้นรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการรวมตัวแบบธรรมชาติ เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและกระทบต่อครัวเรือน วิเคราะห์สาเหตุทางเลือกสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยภาคีหรือเครือข่ายทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน นักวิชาการ เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนให้กำลังใจในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองในแต่ละขั้นตอน โดยคนใน ชุมชนต้องมีความสมานฉันท์ และเข้มแข็งมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง ทำให้สามารถสร้าง แนวทางการพัฒนาขึ้นในชุมชนตลอดจนพึ่งพาองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเอกชน ทั้งนี้ การพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันนั้นจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอด ไปสู่ชุมชนเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานจากภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสานความรู้สากลและนำไป พัฒนาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้น ๆ

4.2 ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเองของชุมชน

ฉลาด จันทรสมบัติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว (2554 : 37 -40) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา ถือเป็นแผนที่การพัฒนาคนแบบบูรณาการที่พึ่ง ประารถนา และหากมีการเชื่อมโยงของคนในชุมชนเข้าด้วยกันให้เกิดความรักเอื้ออาทรต่อกันถือเป็น ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งผลให้ชุมชนมีความอยู่ดี มีสุข โดยจัดทำตัวชี้วัดในการดำเนินงานสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขที่นักวิจัยสุขภาวะ พัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็นตามประเด็นปัญหาและความต้องการแก้ไข ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา สิ่งแวดล้อม เครือข่าย และความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยใช้เทคนิคการศึกษา ชุมชน ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการจัดการความรู้องค์กรชุมชน โดยการจัดทำแผนแม่บทชุมชน คือ วิธีคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัตินำไปสู่เป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน บนพื้นฐานความเชื่อ ว่าคนมีศักยภาพเมื่อคนมีศักยภาพ รู้จักตนเอง รู้จักทรัพยากรโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทำให้เกิด ความรู้ที่หลากหลายร่วมกัน เกิดการร่วมคิดและกำหนดเป้าหมายการทำงานเดียวกัน เช่น เป้าหมายคือการพึ่งตนเอง การเรียนรู้จะทำให้เกิดองค์ความรู้ การให้ชุมชนศึกษาวิจัยจะทำให้เกิด องค์ความรู้ใหม่ หรือการรื้อฟื้นความรู้ที่อาจจะหายไปเมื่อ 10 ปี 20 ปีคืบมา ในขณะเดียวกันก็ สร้างองค์ความรู้แบบบูรณาการ โดยให้ภาคีต่าง ๆ มาทบทวนความรู้และความรู้ใหม่ร่วมกัน ก็จะ

ช่วยให้กำหนดเป้าหมายตรงกันได้ตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
จึงจัดทำตัวชี้วัดเพื่อเป็นการประเมินชุมชนในการพึ่งพาตนเอง ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ตัวชี้วัดสำหรับการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในการพึ่งตนเอง

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านเทคโนโลยี	
1. อนุรักษ์ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - วางแผนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น - ถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ถ่ายทอดเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง	<ul style="list-style-type: none"> - สืบสานภูมิปัญญา - ตั้งศูนย์การเรียนรู้ - มีผู้รู้ และจัดทำหลักสูตรเพื่อการถ่ายทอด - ทำการถ่ายทอดขยายผล
3. มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> - สืบสานแหล่งเรียนรู้ชุมชน - วางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน - ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ - ติดตามประเมินผล - ถ่ายทอดขยายผล
ด้านเศรษฐกิจ	
1. ภาวะหนี้สิน - บัณฑิตกรายรับรายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย - ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น - ส่งเสริมการออม - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - สืบสานปัญหาและความต้องการ - ประชุมจัดทำแผนพัฒนา - จัดตั้งกลุ่มอาชีพ - ระดมทุนและทรัพยากร - ส่งเสริมการดำเนินงานตามแผน - ติดตามประเมินผล

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
1. ปลอดภัย	- ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ / ที่สาธารณะ ประโยชน์ - อนุรักษ์ป่าชุมชน - ไม่จุดไฟเผาตอพงและป่าไม้ - ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
2. ปลอดภัยผลผลิต	- ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง - กำจัดขยะอย่างถูกวิธี - มีถังขยะขยะทุกครัวเรือน - แยกขยะก่อนทำลาย - มีที่กำจัดขยะประจำชุมชน - ปลูกจิตสำนึกในการทิ้งขยะ
3. มีน้ำใช้ตลอดปี	- ใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า - ขุดลอกหนองและลำคลอง - ซ่อมแซมต้นน้ำสาธารณะ - ปลูกพืชที่เหมาะสม
ด้านจิตใจ	
1. ยึดมั่นในคุณธรรม/จริยธรรมอันดีงาม	- คนในชุมชนปฏิบัติศาสนากิจร่วมกันอย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง - ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีในการดำรงชีวิต
2. คนในชุมชนปฏิบัติตนเพื่อลด ละ เลิกอบายมุข	- ชุมชนปลอดยาเสพติดในรอบปีที่ผ่านมา - มีกระบวนการส่งเสริมการ ลด ละเลิก อบายมุข
3. ชุมชนเรียนรู้ เข้าใจ และนำหลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต	- รู้จักตนเอง - รู้จักความประมาณ - มีภูมิคุ้มกันในการพึ่งตนเอง - พึ่งตนเองปัจจัย 4

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านจิตใจ	
4. ความต้องการการอนุรักษ์ ประเพณีและค่านิยมที่ดี	- การปฏิบัติที่แสดงความรับผิดชอบในการธำรงรักษาประเพณี และค่านิยม ที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน
ด้านสังคม	
1. ความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน	- มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ด้านศาสนา ด้านอาชีพ ด้านสาธารณประโยชน์ ฯลฯ
2. ชุมชนมีความสันติสุขและสามัคคี - ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย	- ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา - ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ - มีความสมัครสมานสามัคคี - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในชุมชนต้องปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้เกิดความสงบสุข	- ชุมชนมีการจัดทำข้อปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ เป็นลายลักษณ์อักษร - มีความเชื่อและแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ยึดมั่นร่วมกันในชุมชน
4. สร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน	- มีการเข้าร่วมประชุมอย่างต่อเนื่อง - ขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามัคคี - ร่วมกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชน - มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน - ขอมรับระเบียบข้อบังคับชุมชน
4. ครอบครัวยุบอุ่นชุมชนน่าอยู่	- ถือศีล 5 - บ้านเรือนสะอาด - ให้คำปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ให้ความร่วมมือกับชุมชน - คิดให้รอบคอบก่อนลงมือทำ

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านสังคม	
5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวอบอุ่น - ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย - มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน - มีการพูดคุยปรึกษากันบ่อยๆ - มีการสร้างงานสร้างรายได้
เปลี่ยนแปลงแนวคิดชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้อย่างต่อเนื่องอบรม ศึกษาน - ติดตามข่าวสารและโลกภายนอก - อยู่ร่วมกันภายใต้หลักประชาธิปไตย
7. ผู้นำที่มีคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้คู่คุณธรรม - มีความเสียสละต่อส่วนร่วม - มีความอดทน ซื่อสัตย์สุจริต - มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : ฉลาด จันทสมบัติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว (2554) การพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม หน้า 37 -40

5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการของมนุษย์มีความสำคัญต่อพฤติกรรมขององค์กร เพราะกิจการต่าง ๆ จะสำเร็จลุล่วงได้หรือไม่ขึ้น ต้องคำนึงถึงความต้องการของมนุษย์ในองค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ทฤษฎี สักคี่ศรี (2530 : 356) ได้กล่าวถึงความต้องการว่า ถ้าสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งทำให้อิทธิพลเสียสภาพสมดุลก็ต้องพยายามแสวงหามาซึ่งสิ่งที่สนองความต้องการ เพื่อปรับให้ร่างกายอยู่ในสภาพสมดุล มนุษย์เราทุกคนย่อมมีความต้องการอย่างน้อย 3 ประเภท คือความต้องการทางกาย ความต้องการทางใจ และความต้องการทางสังคม

อริยา คูหา (2546 : 2) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความต้องการ หมายถึง ความต้องการต่าง ๆ ที่ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นตัวผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อลดความต้องการนั้น ๆ

Silverman (1975 : 203) ให้ความหมายว่า ความต้องการมาจากการที่คนเราขาดความอุดมสมบูรณ์ทั้งในร่างกายของเราและจากภาวะแวดล้อมจึงทำให้เกิดแรงขับขึ้นมาให้เกิดความต้องการความต้องการของคนบางเวลามีมาก บางเวลามีน้อยแต่ก็มีความต้องการ โดยตลอด

นอกจากนี้ Maslow ยังได้แบ่งความต้องการทั้ง 7 ขั้น ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นความต้องการขั้นที่ 1-4 เรียกว่า ความต้องการขั้นต่ำ เป็นความต้องการที่เกิดจากการขาดหรือไม่มี ซึ่งมีความต้องการตอบสนองจากปัจจัยภายนอก

กลุ่มที่ 2 เป็นความต้องการขั้นที่ 5-7 เรียกว่า ความต้องการขั้นสูง เป็นความต้องการการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากการแสวงหา ทำให้นำไปสู่ความเป็นคนที่สามารถใช้ความสามารถอย่างเต็มสมบูรณ์ ซึ่งทุกคนพร้อมที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ในตนเองทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ประสาท อิศรปริดา (2538 : 312) ยังได้สรุปว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่ได้มีความต้องการตามลำดับขั้นที่ Maslow กล่าวไว้เสมอไป หากแต่จะเกิดความต้องการหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ทำให้เราต้องพิจารณามนุษย์ในลักษณะภาพรวม คือ บุรณาการทั้งกาย อารมณ์ และปัญญา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับมนุษย์ในการทำงาน หรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพได้

Murray (อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล 2541 : 156 -158) ได้สร้างทฤษฎีความต้องการ โดยถือว่าความต้องการเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดแรงขับหรือแรงจูงใจ ซึ่งเป็นผลให้มนุษย์เราแสดงพฤติกรรมไปในทิศทางที่จะนำไปสู่เป้าหมาย โดยได้แบ่งความต้องการทางจิตวิทยาของบุคคลปกติที่ยังใช้ชีวิตในปัจจุบัน ได้แก่ ความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ ความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ความต้องการความก้าวหน้า ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการที่จะมีอิทธิพลหรือบังคับผู้อื่น ความต้องการที่จะแสดงออกเป็นเป้าแห่งสายตาคน และความต้องการที่จะปกป้องคุ้มครองรักษาผู้อื่น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 54 - 57) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1) ความต้องการทางกายภาพ เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีชีวิต การดำรงชีวิต ภูมิลักษณะ ไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์แต่อย่างไร เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการทางด้านร่างกายเป็นสำคัญ เป็นแรงขับเบื้องต้นที่ร่างกายถูกกระตุ้นทำให้เกิดความรู้สึกว่องไว มีชีวิตชีวาที่จะสนองต่อสิ่งเร้า เกิดขึ้นจากสภาวะอารมณ์ สิ่งกระตุ้นทั้งจากภายนอกและ

ภายใน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ ความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ อากาศบริสุทธิ์ และความต้องการจับถ้าย

2) ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม ความต้องการประเภทนี้ค่อนข้างซับซ้อน และเกิดขึ้นจากสภาพสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ และประสบการณ์ ที่บุคคลนั้นได้รับ และเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมนี้ยังแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละสังคม และฐานะทางสังคมของบุคคล รวมทั้งเวลาและโอกาสที่แตกต่างกันซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 ความต้องการที่จากสังคม ที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม และกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวแต่ละคน สิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

2.2 ความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยคนเราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและกระทำได้

2.3 ความต้องการนี้เปลี่ยนแปลงได้ แม้ในตัวตนเดียวกัน

2.4 ความต้องการนี้จะมีมากขึ้นเมื่ออยู่รวมกลุ่มมากกว่าอยู่คนเดียว

2.5 ความต้องการนี้เป็นพฤติกรรมปกปิดมากกว่าเปิดเผยจะแสดงออกเมื่อมีสิ่งเร้า

2.6 ความต้องการที่มองไม่เห็น เป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม

2.7 ความต้องการทางจิตใจและสังคมมีอิทธิพลที่จะผลักดันให้ทำอะไรก็ได้โดยบางครั้งก็ปราศจากเหตุผลและคุณธรรม

จากความหมายข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ความต้องการหมายถึง ลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งอยู่ระหว่างสถานการณ์ปัจจุบันกับสถานการณ์ที่ต้องการอยากจะได้ อยากจะเป็นหรือควรจะมี ควรจะเป็น แล้วเกิดการแสวงหาเพื่อขจัดความอยากความต้องการนั้น และความ ต้องการจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การที่มีการเกิดการเปลี่ยนแปลงงานนั้นก็เกิดจากการความต้องการของมนุษย์ และหากมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ งานก็จะประสบความสำเร็จ

6. การส่งเสริมการเกษตร

6.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

พจนานุกรม อังกลีษ (2551 : 11) ได้ให้ความหมายว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม มาผสมผสานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิด การ

พัฒนา รายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดีกินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2544:72) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการพัฒนาให้ การศึกษา ความรู้แก่เกษตรกร และบุคคลเป้าหมาย โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผสมผสานกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ทำหน้าที่ในการนำความรู้ไปถ่ายทอดสู่ เกษตรกร พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหา และมุ่งเน้นพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับ ธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน รวมทั้งมุ่งเน้นในการสอนให้เกษตรกรพึ่งพาตนเอง

6.2 ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์และสุรพล เศรษฐบุตร (2553 : 15) กล่าวว่า การส่งเสริม การเกษตรมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย และมีความสำคัญในมิติการ พัฒนาการเกษตรของประเทศไทย ดังนี้

1) การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อเกษตรกรในการพัฒนาขีดความสามารถ ในการผลิตของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้โดยการนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีที่ เหมาะสมมาถ่ายทอด แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งย่อมจะเกิดการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการเกษตรให้ดียิ่งขึ้น

2) การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศชาติในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม และในมิติการพัฒนากการเกษตรของประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านการแก้ไขปัญหาหรือจัด ความยากจน และความอดอยาก หิวโหยของประชากร โดยให้ผลผลิตการเกษตรมีพอเพียงต่อความ ต้องการ ภายใต้ข้อจำกัดทั้งในด้านพื้นที่ทำการเกษตรที่ลดลง การลงทุนสูงขึ้น ปัญหาแรงงานเกษตร และราคาผลผลิตที่ไม่เป็นธรรม การส่งเสริมการเกษตรที่มีประสิทธิภาพจะเป็นส่วนสำคัญในอันที่ จะทำให้การเกษตรของประเทศพัฒนาขึ้น

6.3 ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2551: 23) ได้กล่าวถึงปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตรนั้น มุ่งที่จะให้แนวคิดถึง “กระบวนการการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้แก่เกษตรกรโดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการพัฒนานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสร้างการยอมรับนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ การพัฒนาผลผลิตการเกษตรได้” ปรัชญาสำคัญของการให้การพัฒนาความรู้ในลักษณะนี้มุ่งเน้นถึง

การศึกษาในเชิงช่วยให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองของเกษตรกร และมีความยั่งยืนในการพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนั้น ปรัชญาการส่งเสริมการเกษตรจึงเน้นให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

6.3.1 การส่งเสริมต้องเข้าถึงถิ่นของเกษตรกร เกษตรกรมีภารกิจต้องดำเนินการตลอดเวลา ต้องเฝ้าดูแลรักษาเก็บเกี่ยวการตลาดทำให้ไม่มีเวลาในการที่จะเดินทางมารับการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และชนบทอยู่ห่างไกลมากการบริการส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องนำไปสู่เกษตรกร และยังเป็นโอกาสสร้างทราบสถานการณ์และสภาพที่เป็นจริงในพื้นที่ได้เป็นอย่างดีซึ่งปัจจุบันนี้จะง่ายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้นจากผลการพัฒนาการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศอันจะเป็นผลให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกรได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

6.3.2 การส่งเสริมต้องช่วยเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และในที่สุดก็จะสามารถ พึ่งตนเองได้ ถือว่าเป็นหลักการคิดในการที่เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาตนเองได้ใน ที่สุดเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นเพียงผู้นำความรู้จากแหล่งวิชาการการถ่ายทอดและให้ แนวทางในการปฏิบัติแก่เกษตรกร โดยเกษตรกรจะสามารถคิดพิจารณาวิเคราะห์ และตัดสินใจที่ จะนำวิชาการนั้นไปสู่การปฏิบัติได้เอง

6.3.3 การส่งเสริมการเกษตรย่อมอาศัยพื้นฐานความเข้าใจในด้านการเกษตรและปัญหาของ เกษตรกรเป็นสำคัญการที่จะส่งเสริมการเกษตรให้ได้ผลและประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้อง อย่างยิ่งที่ จะต้องรู้และเข้าใจในธรรมชาติตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีชีวิตของเกษตรกร ตลอดจน ปัญหาของเขาเพราะเมื่อรู้เข้าใจแนวทางอย่างดีแล้วย่อมจะสามารถตอบสนองเกษตรกร และสิ่งที่ เขาต้องการ ได้อย่างดียิ่ง

6.3.4 การส่งเสริมการเกษตรต้องการการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร เกษตรกร และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมการเกษตรจะประสบผลสำเร็จ ได้อย่างดีและยั่งยืน ได้ย่อมจะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและ เกษตรกรเป็นพื้นฐาน สำคัญและหากจะได้รับการส่งเสริมความร่วมมือจากหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จึงจะสามารถทำให้งานประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นได้การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร และ เกษตรกรนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานส่งเสริมการผลิตแก่เกษตรกร เกษตรกรจะสามารถ เรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้หากได้มีโอกาสร่วมการกำหนดแนวทางแผนงาน และปฏิบัติได้เพราะทำให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของมีความรับผิดชอบต่อการผลิตนั้น ๆ ด้วย

6.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2551: 35) กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension Methods) เป็นกระบวนการของการนำความรู้ วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร

เป็นลักษณะของการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการสอนหรือฝึกอบรม วัตถุประสงค์มุ่งที่จะให้เกษตรกรสามารถสร้างความสนใจ ความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

6.4.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยอิงบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์

1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล (Individual Method) ให้เกษตรกรได้เรียนรู้อย่างเป็นอิสระ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร โดยตรงเป็นรายบุคคล ได้แก่ การเยี่ยมไร่นาและบ้านของเกษตรกร เพื่อรับฟังปัญหาและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เกษตรกรมาติดต่อที่สำนักงานหรือติดต่อทางโทรศัพท์ สามารถช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว ลดเวลาและระยะทางในการติดต่อ และการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการพบเกษตรกร โดยบังเอิญ เพื่อพูดคุยซักถามปัญหา

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มบุคคล (Group Method) ได้แก่ (1) การประชุมกลุ่มช่วยในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็นระหว่างกัน (2) การฝึกอบรมทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ (3) การสาธิต การสาธิตแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การสาธิตวิธี เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเป็นลำดับไป และการสาธิตผล การแสดงผลเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการปฏิบัติที่ได้ปรับปรุงหรือที่ได้มีการวิจัยค้นคว้า สามารถนำไปปฏิบัติได้ในท้องถิ่น และ(4) การศึกษาดูงานนอกสถานที่ มีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่นซึ่งได้ทำสำเร็จแล้ว มีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น

3) การส่งเสริมแบบมวลชน (Mass Method) โดยสื่อสารมวลชนจะช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม ใช้กับคนจำนวนมาก ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ ภาพโฆษณาหรือโปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และการจัดนิทรรศการ

6.4.2 วิธีการส่งเสริมโดยอิงวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ โดยการเลือกการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว หรือการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลาย ๆ เรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องทั้งหมด และการส่งเสริม โดยการเลือกท้องที่ใดท้องที่หนึ่งเป็นเป้าหมาย โดยการส่งเสริมเน้นเฉพาะพื้นที่ลักษณะของการผลิตและการเกษตรที่เฉพาะพื้นที่นั้น

6.4.3 วิธีการส่งเสริมโดยอิงเจ้าหน้าที่เป็นเกณฑ์ การถ่ายทอดแบบทั่วไปไม่เป็นรายวิชา หรือเฉพาะอย่าง การใช้ทีมนักวิชาการ ที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเป็นทีม การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย ร่วมกันทำงานพร้อมกันหรือประสานกันในการพัฒนาการเกษตรและการใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดของเกษตรกร

6.4.4 วิธีการส่งเสริมโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศจะเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดและเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

6.4.5 วิธีการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์

การประสานงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะผสมผสานกันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของเกษตรกร ตลอดจนผู้สนใจในการพัฒนาเกษตรในลักษณะครบวงจร

6.5 รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร

สมจิต โยธะคงและเฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2553: 4) ได้สรุปรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรได้ดังนี้

1. รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร แบบการฝึกอบรมและเยี่ยมชม เป็นรูปแบบหรือรูปแบบแรกๆที่นำมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย รูปแบบนี้จะมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือ การฝึกอบรม โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรในหลักสูตรที่กำหนด และการเยี่ยมชม เจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมชมเกษตรถึงไร่นาเป็นรายปี รูปแบบนี้ได้รับการปรับปรุงหลายครั้งโดยกรมส่งเสริมการเกษตร
2. รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร แบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว รูปแบบนี้เคยใช้มาแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษที่เรียกกันว่าการบริการเบ็ดเสร็จ คือการที่เกษตรกรเข้ามารับบริการที่เดียวจะได้ทุกอย่างกลับไปเบ็ดเสร็จ รูปแบบนี้จะแฝงอยู่ที่ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่ทำการอยู่ตามตำบลทั่วประเทศ
3. รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร แบบการมีส่วนร่วม รูปแบบนี้กรมส่งเสริมการเกษตรนำมาใช้กับโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนา โดยการได้รับคำแนะนำจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ การมีส่วนร่วมเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ผู้ปฏิบัติมากขึ้น ทำให้รู้จักการช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น
4. รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร แบบการบูรณาการ เป็นรูปแบบที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาทางงานส่งเสริมที่ใช้เพียงรูปแบบเดียว แล้วมีข้อจำกัด เพราะการบูรณาการเป็นการทำสิ่งทีเห็นว่าบกพร่องให้เกิดความสมบูรณ์ รูปแบบนี้จะนำมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรโดยการบูรณาการโครงการเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบโซ่เครือข่ายหรือระบบวงจร ผลของการใช้รูปแบบนี้กับงานส่งเสริมการเกษตรทำให้ประหยัดคน งบประมาณ และการลดความขัดแย้ง

6.6 การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อกล่าวถึงการส่งเสริมกับการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนทำให้ต้องนำแนวพระราชดำรัสพระราชทานมาเป็นแนวทางที่จะสามารถแสดงถึงสิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะพบว่าสิ่งที่เป็นกลไกสำคัญของปรัชญาดังกล่าว ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติและพัฒนาได้ คือ

- 1) ความพอเหมาะพอควร 2) ความมีเหตุผล และ 3) การสร้างภูมิคุ้มกัน ให้กับสิ่งนั้น ๆ คือ การดำเนินการจำเป็นต้องมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ คุณธรรมและความรู้ อันจะเกิดสถานะของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การพัฒนางานส่งเสริมเกษตรที่ยั่งยืนจำเป็นต้องพิจารณาถึงกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรในลักษณะของการให้ความรู้อย่างแท้จริง โดยจะต้องตั้งมั่นในความบริสุทธิ์ใจจริงใจและจริงจังในเทคโนโลยีหรือความรู้ดังกล่าว โดยให้เกษตรกรได้เรียนรู้ด้วยความตั้งใจ สัมผัสใจ และเข้าถึงความรู้ด้วยความพอดี พอเหมาะมีเหตุผล จึงสามารถจะดำรงสิ่งนั้นได้ตลอดไปอันหมายถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเกษตรนั่นเอง

ทฤษฎีการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทที่สำคัญ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนใน ชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การ พึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น โดยการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น ทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชน ดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง โดยทรงมีหลักอยู่ว่า ทรงไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติ เน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ หากเจ้าหน้าที่ทุกทั้งวงสิ่งใดทางวิชาการจะทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง ยึดสภาพของท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิตอันเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งเป็นการพัฒนาในลักษณะการเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกทรงเรียกว่า "การระเบิดจากข้างใน" และควรทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปสนับสนุนให้มีการส่งเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

7. การฝึกอบรมเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรในชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเต่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

7.1 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการงานส่งเสริมการเกษตร ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครพนม โดยสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีรายละเอียด ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตรได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงการเกษตรมาถ่ายทอดและจัดกระบวนการการเรียนรู้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัครเกษตร วิทยากรการเกษตร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเทคโนโลยีการเกษตร เน้นการพึ่งพาตนเองเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายเป็นอันดับแรกและเลือกกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและราคาผลผลิตที่มีความผันผวน นอกจากนี้ยังได้มีการประสานงานกับอาสาสมัครเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและชุมชน เพื่อให้เกษตรกรและชุมชนการเกษตรมีความยั่งยืนต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกร ได้เรียนรู้แนวทางการจัดการฟาร์มตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาเกษตรกร ให้สามารถประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในฟาร์มของตนเองตามศักยภาพของครัวเรือน

กิจกรรมอบรมเกษตรกรตามแนวเกษตรพอเพียงการเกษตร 1 ครั้ง ระยะเวลา 2 วัน จัดอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการทำการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรอินทรีย์การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน ฝึกปฏิบัติการจำแนกแมลงศัตรูพืชและศัตรูธรรมชาติการทำนาแผนใหม่ การปรับปรุงบำรุงดิน/การตรวจวิเคราะห์ดิน ฝึกปฏิบัติการการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ

7.2 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน เป็นหนึ่งในหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงระดับ “พออยู่ พอกิน” ในปี 2552 และได้ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ จัดประชุมครัวเรือนเป้าหมาย ว่ามีปัญหอะไรบ้าง และร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ปลุกจิตสำนึกผู้เข้าร่วมประชุมโดยการให้ดู VCD พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการเพื่อพัฒนาไปสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เช่น เลี้ยงปลา ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ ฯลฯ นำกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมศึกษาดูงานที่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ การดำเนินกิจกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การทำการเกษตร

ผสมผสาน การปลูกข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ในชุมชนยังมีการจัดการเรื่องเงินทุน คือ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ระยะเวลา 1 วัน และศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบบ้านถ่อนนาถับ อำเภอบ้านคาง จังหวัดอุดรธานี กิจกรรมในหมู่บ้านทุกครั้งเรือนมีการปลูกผักสวนครัว มีการรวมกลุ่มส่งเสริมอาชีพ การทอผ้าพื้นเมือง การทำของชำร่วย มีการบริหารจัดการเงินทุนที่เข้มแข็งจนพัฒนาเป็นธนาคารชุมชน ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน

7.3 การพัฒนาดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยสำนักพัฒนาที่ดินจังหวัดนครพนม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแปลงสาธิตการพัฒนาดินของหมอดินอาสา เป็นต้นแบบในการพัฒนาที่ดินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมที่สาธิตให้กับเกษตรกร ดังนี้ การทำปุ๋ยหมัก พด.1 การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำ พด.2 การปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด การไถกลบตอซังข้าว การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

7.4 การพัฒนาการรวมกลุ่มตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดนครพนม มีการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่มีศักยภาพของ ธ.ก.ส. มีการรวมกลุ่มในรูปวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ขึ้นไปสู่ ขั้นที่ 3 รวม 6 ด้าน ได้แก่ การผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา มุ่งสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับต้องการของชุมชนและให้เกิดสมดุลของภูมิสังคมของประเทศไทย เกษตรกรรายย่อยลูกค้า ธ.ก.ส. ได้พัฒนาโดยนำแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ขยายผล อันจะทำให้สามารถพัฒนาตนเองได้ อย่างพออยู่-พอกิน อยู่ดี-กินดี ตลอดจนเกิดความมั่นคงและมั่นคง โดยดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตามแนวพระราชดำริ ขั้นที่ 1 พึ่งพาตนเอง ขั้นที่ 2 พึ่งพากันและกัน และขั้นที่ 3 สร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชน ในการพัฒนากลุ่มจักสานเข้าสู่วิสาหกิจชุมชน การขยายตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

8. บริบทชุมชนบ้านนาโดน ตำบลขามเต่า อำเภอมือง จังหวัดนครพนม

8.1 ประวัติศาสตร์ของบ้านนาโดน

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2477 มีราษฎรจากบ้านหนองพานเหลือง บ้านขามเต่า และบ้านชะโงม จำนวน 3 ครอบครัว มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณหมู่บ้านในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่หัวไร่ปลายนา เพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพ เรียกชื่อบ้านว่า “บ้านนาโดน” เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านทางทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขง มีหนองน้ำขนาดใหญ่ชื่อบึงโดน และมีคันกระโดนขึ้นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อราษฎรอพยพเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนี้ว่าบ้านนาโดนแต่นั้นเป็นต้นมาจนทุกวันนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2543 ได้แยกการปกครองจากหมู่ที่ 4 เป็นบ้านนาโดน หมู่ที่

11 ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบันจำนวน 2 คน ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายสมบัติ แสงจันทร์ ได้รับตำแหน่งตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน โดยมีคำขวัญประจำหมู่บ้าน คือ

หมู่ 11 ขึ้นชื่อ	เลื่องลือหน่อไม้ไผ่
ประเพณีบุญบั้งไฟ	ชวนไปริมโขงชมปลากระชัง
ดั่งดวลลิ้นจี่ มีหอมแบ่ง	แหล่งข้าวโพดหวาน ต่อต้านยาเสพติด
พัฒนาร่วมกันคิด	อยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง

8.2 สภาพทั่วไปของบ้านนาโคน

8.2.1 ประชากร และศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี

ตามบัญชีสำมะโนประชากรจากกรมการปกครองว่าในหมู่ที่ 11 บ้านนาโคน มีครัวเรือนทั้งหมด 161 ครัวเรือน มีประชากร 631 คน แบ่งเป็นชาย 310 คน เป็นหญิง 321 คน และทุกคนนับถือศาสนาพุทธ

สำหรับประเพณีในหมู่บ้านที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาที่คล้ายคลึงกับหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ งานบวช ทำบุญเดือนสิบ งานศพ งานบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ แต่มีประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่หมู่บ้านนี้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน คือ ประเพณีบุญบั้งไฟ หรือชาวบ้านชอบเรียกงาน ว่าบุญเดือนหก จะเป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการบูชาเทพดาอารักษ์หลักบ้านหลักเมือง เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล จะได้ทำให้พืชผลทางการเกษตร การทำไร่ ทำนาได้ผลอุดมสมบูรณ์ มีการบูชาไฟด้วยการจุดบั้งไฟ จึงเป็นประเพณีที่ดึงดูดสืบต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงทุกวันนี้ บุญบั้งไฟ ชาวบ้านจะทำการนัดหมายกัน โดยการทำบุญเลี้ยงพระเพล และประมาณ 15.00 น. โดยประมาณทางวัดก็จะตีกลองเป็นสัญญาณบอกให้ทุกคนได้รู้ว่าจะงาน บุญบั้งไฟ ได้เริ่มแล้วให้นำบั้งไฟมารวมกันที่วัด แล้วเริ่มตั้งขบวนแห่โดยเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่ง เป็นจุดเริ่มต้นขบวนแห่ แล้วชาวบ้านก็จะช่วยกันนำรถบรรทุกใส่บั้งไฟ แห่เป็นขบวนไปรอบหมู่บ้าน ในขบวนแห่ก็จะมีการแต่งตัว การแสดงในท่าทางต่าง ๆ เพื่อร่วมประกวดขบวนแห่เป็นการสร้างสีสันให้กับงานแล้วนำบั้งไฟกลับไปวัดที่จัดการแข่งขันบั้งไฟ บั้งไฟเป็นการนำเอากำมะถัน ประกอบด้วยดินประสีวกั่วผสมกับถ่านทำให้ละเอียด แล้วจึงนำไปอัดแน่นในกระบอก ซึ่งบั้งไฟก็มีการแบ่งตามขนาดที่กำหนด ทำกันอยู่ 3 ขนาด คือ บั้งไฟธรรมดา บรรจุน้ำมันไม่เกิน 12 กิโลกรัม บั้งไฟมีนบรรจุน้ำมันเกิน 12 กิโลกรัม และบั้งไฟแสน บรรจุน้ำมันถึงขนาด 120 กิโลกรัม ในความเชื่อถ้าบั้งไฟขึ้นสูงนั้นก็หมายความว่าฝนฟ้า ข้าวปลา อาหารก็จะอุดมสมบูรณ์ดี แต่ถ้าบั้งไฟแตกหรือไม่ขึ้นก็หมายความว่า ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดู

ในช่วงเดือนเมษายน ของทุกปี ตำบลขามเฒ่าจะจัดงาน วันลิ้นจี่ ของดีตำบลขามเฒ่า ณ บริเวณสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พร้อมทั้งจัดพิธีรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่สืบไป การจัดงานวันลิ้นจี่ของดีตำบลขามเฒ่า มีการดำเนินกิจกรรมการประกวดลิ้นจี่คุณภาพดี เทพิลิ้นจี่ และ ลิ้นจี่กลายพันธุ์ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการพัฒนาพันธุ์ ลิ้นจี่ นพ.1 ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น ตำบลขามเฒ่ามีพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ พันธุ์ นพ.1 จำนวน 1,500 ไร่ ให้ผลผลิตประมาณ 250,000 กิโลกรัม/ปี ซึ่งผลผลิตจะออกก่อนลิ้นจี่ภาคเหนือ และเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในเดือนเมษายนของทุกปี ทำให้ลิ้นจี่นครพนม มีราคาสูงสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ไม่ต่ำกว่าปีละ 15 ล้านบาท

8.2.2 ที่ตั้งอาณาเขต

หมู่ที่ 11 บ้านนาโคก มีพื้นที่ทั้งหมดหมู่บ้าน 1,643 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้
ทิศเหนือติดกับ บ้านขามเฒ่า หมู่ที่ 2 ตำบลขามเฒ่า
ทิศใต้ติดกับบ้านชะโงม หมู่ที่ 5,6 ตำบลขามเฒ่า
ทิศตะวันออก ติดกับ แม่น้ำโขง (บ้านท่าเสา เมืองท่าแขก สปป.ลาว)
ทิศตะวันตกติดกับ บ้านชะ โนด หมู่ที่ 8 ตำบลขามเฒ่า

8.2.3 สภาพภูมิประเทศและการตั้งบ้านเรือน

สภาพทั่วไปของบ้านนาโคก พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ราบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกติดแม่น้ำโขงเป็นที่นาที่สวน ทิศตะวันตกเป็นที่ดอนเหมาะสำหรับการเกษตร การตั้งบ้านเรือน ชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือนอยู่สองฝั่งถนน มีบ้านเรือนตั้งเรียงกัน และเลียบบลำแม่น้ำโขง

8.2.4 การคมนาคม แหล่งน้ำ และภูมิอากาศ

การคมนาคม ทางเข้าหมู่บ้านมีถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน ระยะทาง 5 กิโลเมตร ถนนลูกรัง ระยะทาง 1 กิโลเมตร ถนนลาดยางถึงตำบลขามเฒ่า ระยะทาง 2 กิโลเมตร ถึงอำเภอเมืองนครพนม และจังหวัดนครพนม ระยะทาง 16 ก.ม.

แหล่งน้ำ หมู่บ้านนาโคกติดกับแม่น้ำโขง ยาว 2,000 เมตร นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติ บึงโคก พื้นที่ 5 ไร่ แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเกษตร มี 2 แห่ง คือ ฝายน้ำล้นห้วยน้ำคำ กว้าง 20 เมตร ยาว 600 เมตร ลึก 2 เมตร และห้วยยาง กว้าง 30 เมตร ยาว 780 เมตร ลึก 2 เมตร

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพอากาศทั่วไปมี 3 ฤดู มีฤดูร้อนระหว่างเดือนมีนาคม – มิถุนายน ช่วงเดือนเมษายนมีอุณหภูมิสูงสุดในรอบปี ฤดูฝนระหว่างเดือนกรกฎาคม –

ตุลาคม ฤดูหนาวระหว่างเดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ แต่ในบางปีก็ประสบปัญหาภัยแล้ง
น้ำท่วม จากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

8.3 อาชีพของคนบ้านนาโดน

ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้อธิบายถึงอาชีพของคนในชุมชน ว่ามี
ดังนี้

1) การทำนา เป็นพืชหลักของหมู่บ้าน มีเกษตรกรที่ทำนาทั้งหมด จำนวน 128 ราย
การทำนาของเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกข้าววนปี และมีเกษตรกรที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำมีการปลูกข้าว
นาปรัง ในด้านการจำหน่ายเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าร่วมโครงการรับจำนำของรัฐบาล และบางส่วน
เกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคเองในครัวเรือน โดยจะเริ่มตกกล้า ในเดือน พ.ค. - มิ.ย. เมื่อกกล้า
เจริญเติบโตเหมาะสมแล้วชาวบ้านจะเริ่มปักดำ ในเดือน มิ.ย. - ก.ค. ในช่วงนี้จำเป็นต้องใช้แรงงาน
บางส่วนชาวบ้านก็ร่วมมือร่วมใจกัน ที่เรียกว่า “นาวน” ก็คือวานไปช่วยบ้านนี้ก่อนเมื่อเสร็จแล้วก็
ไปบ้านต่อไป เป็นการช่วยเหลือกันลดค่าจ้างแรงงานลงไป เมื่อปักดำเสร็จ ดูแลใส่ปุ๋ย แล้วเริ่มเก็บ
เกี่ยวในปลายเดือนต.ค. - ธ.ค. ในการตีข้าวชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เครื่องนวดข้าวแทน รายได้จากกา
รทำนา เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 20,000 - 100,000 บาท

2) การทำสวนลิ้นจี่ ซึ่งเป็นผลไม้ที่สำคัญสร้างชื่อเสียงให้กับบ้านนาโดน
ลิ้นจี่ นพ.1 สามารถเจริญเติบโตได้ทุกสภาพดินทั่วไปดินที่เหมาะสมที่สุดคือดินร่วนปนทรายและ
ดินตะกอนที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงปานกลาง มีการระบายน้ำดี ลิ้นจี่ พันธุ์ นพ. 1 มีคุณสมบัติ คือ
เป็นลิ้นจี่มีการเจริญเติบโตเร็ว ใบใหญ่ยาวหนาเป็นมัน ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 เริ่มปลูกกันในช่วงเดือน
มิ.ย. ต้นหน้าฝน ส่วนใหญ่ที่ปลูกจะเป็นต้นกล้าที่ตอนกิ่งแล้ว ทำให้เจริญเติบโตเร็ว วิธีการปลูกนำ
กิ่งชำลงหลุมให้โคนโผล่เหนือดินประมาณ 5 ซม. ป้องกันน้ำท่วมราก ใช้ดินกลบให้แน่น ที่สำคัญ
หาเสาหลักมาตอกยึดกิ่งชำให้แน่นไม่ให้โยกไปมา รดน้ำให้ชุ่ม ห่างกันประมาณ 2-3 ครั้งต่อ
สัปดาห์ ใส่ปุ๋ยคอกในช่วง 2-3 เดือนหลังจากปลูกไปแล้ว ข้อควรระวังในการปลูกลิ้นจี่ อย่านำน้ำ
ท่วมขังบริเวณโคนเหง้าในช่วงที่ปลูกใหม่ ๆ ให้ผลผลิตเมื่อปลูกได้ 3 ปี เกษตรกรจะมีการดูแล
ตลอดปี ทำการตัดแต่งกิ่งเพื่อให้ต้นไม้แข็งแรง และอายุยืน เริ่มต้นทำตั้งแต่พืชยังต้นเล็กอยู่ เริ่มตัด
กิ่งไม้ โดยเลือกเอาไว้เฉพาะกิ่งที่แข็งแรง และอยู่ในทิศทางที่ต้องการ กิ่งอ่อนแอ หรือกิ่งที่ฉีกง่ายก็
ตัดทิ้งต้นที่ได้รับการแต่งทรงต้นและตัดแต่งกิ่งจะให้ผลนานกว่า และอายุยืนนานกว่า ส่วนการตัด
แต่งจะเป็นการช่วยให้ไม้ผลแข็งแรงอยู่เสมอ ไม่ทรุดโทรมเร็ว จึงทำให้การออกดอกติดผลมีระยะ
เวลานานกว่า ต้นลิ้นจี่มีรูปร่างลักษณะเหมาะแก่การปฏิบัติงานในสวน ซึ่งจะสะดวกแก่การที่จะ
นำเอาเครื่องมือเครื่องใช้เข้าไปปฏิบัติงาน ทรงต้นที่ไม่สูงเกินไป และพุ่มไม้แน่นมากนัก จะทำให้
แสงแดดผ่านเข้าไปทั่วพุ่ม อันจะเป็นการป้องกันโรคบางชนิดได้ด้วย ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 ออกดอก

เดือนธันวาคม และเก็บเกี่ยวได้ในเดือนเมษายน ให้ผลผลิตเฉลี่ย 65 – 80 กก./ ต้น ออกดอกติดผล
ทุกปี มีรสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย มีเกษตรกรที่ปลูกลิ้นจี่ จำนวน 62 ราย มีพื้นที่ปลูก 100 ไร่
ผลผลิตประมาณ 50,000 กิโลกรัม / ปี เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 30,000 – 200,000 บาทต่อคน

3) การปลูกข้าวโพดหวาน ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะปลูกข้าวโพดหวานหลังการ
เก็บเกี่ยวข้าว เพื่อสร้างรายได้ มีเกษตรกรจำนวน 64 ราย เริ่มปลูกในเดือนม.ค. ใช้แหล่งน้ำจากฝาย
น้ำล้นห้วยน้ำคำ มีการใช้พื้นที่หลังทำนาปรับเปลี่ยนเพื่อปลูกข้าวโพดหวาน เก็บเกี่ยวผลผลิต
ในช่วงเดือนเม.ย. จำหน่ายภายในชุมชนและตลาดริมทาง เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 5,000 –
10,000 บาทต่อคน

4) การปลูกไผ่เลี้ยงหน่อ เกษตรกรที่การจัดสรรพื้นที่บางส่วนไว้สำหรับเลี้ยงไผ่
เลี้ยงหน่อซึ่งใช้พื้นที่ไม่มากนักแต่ให้ผลผลิตตลอดปี โดยการปลูกไผ่มีประโยชน์ทั้งอุปโภคและ
บริโภค ใช้ประโยชน์ได้จากทุกส่วนทั้งราก ลำต้น เป็นพืชโตเร็ว ปลูกเพียง 6 เดือน ก็สามารถชะ
ตอม่าปักชำถุงเพาะชำ จำหน่ายถุงละ 30 บาท การดูแลรักษาตลอดปี ให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ หรือ
ตัดป่าห่อละ 2 ครั้ง ถ้าฝนไม่ตก เมื่อหน่อไผ่เจริญเติบโตประมาณ 30 – 50 เซนติเมตรก็สามารถตัด
จำหน่ายได้ มีเกษตรกรปลูกไผ่เลี้ยงหน่อจำนวน 20 คน เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 4,000 – 6,000
บาท ต่อคนต่อเดือน

5) การปลูกพืชผักอื่น ๆ เช่น หอมแบ่ง กระหล่ำดอก บล๊อคโคลี่ เป็นต้น เป็นการ
ปลูกหลังฤดูทำนา ในช่วงเดือนม.ค. – พ.ค. หรือบางส่วนทำการปลูกตลอดปี จำนวน 68 คน
จำหน่ายตามริมทางหน้าหมู่บ้าน เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อคนต่อเดือน

6) การเลี้ยงโค โดยการได้รับพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์จากปศุสัตว์แล้วเลี้ยงเมื่อได้ลูกแล้ว
ส่งต่อพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ให้กับครอบครัวอื่นต่อไป มีเกษตรกรที่เลี้ยงโค จำนวน 64 คน มีการเลี้ยงโค
ตลอดปี มูลโคก็เป็นปุ๋ยคอกไว้ใช้ในแปลงนา

7) การจักสานไม้ไผ่ คนในชุมชนบ้านนาโดนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในการจักสานจากบรรพบุรุษ ลูกหลานจะสามารถจักสานได้จากการเรียนรู้เอง เนื่องจากเห็นปู่ ย่า
ตา ยาย แม่ ทำอยู่เป็นประจำ เพื่อไว้เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิเช่น กระติบข้าว ฝาชี
กระด้ง สุ่มจับปลา ไซ ตะข่อง จับปลา สุ่มไก่อ มีผู้ที่ผลิตเครื่องจักสาน จำนวน 98 คนเกษตรกรมี
รายได้ประมาณ 500 – 1,000 บาทต่อคนต่อเดือน

8) การรับจ้างทั่วไป มีคนในชุมชน จำนวน 80 คน มีอาชีพอาชีพรับจ้าง
ทั่วไป เช่น รับจ้างก่อสร้าง รับจ้างด้านการเกษตร และด้านอื่น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงหลังการทำนา
เดือน ม.ค. – พ.ค. หรือเมื่อทำนาของตนเองเสร็จแล้ว ไปรับจ้างทำนากนอหมู่บ้าน เดือน มิ.ย. – ต.ค.
เกษตรกรมีรายได้ประมาณ 300 – 500 บาทต่อคนต่อวัน

9) การค้าขาย มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายในชุมชน จำนวน 24 ครัวเรือน
จำหน่ายสินค้าตลอดปีให้กับคนในชุมชน

8.4 รายได้ของคนบ้านนาโดน

ในด้านรายได้ผู้ใหญ่บ้านประมาณจากการเก็บข้อมูล จปฐ. ของหมู่บ้านนาโดน
โดยเฉลี่ยชาวบ้านมีรายได้จากภาคการเกษตร ประมาณ 40,000 - 60,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี และ
มีรายได้นอกภาคการเกษตรประมาณ 20,000 – 40,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

8.5 โครงสร้างทางสังคม

สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ โรงเรียนบ้านชะโงมนาโดน ระดับการเรียน
การสอน ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา คือ วัด
บ้านนันทวัน

กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่

1) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล
เมื่อปี 2544 ซึ่งจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านได้รับงบประมาณแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน
สำหรับลงทุนสร้างอาชีพเสริมให้กับประชาชน หรือวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน เพื่อเพิ่มรายได้
ให้แก่ประชาชนในชุมชน ปัจจุบันมีสมาชิก 148 คน ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ
มีเงินทุนหมุนเวียนหลังจากปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมแล้ว 448,382 บาท

2) กลุ่มส่งเสริมอาชีพจักสาน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 เป็นการสนับสนุนการ
ส่งเสริมอาชีพในการจักสานต่าง ๆ เพื่อเป็นทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบในการจักสาน มีสมาชิก 64 คน
มีเงินทุน 10,000 บาท

3) กลุ่มออมทรัพย์ ชกส. ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2549 จากการสนับสนุนของธนาคารเพื่อ
การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อสนับสนุนในการประกอบอาชีพให้กับเกษตรกร โดยให้กู้ยืม
แล้วเก็บดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อปี เมื่อครบกำหนด 1 ปี สมาชิกต้องส่งคืนเพื่อนำเงินไปส่งคืน
ให้กับชกส. ปัจจุบันมีสมาชิก 73 คน มีเงินทุน 127,033 บาท

4) ร้านค้าชุมชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2549 เมื่อได้รับเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้านมาแล้ว
มีเงินส่วนหนึ่งคงเหลือจึงได้ขอความคิดเห็นของคนในชุมชนเพื่อที่จะลงประชามติร่วมกัน
ดำเนินการร้านค้าชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับคนในชุมชน โดยทุกคนร่วมเป็นเจ้าของในการ
ระดมหุ้น ขึ้นต่ำ 100 บาท แต่ไม่เกิน 500 บาท เมื่อสมาชิกมาซื้อสินค้าจะมีการใช้รูปโปงแทนเงิน
สด เมื่อสิ้นปี สมาชิกจะได้รับเงินปันผลจากการถือหุ้นและจากการซื้อสินค้า มีสมาชิก 126 คน
เงินทุน 179,367 บาท

5) กลุ่มออมทรัพย์พลังแผ่นดิน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 จากการสนับสนุนของ กรมพัฒนาชุมชน เพื่อใช้ให้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนกู้ยืมไปใช้ในการลงทุน ประกอบอาชีพ หรือเพื่อสวัสดิการของตนเองและครอบครัว มีสมาชิก 74 คน เงินทุนให้หมุนเวียน 148,770 บาท

6) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2551 เนื่องมาจากเกษตรกรประสบปัญหา ปุ๋ยเคมีราคาแพง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงขึ้น จึงสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ไว้ใช้เอง ในการรวมกลุ่มเริ่มผลิตปุ๋ยในช่วงแรกเพียงพอสำหรับสมาชิกในชุมชนใช้กันเอง โดยมี วัตถุประสงค์ที่จะลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยและนำเอาวัสดุเหลือทิ้งมาเปลี่ยนให้เป็นปุ๋ยและเกิดประโยชน์ สูงสุด ไม่ได้มุ่งหวังด้านการจำหน่ายหรือผลกำไรแต่อย่างใด ซึ่งช่วยให้กลุ่มลดค่าใช้จ่ายได้บางส่วน แต่ทั้งนี้กลุ่มไม่ทราบว่าปุ๋ยที่กลุ่มผลิตมีคุณภาพเพียงใด หลังจากที่ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ที่ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ให้ความรู้และสอนการผลิตปุ๋ยอย่างมี ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพืช โดยนำหลักการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับเคมีเข้ามาปรับปรุงการผลิต จากเดิม ทำให้ปุ๋ยของกลุ่มตอบสนองต่อการทำการเกษตรของชุมชนเป็นอย่างมาก ชุมชนมีความพึง พอใจ ทำให้ปริมาณการผลิตมีการปรับเพิ่มเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการในพื้นที่มากขึ้น ชุมชนมี ความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีสมาชิก 126 คน มีเงินทุน 100,000 บาท

7) กลุ่มผู้เลี้ยงโค เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2551 โดยเริ่มต้นมี สมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม จำนวน 23 คน มีโค 23 ตัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์โค และปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยคอกจากมูลโค ไร่นามีความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรมีรายได้ การดำเนินงานของ กลุ่ม มีการประชุมร่วมกันของคณะกรรมการของกลุ่มและสมาชิกทุกเดือน เมื่อสมาชิกคนใดคน หนึ่งขายโคได้ จะต้องนำเงินเข้ากองกลางของกลุ่ม จำนวน 500 บาท เพื่อใช้ในการรักษาพยาบาล และค่าผสมพันธุ์ ครั้งละไม่เกิน 500 บาท การนำโคไปเลี้ยงโดยการจับฉลากครอบครัวหนึ่งมีสิทธิ หนึ่งคน เมื่อได้ลูกแล้วต้องให้ครอบครัวใหม่เลี้ยงต่อ เมื่อได้คลอดลูกแล้วถ้าได้เป็นสัตว์ต้องผสม พันธุ์เอง ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับทุกประการ มีสมาชิก 58 คน มีเงินทุน 300,000 บาท

8) กลุ่มสงเคราะห์แม่บ้านปศุสัตว์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2553 ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือคนใน ชุมชนเมื่อมีคนเสียชีวิตก็เก็บสะสมจากสมาชิก รายละ 50 บาท รวมเงินเพื่อสนับสนุนในการจัด งานศพเนื่องจากมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นกะทันหันสมาชิกอาจไม่มีเงินเก็บไว้ใช้ก็เป็นการช่วยเหลือคน ในชุมชนได้ มีสมาชิก 170 คน มีเงินทุน 17,000 บาท

8.6 ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายคนเป็นผู้นำที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการในชุมชน ตัวอย่างเช่น

1) นายสมบัติ แสงจันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน อายุปัจจุบัน 59 ปี ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนสระบุรี หลังจากที่แยกหมู่บ้านเมื่อปี 2543 จากการให้ความร่วมมือในชุมชนทำให้คนเห็นความสามารถหลังจากผู้ใหญ่บ้านแรกหมดวาระ ก็ลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน และได้รับเลือกดำรงตำแหน่งเมื่อปี 2547 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เป็นคนมีความยุติธรรม เมื่อเกิดปัญหาในชุมชนก็ไกล่เกลี่ยอย่างยุติธรรม มีความรับผิดชอบเข้าถึงคนในชุมชน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการพัฒนาชุมชน รับฟังเหตุผลของคณะกรรมการชุมชน เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างเพื่อนำมาปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ยึดหลักประหยัด อยู่อย่างพอเพียง

2) นายคำปอน ปารีสร้อย ประธานฝ่ายการเกษตร ซึ่งเป็นตัวอย่างเกษตรกรที่ดำเนินการด้านการเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมด้านการเกษตรที่หลากหลาย เป็นที่ปรึกษาด้านการเกษตรให้กับคนในชุมชน

3) นางสาวน ปารีสร้อย ประธานฝ่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำในด้านการทำกิจกรรมและชักชวนคนในชุมชนร่วมทำกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้าน ปลูกป่าริมบึง โคนปลูกต้นไม้ ทำความสะอาดรอบบริเวณวัดป่านันทวัน

4) นางบุญเยี่ยม มั่นธร ประธานฝ่ายกิจการสตรีและเยาวชน เป็นผู้นำในการพัฒนากลุ่มสตรีและเยาวชน ร่วมก่อตั้งกลุ่มพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทเทียบเท่าผู้ชายในหมู่บ้านได้ รวมทั้งแก้ปัญหาของสตรี คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพของกลุ่มสตรี

5) นายเลียน เฮ้าสา ประธานฝ่ายอุตสาหกรรม เป็นผู้นำในการส่งเสริมด้านการตลาดของคนในชุมชน เมื่อกลุ่มสตรีผลิตจักสานเครื่องใช้ต่างๆ แล้วรวบรวมมาจำหน่ายเป็นศูนย์กลางหน้าหมู่บ้าน การหาตลาดลื่นจี้ให้กับเกษตรกรเมื่อผลผลิตออกมาล้นตลาด กระจายสินค้าออกไปตามที่ต้องการ

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

พัชรพรรณ ยาโน (2552 : 95) ทำการศึกษาวิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานในจังหวัดชุมพร จากผลการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสานมี

หลักการสอดคล้องกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยังสอดคล้องกับระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอื่นๆ เช่น วนเกษตร เกษตรอินทรีย์ พุทธเกษตร เกษตรกรรมธรรมชาติ อีกทั้งพบว่า อาชีพเกษตรกรรมนอกจากจะทำได้เป็นการหาเลี้ยงชีพแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเป็นหนทางแห่งการพัฒนาตนเองไปสู่ความสมบูรณ์ของการเป็นมนุษย์ 2) หลักคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรแบบผสมผสานสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน มีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว และปฏิบัติตนสอดคล้องกับเงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม นอกเหนือจากการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังยึดหลักการปฏิบัติตามวิถีทางธรรมชาติ ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความพึงพอใจในชีวิตและมีความสุขอย่างยั่งยืน

นวพร เทพสุท (2553 : 66) ทำการศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามกระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง การศึกษารุ่นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียบเรียงหลักการและเหตุผลที่ทำให้เชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เปรียบเทียบการพัฒนาตามกระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง กับการพัฒนาตามกระบวนทัศน์ของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การศึกษานี้ อธิบายให้เห็นว่าหลักการสำคัญของการพัฒนาตามกระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง คือ การให้ความสำคัญกับความสมดุลในทุกมิติ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ มิติทางสังคม มิติทางเทคโนโลยี มิติทางสิ่งแวดล้อมและมิติทางการเมือง การพัฒนาตามกระบวนทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทั้งสังคม เป็นการพัฒนารายได้กรอบความสามารถในการพึ่งพาตนเองตั้งแต่ระดับบุคคลเน้นความร่วมมือกันของคนในสังคม โดยตั้งอยู่บนฐานของความมีคุณธรรม และจริยธรรม สำหรับมิติด้านสังคม จะให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต ให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในสังคม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน มิติด้านเทคโนโลยีนั้น จะพิจารณาทั้งทางด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ผ่านการจัดการระบบการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพอประมาณ เป็นผลลัพธ์ของการบูรณาการมิติและปัจจัยต่าง ๆ ให้เกิดความสมดุล ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม จึงทำให้การผลิต การบริโภค และวิถีการดำเนินชีวิต ปราศจากผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมหรือมีน้อยที่สุด ผลลัพธ์ของการบูรณาการดังกล่าว คือ ความสามารถพึ่งพาตนเอง อิสระภาพในการแสดงออก เสถียรภาพทางการเมือง และหลุดพ้นจากระบบอุปถัมภ์ได้อย่างแท้จริง ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในตนเอง อันจะนำไปสู่การสร้างคามยั่งยืนของการพัฒนาอย่างแท้จริง

ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2550 : 11) ได้ศึกษาความหมายและที่มาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาได้อภิปรายถึงความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ประชาชนชาวไทย เพื่อเป็นกรอบในการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 โดยยึดหลักทางสายกลาง ปรัชญามือองค์ประกอบคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือความรู้และคุณธรรม ความเข้าใจใน 3 องค์ประกอบ และ 2 เงื่อนไข ที่ประกอบเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนี้ จะทำให้ผู้นำไปใช้มีความชัดเจนในการประยุกต์ สามารถปรับใช้ได้กับบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม มีแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกันทำให้การขับเคลื่อนมีพลัง สังคมไทยก็จะมีวิถีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

สกล พรหมสิน (2546 : 98) ได้ทำการศึกษาคำดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดชุมพร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนตำบลหงส์เจริญมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมด 4 ด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านปรากฏว่า ด้านครอบครัวเข้มแข็ง เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนด้านรายได้พอเพียง อยู่ในระดับต่ำสุด และระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดชุมพร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ .50

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านนาโคน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” รูปแบบและวิธีการวิจัยของการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรในชุมชนบ้านนาโคน ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง คือ เกษตรกรที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 46 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาและสร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัยรวมทั้งกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นพื้นฐาน โดยกำหนดประเด็นต่าง ๆ ของคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะตอบคำถามของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยในแบบสัมภาษณ์มี 3 ตอน และจากการจัดเวทีชุมชนมี 1 ตอน รวม 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคการเกษตร สื่อที่ใช้ในชุมชน สื่อที่ใช้ในครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม และเครื่องมือทางการเกษตร โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (Closed-Ended Question)

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโคน โดยประเมินตามตัวชี้วัดของ เสรี พงศ์พิศ (2555 : 14) ในการประเมินเกษตรกรว่ามีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นไปตามเกณฑ์ตัวชี้วัด

ตอนที่ 3 การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคม ตามตัวชี้วัดที่ประยุกต์มาจากตัวชี้วัดของฉลาด จันทรสम्บัติ และทานตะวัน สิ่งห้แก้ว (2554 : 37 -40) จากงานวิจัยการพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม

การสร้างเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัย เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยต่างๆ สำหรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
- 2) การสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดกรอบของเนื้อหาและข้อคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิดการวิจัย
- 3) ลงพื้นที่ไปสำรวจพื้นที่ที่ศึกษา ศึกษารูปแบบและเทคนิควิธีการสัมภาษณ์
- 4) ประมวลรายละเอียดจากเอกสารงานวิจัยและข้อมูลภาคสนาม
- 5) นำเครื่องมือที่จัดสร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจและมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ
- 6) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับปรับปรุง ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน ในบ้านทันสมัย ตำบลมหาชัย อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม แล้วปรับปรุงก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
- 7) นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วมาใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต โดยการจัดเวทีชุมชนเพื่อสรุปความคิดเห็นจากคนในชุมชน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

3.1.1 ดำเนินการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบริบทชุมชนของบ้านนาโดน ตำบลขามเต่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จากการสอบถามผู้ที่มีความรู้ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ของเกษตรกรในชุมชน

เพื่อมองถึงความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิต และการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชน โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประชากรกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยใช้คำถามที่มีโครงสร้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยการแยกแยะเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง

3.1.3 การจัดเวทีชุมชนเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการนำเสนอปัญหาความต้องการ แนวทางการพัฒนาเพื่อนำไปจัดทำแผนพัฒนาชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

โดยศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นที่ทำการวิจัย โดยการวิจัยข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากสำนักงานพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย องค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม หนังสือ วารสาร เอกสาร วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

นำแบบสอบถามสัมภาษณ์มาตรวจสอบให้คะแนนแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร โดยทำการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วในส่วนของความเป็นมาของชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อนำมาแจกแจงความถี่ เสนอเป็นตาราง แสดงอัตราส่วนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คำนวณค่าสถิติและวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ สันทนาการ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรที่ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 46 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ จากการศึกษาผู้วิจัยขอแนะนำเสนอผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตของเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 การพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยนำข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามนำมาแจกแจงความถี่แล้วนำเสนอเป็นร้อยละ จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคการเกษตร สื่อที่ใช้ในชุมชน สื่อที่ใช้ในครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม และเครื่องมือทางการเกษตร ดังตารางที่ 4.1 ถึง 4.15

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลด้านเพศของเกษตรกร

(N = 46)		
เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	28	60.86
หญิง	18	39.14

จากตารางที่ 4.1 ข้อมูลด้านเพศของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 60.86 เป็นเพศชาย และร้อยละ 39.14 เป็นเพศหญิง

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลด้านอายุของเกษตรกร

(N = 46)

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุต่ำกว่า 30 ปี	3	6.52
อายุ 31 – 40 ปี	12	26.09
อายุ 41 – 50 ปี	18	39.13
อายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป	13	28.26

อายุสูงสุด 62 ปี อายุต่ำสุด 30 ปี เฉลี่ยอายุ 47.10 ปี S.D. 8.82

จากตารางที่ 4.2 ข้อมูลด้านอายุของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.13 มีอายุ 41- 50 ปี รองลงมาร้อยละ 28.26 มีอายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 26.09 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และร้อยละ 6.52 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อายุสูงสุด 62 ปี อายุต่ำสุด 30 ปี เฉลี่ยอายุ 47.10 ปี

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลด้านการศึกษาของเกษตรกร

(N = 46)

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	4	8.69
ระดับประถมศึกษา	28	60.87
ระดับมัธยมศึกษา / ปวช.	12	26.10

จากตารางที่ 4.3 ข้อมูลด้านการศึกษาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 60.87 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 26.10 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และ 8.69 ไม่ได้รับการศึกษา

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลด้านสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร

(N = 46)

สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวน 3 - 5 คน	30	65.22
จำนวน 6 - 8 คน	16	34.78

สมาชิกสูงสุด 8 คน สมาชิกน้อยที่สุด 3 คน เฉลี่ย 5.15 คน S.D. 1.63

จากตารางที่ 4.4 ข้อมูลด้านสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 65.22 มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3-5 คน และร้อยละ 34.78 มีสมาชิก จำนวน 6-8 คน สมาชิกสูงสุด 8 คน สมาชิกน้อยที่สุด 3 คน เฉลี่ย 5.15 คน

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลด้านแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร

(N = 46)		
แรงงานในครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวน 2 - 3 คน	21	45.65
จำนวน 4 - 5 คน	25	54.35
แรงงานสูงสุด 5 คน น้อยที่สุด 2 คน เฉลี่ย 3.65 คน S.D. 1.07		

จากตารางที่ 4.5 ข้อมูลด้านในครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 54.35 มีจำนวนแรงงาน 4 - 5 คน และร้อยละ 45.65 มีแรงงาน 2 - 3 คน จำนวนแรงงานสูงสุด 5 คน น้อยที่สุด 2 คน จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.65 คน

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร

(N = 46)		
พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พื้นที่น้อยกว่า 10 ไร่	30	65.22
พื้นที่ 11 - 20 ไร่	9	19.56
มากกว่า 21 ไร่ขึ้นไป	7	15.22
พื้นที่สูงสุด 22 ไร่ น้อยที่สุด 5 ไร่ เฉลี่ย 10.37 ไร่ S.D. 5.54		

จากตารางที่ 4.6 ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 65.22 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 19.56 มีพื้นที่ทำการเกษตร 11 - 20 ไร่ และร้อยละ 15.22 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 21 ไร่ พื้นที่สูงสุด 22 ไร่ น้อยที่สุด 5 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 10.37 ไร่

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลด้านอาชีพหลักและอาชีพรองของเกษตรกร

(N = 46)

การประกอบอาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำการเกษตร	46	100.00
อาชีพรอง		
เครื่องจักรสาน	35	76.08
รับจ้าง	7	15.21
ค้าขาย	4	8.69

จากตารางที่ 4.7 ข้อมูลด้านอาชีพหลักของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 100 เกษตรกรประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองร้อยละ 76.08 เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำเครื่องจักรสาน ร้อยละ 15.21 มีอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 8.69 ค้าขาย

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลด้านรายได้ภาคการเกษตรของเกษตรกร

(N = 46)

รายได้ภาคการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 100,000 บาท	24	52.18
100,001 – 200,000 บาท	16	34.78
มากกว่า 200,001 บาทขึ้นไป	6	13.04
รายได้สูงสุด 250,000 บาท น้อยที่สุด 40,000 บาท เฉลี่ย 117,195.65 บาท S.D. 55469.39		

จากตารางที่ 4.8 ข้อมูลด้านรายได้ของเกษตรกร พบว่า รายได้ของเกษตรกรจากภาคการเกษตรร้อยละ 52.18 มีรายได้น้อยกว่า 100,000 บาท รองลงมาคือ ร้อยละ 34.78 มีรายได้ 100,001 – 200,000 บาท และร้อยละ 13.04 มีรายได้มากกว่า 200,001 บาทขึ้นไป รายได้สูงสุด 250,000 บาท น้อยที่สุด 40,000 บาท เฉลี่ย 117,195.65 บาท

ตารางที่ 4.9 ข้อมูลด้านรายได้นอกภาคการเกษตรของเกษตรกร

(N = 46)

รายได้นอกภาคการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท	5	10.87
10,001 – 30,000 บาท	25	54.35
30,001 – 50,000 บาท	10	21.74
มากกว่า 50,001 บาทขึ้นไป	6	13.04
รายได้สูงสุด 60,000 บาท น้อยที่สุด 10,000 บาท เฉลี่ย 26,437.83 บาท S.D. 10255.71		

จากตารางที่ 4.9 ข้อมูลด้านรายได้นอกภาคการเกษตรของเกษตรกร ร้อยละ 54.35 มีรายได้ 10,001 -30,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 21.74 รายได้ 30,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 13.04 มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไป และร้อยละ 10.87 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท รายได้สูงสุด 60,000 บาท น้อยที่สุด 10,000 บาท เฉลี่ย 26,437.83 บาท

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลด้านรายจ่ายภาคการเกษตรของเกษตรกร

(N = 46)

รายจ่ายภาคการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 20,000 บาท	10	21.74
20,001 – 40,000 บาท	27	58.69
มากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป	9	19.56
รายจ่ายสูงสุด 49,000 บาท น้อยที่สุด 20,000 บาท เฉลี่ย 30,913.04 บาท S.D. 7970.05		

จากตารางที่ 4.10 ข้อมูลด้านรายจ่ายของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 58.69 มีรายจ่ายจากภาคการเกษตร เป็นเงิน 20,001 – 40,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 21.74 มีรายจ่ายน้อยกว่า 20,000 บาท และร้อยละ 19.56 มีรายจ่ายมากกว่า 40,001 บาท

ตารางที่ 4.11 ข้อมูลด้านรายจ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร

(N = 46)

รายจ่ายในครัวเรือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 20,000 บาท	13	28.26
20,001 – 40,000 บาท	23	50.00
มากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป	10	21.74
รายจ่ายสูงสุด 45,000 บาท น้อยที่สุด 15,000 บาท เฉลี่ย 26,869.57 บาท S.D. 8087.97		

จากตารางที่ 4.11 ข้อมูลด้านรายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 50.00 มีรายจ่ายของครัวเรือน เป็นเงิน 20,001 – 40,000 บาท รองลงมาร้อยละ 28.26 มีรายจ่ายน้อยกว่า 20,000 บาท และร้อยละ 21.75 มีรายจ่ายมากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป รายจ่ายสูงสุด 45,000 บาท น้อยที่สุด 15,000 บาท เฉลี่ย 26,869.57 บาท

ตารางที่ 4.12 ข้อมูลด้านสื่อในชุมชนของเกษตรกร

สื่อในชุมชน	จำนวน (แห่ง)
หอกระจายข่าว	1
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	1
ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน	5
จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี	3
ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี	1

จากตารางที่ 4.12 ข้อมูลด้านสื่อในชุมชนของเกษตรกร พบว่า สื่อที่ใช้ในชุมชน เป็นผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน จำนวน 5 คน รองลงมาคือ จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 3 แห่ง และหอกระจายข่าว ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี อย่างละ 1 แห่ง

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลด้านสื่อในครอบครัวของเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(N = 105)

สื่อในครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โทรทัศน์	46	43.80
วิทยุ	36	34.29
เครื่องเล่น DVD	23	21.91

จากตารางที่ 4.13 ข้อมูลด้านสื่อในครอบครัวของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 43.80 เกษตรกรมีสื่อโทรทัศน์ รองลงมาร้อยละ 34.296 มีวิทยุ และร้อยละ 21.91 มีเครื่องเล่น DVD

ตารางที่ 4.14 ข้อมูลด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรของเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(N = 99)

สมาชิกกลุ่ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มส่งเสริมอาชีพ	46	46.47
กลุ่มแม่บ้าน	30	30.30
กลุ่มรทส.	23	23.23

จากตารางที่ 4.14 ข้อมูลด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรของเกษตรกร พบว่า ร้อยละ 46.47 เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ ร้อยละ 30.30 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน และร้อยละ 23.23 เป็นสมาชิกกลุ่มร.ท.ส

ตารางที่ 4.15 ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องจักรกลทางการเกษตรของเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(N = 65)

เครื่องจักรกล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รถไถเดินตาม	35	53.85
เครื่องสูบน้ำ	16	24.61
เครื่องพ่นยา	14	21.54

จากตาราง 4.15 ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องจักรกลทางการเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 53.85 มีรถไถเดินตาม รองลงมาร้อยละ 24.61 มีเครื่องสูบน้ำ และร้อยละ 21.54 มีเครื่องพ่นยา

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตของเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตสรุปผลได้ดังนี้

2.1 แรงจูงใจ

1) เกษตรกรทุกคนได้ผ่านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้วจึงมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่เศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่จะมาจากการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียงและการศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดอุดรธานี ที่มีการดำเนินกิจกรรมในการด้านการเกษตรที่หลากหลายเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งตนเองและชุมชน จึงเป็นแรงจูงใจในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2) เกษตรกรมีแรงจูงใจจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแล้วเกิดโรคแมลงระบาด ภัยธรรมชาติทำให้เกษตรกรขาดรายได้ เกิดความเสี่ยงทางด้านรายได้ จึงมีแนวคิดในการเพิ่มรายได้ นอกจากการทำนาเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเมื่อประสบปัญหา นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาดูงานนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตน ทำให้มีกิจกรรมตลอดปี สร้างรายได้เพิ่ม

3) ปัญหานี้สินของเกษตรกรจากการกู้ยืมเงินนอกระบบ หาแนวทางในการลดหนี้สินจึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ เริ่มจากการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อหาสาเหตุถึงรายจ่าย เพื่อตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ โดยการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงโคกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นการนำวัสดุที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ ทำให้ลดหนี้สินที่มีอยู่ให้ลดน้อยลงหรือหมดไป

4) การเห็นคนในชุมชนใกล้เคียงนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จจึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้นำมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง เกษตรกรทุกคนปฏิบัติร่วมกัน คือ ปลูกผักสวนครัวไว้หน้าบ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการบริโภคและประดับให้สวยงาม ปลูกลิ้นจี่ นพ 1 ไว้ในบริเวณบ้านเพื่อเป็นรายได้เสริม

5) การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ความรู้ ปัจจัยการผลิต ผู้นำชุมชนที่มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตามแบบตามตัวชี้วัดของ เสรี พงศ์พิศ ผลการประเมินตามรายละเอียดตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	กินสู่ต้นกำเนิดชีวิต	มีคุณธรรม ถูกต้อง ดีงาม พออยู่ พอกิน พอใช้	- เกษตรกรทุกคนมีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ปฏิบัติธรรม ร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำบุญตามประเพณี ส่งผลให้เป็นคนที่มีคุณธรรม - มีความเที่ยงตรงไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ตัวอย่างเช่น การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่เอารัดเอาเปรียบลูกค้ามีความซื่อสัตย์ เป็นต้น - เคารพกฎระเบียบของชุมชนที่วางไว้
	กินสู่รากเหง้า	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	- รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน รู้ว่าชุมชนของตนมีเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรทุกคนลง ความเห็นว่ามีปัญญาท้องถิ่นก็คือ การสานกระติบข้าว ที่ทุกคนยังคง อนุรักษ์สานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ - ด้านการเกษตร เกษตรกรนำเอาเศษ วัสดุและผลผลิตที่เหลือใช้จาก การเกษตรมาผลิตเป็นปุ๋ยหมัก การใช้ สมุนไพรที่ปลูกเองมาผลิตเป็นสารไล่ แมลง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
	กินสู่พื้นฐาน	ชีวิตเรียบง่ายไม่ไหล ตามกระแส มีความสุข ตามอัตภาพ	- มีชีวิตเรียบง่ายไม่ไหลตามกระแส มีความสุขตามอัตภาพไม่พึ่งวัตถุนิยม มากจนเกินไป

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
มีเหตุผล	มีหลักวิชา	มีข้อมูล ความรู้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง	<ul style="list-style-type: none"> - สนใจติดตามข่าวสาร หาความรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน - เกษตรกรมีการพัฒนาความรู้จากการฝึกอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการทำการเกษตรเพื่อนำมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ
	มีแผน	ชีวิตคือการลงทุน แผนชีวิต แผนชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำบัญชีครัวเรือน รายรับ รายจ่าย หนี้สินของตนเอง - มีแผนลดค่าใช้จ่ายและใช้หนี้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ - มีการจัดหาทุนเพื่อนำมาขยายกิจกรรมทางการเกษตรจากแหล่งทุนในชุมชน
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> - การทำการเกษตร เกษตรกรทุกคนมีความรู้ในการทำนา มีการพยายามหาความรู้ในการพัฒนาคุณภาพด้วยการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้การผลิตข้าวมีความยั่งยืน - การสานกระติบข้าว ในทุกครัวเรือนสามารถสานกระติบข้าวได้ ซึ่งทำด้วยใจรัก เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งสามารถต่อยอดเป็นอาชีพให้กับลูกหลานได้

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
มีภูมิคุ้มกัน ที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ความสัมพันธ์ดีกับทุกคน ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง	สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีเวลาให้กันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การออกกำลังกาย การทำบุญตามประเพณี เป็นต้น
	ระบบงานที่ดี	พึ่งตนเองในด้านการผลิต การบริโภค การตลาด	<ul style="list-style-type: none"> - มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนบริโภคในชุมชนก่อนพึ่งตลาดภายนอก โดยการจัดทำร้านค้าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคภายในชุมชน - มีการออมทรัพย์ โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์พลังแผ่นดิน - การจัดหาทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อคนในชุมชน ลดการกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ธกส. และกลุ่มออมทรัพย์เงินล้านเพื่อให้สมาชิกได้กู้ยืมเงินเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน

ตอนที่ 3 การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคม

จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง โดย ประยุกต์มาจากตัวชี้วัดของฉลาด จันทรสสมบัติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว จากงานวิจัยการพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม รายละเอียดตามตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
1. อนุรักษ์ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนยังไม่มีการวางแผนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ยังไม่มีผลกระทบจึงไม่มีการวางแผนการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น - มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ การทำบั้งไฟ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสานกระติบข้าว การสู้อบรมควั่นกันมอด - การถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน องค์ความรู้อยู่ในตัวบุคคล - ถ่ายทอดเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลังเป็นการบอกเล่าผ่านปู่ ย่า ตา ยาย และการปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กัน ทั้งในการทำบั้งไฟ การสานกระติบข้าว คนรุ่นใหม่เมื่อปฏิบัติแล้วเห็นชอบก็พร้อมก็นำความด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ให้มีความเหมาะสมและใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง	<ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนบ้านนาโคนมิภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การสานกระติบข้าว การทำบั้งไฟ - การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เครื่องจักสาน นอกจากกระติบข้าวแล้วมีการสานฝาชี อุปกรณ์จับสัตว์น้ำไว้เป็นศูนย์เรียนรู้รวมทั้งจำหน่ายไว้ที่ทางเข้าชุมชนบ้านนาโคน - มีวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้แต่ไม่ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรเพื่อการถ่ายทอดอย่างเป็นรูปแบบ มีเพียงการถ่ายทอดตามความต้องการของผู้ที่สนใจ - ผู้ที่สนใจยังไม่มีผู้ใดทำการถ่ายทอดขยายผล มีเพียงนำมาสานกระติบข้าวไว้ใช้เองและจำหน่ายในชุมชนเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำนา
3. มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เนื่องจากมีเพียงแห่งเดียว ไม่มีการสำรวจเพิ่มเติม - ไม่มีการวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน

ตารางที่ 4.18 การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
1. ภาวะหนี้สิน - บันทึกรายรับรายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรทุกคนมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย - มีลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การปลูกผักสวนครัวไว้หน้าบ้าน ลดอบายมุขต่าง ๆ - มีส่งเสริมการออมโดยการออมกับกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงพอประมาณยึดหลักพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ความพอดี ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายให้เพียงพอกับรายรับ การมีภูมิคุ้มกัน การออมเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉิน
2. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการสำรวจปัญหาและความต้องการโดยการจัดทำเวทีชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของคนในชุมชน - ดำเนินการประชุมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยนำปัญหาและความต้องการ มีดำเนินการเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขอความร่วมมือร่วมใจจากคนในชุมชน - ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ดังนี้ กลุ่มผู้เลี้ยงโค กลุ่มส่งเสริมอาชีพจักสานไม้ไผ่ กลุ่มปุยอินทรีชุมชน - มีการระดมทุนจากสมาชิกกลุ่มเพื่อไว้เป็นทุนในการดำเนินการและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน - มีการส่งเสริมการดำเนินงานตามแผน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มเพื่อบริหารจัดการกลุ่มให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่วางไว้ - มีการติดตามประเมินผลจากหน่วยงานที่สนับสนุน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเกิดความเข้มแข็ง

ตารางที่ 4.19 การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
1. ปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - มีการปลูกต้นไม้บริเวณบึงโดนในวันพ่อแห่งชาติ และวันแม่แห่งชาติ - มีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งมีพื้นที่ 129 ไร่ ทุกคนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่เข้าไปทำลายตัดไม้ลายป่า
2. ปลอดภัยมูลฝอย	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง มีการทิ้งขยะที่ถูกต้อง มีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี มีถังขยะที่หน้าบ้านทุกครัวเรือน - มีการณรงค์ปลูกจิตสำนึกในการทิ้งขยะ มีการแยกขยะรีไซเคิล เพื่อไว้จำหน่ายเป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง
3. มีน้ำใช้ตลอดปี	<ul style="list-style-type: none"> - มีการหนองน้ำสาธารณะร่วมกัน มีการปลูกหญ้าแฝกป้องกันดินถล่ม บริเวณรอบหนองน้ำ มีการปลูกไม้ยืนต้น ไว้เป็นร่มเงา - มีการปล่อยปลาเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ - มีการขุดลอกคลอง เก็บขยะรอบบึงโดนเพื่อให้หนองน้ำมีสะอาด

ตารางที่ 4.20 การพึ่งพาตนเองด้านจิตใจ

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
1. ยึดมั่นในคุณธรรม/จริยธรรมอันดีงาม	- คนในชุมชนปฏิบัติศาสนากิจร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา - การปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีร่วมกันในประเพณีบุญบั้งไฟ ที่ทุกคนมีความร่วมมือร่วมใจกัน
2. คนในชุมชนปฏิบัติตนเพื่อลด ละ เลิกอบายมุข	- ทุกคนในชุมชนปลอดยาเสพติด โดยยึดคติพจน์ 9 ประการในการดำเนินชีวิต - มีกระบวนการส่งเสริมการ ลด ละเลิก อบายมุข โดยการรณรงค์ในวันต่อต้านยาเสพติด วันงดสูบบุหรี่โลก เพื่อให้เยาวชนเห็นถึงโทษของยาเสพติด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีการ
3. ชุมชนเรียนรู้เข้าใจ และนำหลักการตามเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต	- ทุกคนรู้จักตนเอง รู้คุณค่าของตนเอง นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีภูมิคุ้มกันในตนเอง ครอบครัว และชุมชน
4. การอนุรักษ์ ประเพณีและค่านิยมที่ดี	- ทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งการปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีของชุมชนไว้ เพื่อแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลังต่อไป

ตารางที่ 4.21 การพึ่งพาตนเองด้านสังคม

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
1. ความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน	- ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ ประเพณีบุญบั้งไฟ ผู้ชายช่วยกันทำบั้งไฟ ผู้หญิงจัดเตรียมของในวัดที่ใช้ในประเพณีทางศาสนา
2. ชุมชนมีความสันติสุขและสามัคคี ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย	- มีการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 ยึดหลักศีลห้า ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนที่กำหนดร่วมกันไว้ให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติ - มีความสมัครสมานสามัคคีกัน โดยร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น
3. มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในชุมชนต้องปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้เกิดความสงบสุข	- ชุมชนมีการจัดทำข้อปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ คติพจน์ 9 ประการ - มีความเชื่อและแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ยึดมั่นร่วมกันในชุมชน ในวัฒนธรรมประเพณีอิทธิบาทสองคลองสิบสี่
4. สร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน	- มีการเข้าร่วมประชุมอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดประชุมหมู่บ้าน 3 เดือนต่อครั้ง เพื่อปรึกษาหารือปัญหาในชุมชน หากมีข้อราชการเร่งด่วนก็จะมีการประชุมสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าว - มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นกองทุนไว้ใช้ยามฉุกเฉิน เมื่อเสียชีวิตจะได้รับเงินช่วยเหลือรายละ 1,000 บาท เมื่อป่วยนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลช่วยเหลือวันละ 100 บาท แต่ไม่เกิน 5 วัน - ทุกคนยอมรับระเบียบข้อบังคับชุมชน หากมีการฝ่าฝืนก็มีบทลงโทษ เช่น การใช้ยาม่าหญ้าในพื้นที่ชุมชน ปรับ 500 บาท เป็นต้น

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

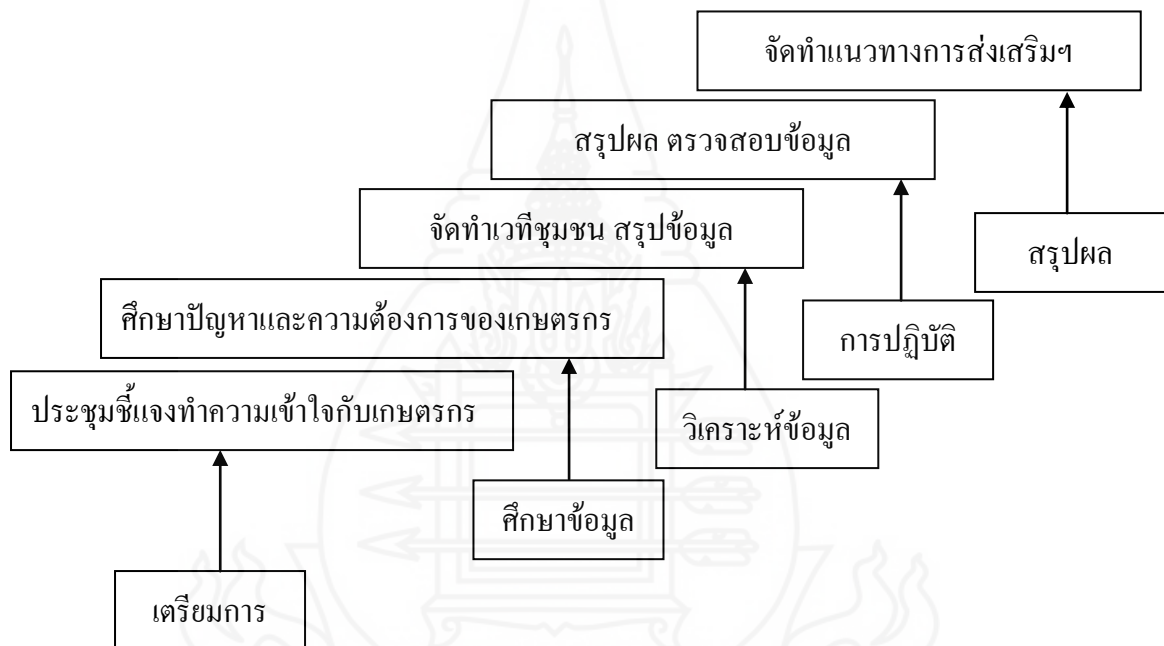
ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
4. ครอบครัวอบอุ่นชุมชนน่าอยู่	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกคนยึดหลักศีล 5 ในการดำเนินชีวิต - ทุกคนร่วมกันพัฒนาให้บ้านเรือนสะอาด โดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกผักสวนครัวไว้หน้าบ้าน ปลูกผักริมรั้ว ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้าน ร่วมกันพัฒนาชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ - ผู้นำชุมชน เพื่อนบ้านสามารถให้คำปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี - ทุกคนยินดีให้ความร่วมมือกับชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ
5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวอบอุ่นพ่อแม่ใช้เวลาอบรมสั่งสอนลูก วันหยุด วันสำคัญทางศาสนาพาลูกเข้าวัดฟังธรรม - พ่อแม่สอนลูกไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักประมาณตน - ทุกคนในครอบครัวมีความรักเอื้ออาทรต่อกัน - ทุกคนในครอบครัวมีการพูดคุยปรึกษากันเมื่อเกิดปัญหา ร่วมกันแก้ปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย - มีการทำอาชีพเสริมทำงานในชุมชนเพื่อลดปัญหาการอพยพแรงงานออกไปรับจ้างที่ต่างจังหวัดทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวได้มากขึ้น

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
6. เปลี่ยนแปลงแนวคิดชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ทุกคนได้รับความรู้อย่างต่อเนื่องจากการฝึกอบรมศึกษาดูงาน จากหน่วยงานต่าง ๆ แล้วนำขยายผลต่อให้กับคนในชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติก่อให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน - มีการติดตามข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ การประชุมประจำเดือนของส่วนราชการ ผู้นำชุมชนมีการถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าว การประชุมหมู่บ้าน - ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันอยู่ร่วมกันภายใต้หลักประชาธิปไตย ทุกคนออกเสียง ลงความคิดเห็นในจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกัน
7. ผู้นำที่มีคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ใหญ่บ้านมีความรู้คู่คุณธรรม เป็นผู้นำที่มีความคิดกว้างไกล มีแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน - มีความเสียสละต่อส่วนร่วม รับฟังและแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน ร่วมพัฒนาชุมชนให้มีการเปลี่ยนแปลง - ผู้นำเป็นคนมีความอดทน – มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้มีความน่าเชื่อถือจากคนในชุมชน - ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจากการเรียนรู้เพิ่มเติมจากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน เรียนรู้หลายด้าน ทั้งในด้านการปกครอง การบริหารงาน การเกษตร

ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ของเกษตรกร

ในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเกษตรกรเห็นว่าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี หากมีการขยายผลให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันนำไปยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจะก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน จึงได้มีการจัดเวทีชุมชนเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยดำเนินการดังนี้

ภาพที่ 4.1 แผนภาพการจัดเวทีชุมชน

1. **ขั้นเตรียมการ** โดยการประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดเวทีชุมชนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์แนวทางการดำเนินการประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับผู้วิจัย
2. **ศึกษาข้อมูล** โดยการสร้างความเข้าใจในการจัดทำเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม ศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนจากแผนพัฒนาตำบล ปี 2555 มาใช้ในการวางแผนจัดเวทีชุมชน วางแผนจัดเวทีชุมชน นัดหมายเกษตรกรในชุมชน ดำเนินการจัดเวทีชุมชนในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2556 ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านนาโดน

3. วิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการจัดเวทีชุมชนตามที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการรับทราบข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่ ว่ามีปัญหาและความต้องการส่งเสริมโดยการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ดังนี้

1) เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าใจว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ต้องทำการเกษตรเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2) ปัจจัยในการทำการเกษตร พื้นที่ในการทำการเกษตรมีน้อย ปลูกอะไรได้ไม่มากนัก แรงงานในครัวเรือนมีน้อยไม่เพียงพอหากจะทำกิจกรรมทางการเกษตรหลากหลายชนิด รวมทั้งอยู่ไกลแหล่งน้ำต้องอาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตร

3) การทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงแรกต้องใช้งบลงทุนสูง เนื่องจากมีการทำกิจกรรมที่หลากหลาย หากลงทุนแล้วผลตอบแทนที่จะได้รับใช้เวลาหลายปี

4) การทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีการปลูกพืชหลากหลาย ทำนาเพียงอย่างเดียวมีความชำนาญอยู่แล้ว ความชำนาญในการปลูกพืชใหม่ ๆ ไม่มีทำให้ต้องเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตใหม่ ซึ่งจะเน้นการปลูกปลอดสารเคมี หรือเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่เกษตรกรยังไม่สามารถเลิกใช้สารเคมีได้ แต่การใช้สารเคมีก็ยังไม่ถูกต้อง มีเกษตรกรหลายรายเสียชีวิตจากสารเคมี

5) ผลผลิตที่เกิดจากการทำการเกษตรต้องการเพิ่มมูลค่าสินค้า โดยการแปรรูป และการขยายตลาดในการจำหน่าย เมื่อมีสินค้าเพิ่มขึ้นเกษตรกรยังไม่มีความรู้ในด้านการตลาด

6) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกรายรับ – รายจ่ายเนื่องจากทำบัญชีไม่เป็น

4. สรุปผลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูล สรุปผลการจัดเวทีชุมชน ประเด็นปัญหำนำเสนอข้อมูลเพื่อให้เกษตรกรทุกคนร่วมจัดทำประชาคม เพื่อทบทวนข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อนำไปวางแนวทางการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

5. จัดทำแนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนำมาจัดทำแนวทางการส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาในการทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีแนวทางส่งเสริม ดังนี้

1) เกษตรกรต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้าใจง่าย ทุกคนในครอบครัวสามารถนำมาปฏิบัติได้ อาจสร้างหลักสูตรเป็นภาษาถิ่น เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อปรับเปลี่ยนแนวความคิดที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการทำการเกษตรเท่านั้น ซึ่งหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้กับทุกอาชีพ ทุกระดับ โดยประสานงานกับสถานศึกษาในพื้นที่ คือ คณะเกษตรและเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อจัดทำสื่อในการฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีภาษาที่หลากหลาย นอกจากนี้จะใช้ในการฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่ซึ่งสามารถใช้อบรมบุคคลากรทางการศึกษาได้อีกด้วย พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมให้มีความหลากหลาย ทั้งการบรรยาย ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้จริง

2) จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมการทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้เกษตรกรเลือกด้วยตนเองว่ามีความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนทำการเกษตรในรูปแบบใดที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตน จะส่งให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้จริง

3) แนะนำการวางแผนการผลิต การเตรียมการก่อนที่จะให้ผลผลิต ควรมีการปลูกพืชทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดรายได้ขณะรอผลผลิต

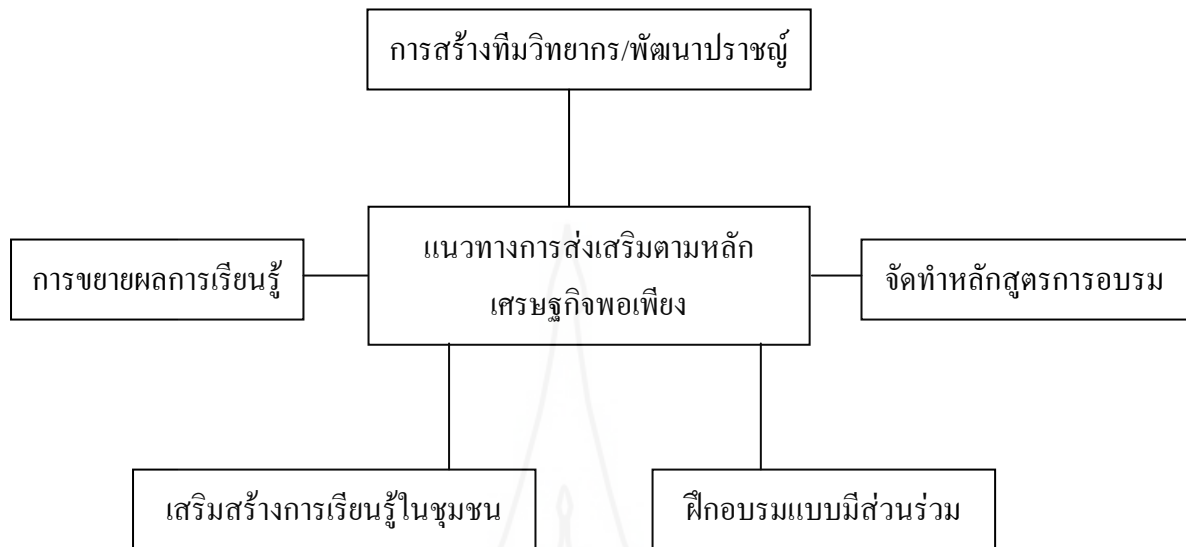
4) ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง รวมทั้งชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของการใช้สารเคมี ระวังคัดการใช้สารเคมีเพื่อให้ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัย และสามารถจำหน่ายสินค้าเกษตรในราคาที่สูงขึ้นได้

5) เกษตรกรที่ดำเนินการผลิตในขั้นที่ 1 แล้วต้องการพัฒนาขึ้นมาอยู่ขั้นที่ 2 ในการแปรรูปผลผลิต ต้องการความรู้ในการแปรรูปน้ำนมข้าวโพด เนื่องจากเกษตรกรมีการปลูกข้าวโพดหวาน หากจำหน่ายเพียงฝักสดอาจจะจำหน่ายไม่หมดหากผลผลิตออกมาพร้อมกัน จึงต้องการเรียนรู้ในการแปรรูป หรือการแปรรูปตามผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ในการหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้า การขยายตลาดจากเดิมให้มีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น

6) ขอความร่วมมือจากสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์มาให้ความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน รวมทั้งเกษตรกรที่จัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นอยู่แล้ว เป็นพี่เลี้ยงในการฝึกปฏิบัติจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถจัดทำบัญชีครัวเรือนได้

จากแนวทางทางดังกล่าวข้างต้น มากำหนดเป็นกิจกรรมที่จะดำเนินการในแผนพัฒนาชุมชน ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในปี 2557 – 2560 ดังนี้

ภาพที่ 4.2 แผนภาพแนวทางการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) การสร้างทีมวิทยากร / พัฒนาปราชญ์ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรของนายคำปอน ปารีสร้อย เป็นกลไกในการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ จำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อนำความรู้มาปรับปรุงและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการสร้างทีมวิทยากรเพื่อเป็นผู้ช่วยปราชญ์ในการถ่ายทอดความรู้ฯ ในการพัฒนาทั้งการฝึกอบรม การศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเรียนรู้แล้วนำกลับมาพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง
- 2) การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม ในการฝึกอบรมจำเป็นต้องคำนึงกลุ่มเป้าหมายคือใครมีความต้องการถ่ายทอดความรู้เรื่องใด เพื่อจัดทำหลักสูตรให้หลากหลายมีความเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร เนื่องจากภายในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมทางการเกษตรที่หลากหลาย หากจะเรียนรู้ทั้งหมดก็จะมากเกินไปและใช้ระยะเวลา หากมีการจัดทำหลักสูตรให้เกษตรกรเลือกให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพพื้นที่ของตนเองจะทำให้การถ่ายทอดความรู้นำไปสู่การปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรให้เป็นที่สนใจกับบุคคลทั่วไปด้วย โดยกำหนดหลักสูตรดังนี้

หลักสูตรที่ 1 สำหรับเกษตรกรที่ต้องการพัฒนาการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้า
เกษตร ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน โดยมีเนื้อหา ดังนี้

เนื้อหา	วิธีการ	ระยะเวลา	สื่อ
การทำฟัังไร่นาและวางแผนการผลิต	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	2 ชั่วโมง	- เอกสารวิชาการ - สมุดบันทึกแผนการผลิตพืช
การวิเคราะห์ทรัพยากร	สนทนากลุ่มเน้น การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์	1.30 ชั่วโมง	- วิดิทัศน์เกษตรกรต้นแบบ - กระดาษฟาง - ปากกาเคมี
การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร	บรรยาย	1.30 ชั่วโมง	- เอกสารวิชาการ - ตัวอย่างจริง
เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย - ระบบนิเวศน์แปลงนา - การพัฒนาและบำรุงดิน - การพัฒนาคุณภาพข้าว	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	3 ชั่วโมง	- เอกสารวิชาการ - สวิง, แวนขาย - วิดิทัศน์การปรับปรุงพันธุ์ข้าว - เมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว
การผลิตน้ำนมข้าวโพด	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	2.5 ชั่วโมง	- ข้าวโพดหวาน - อุปกรณ์ผลิตน้ำนมข้าวโพด
การผลิตหน่อไม้อัดปีป	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	2.5 ชั่วโมง	- หน่อไม้ - อุปกรณ์ผลิตหน่อไม้อัดปีป
การบริหารและจัดตั้งกลุ่ม	บรรยาย	1.30 ชั่วโมง	เอกสารวิชาการ
การเขียนโครงการเพื่อเข้าสู่แหล่งเงินทุน	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	1.30 ชั่วโมง	- เอกสารวิชาการ - กระดาษ - ปากกา

หลักสูตรที่ 2 สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่เคยผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลาดำเนินการ 5 วัน

เนื้อหา	วิธีการ	ระยะเวลา	สื่อ
ศึกษาแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	3 ชั่วโมง	-เอกสารวิชาการ -วิดีโอทัศน์พระราชกรณียกิจ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง	สนทนากลุ่ม	2 ชั่วโมง	-เกษตรกรต้นแบบ -กระดาษฟาง -ปากกาเคมี
ความสำคัญของบัญชีครัวเรือนและการคำนวณต้นทุน	บรรยาย / ฝึกปฏิบัติ	2 ชั่วโมง	เอกสารวิชาการ สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือน
การเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง			
กิจกรรมเกษตรผสมผสาน	บรรยาย/ ฝึกปฏิบัติ	16 ชั่วโมง	-เอกสารวิชาการ -พันธุ์ไก่พื้นเมือง -กิ่งพันธุ์ลิ้นจี่ นพ 1 -อุปกรณ์ตอกิ่ง -อุปกรณ์ทำเชื้อ ไทรโคเดอร์มาร์ -ตัวห้ำตัวเบียน
- การทำนาปลอดสารเคมี			
- การเลี้ยงไก่พื้นเมือง			
- การเลี้ยงปลา (กระชัง บ่อ สระน้ำ)			
- การเลี้ยงโคขุน			
- การปลูกพืชหลังนา			
- การปลูกและเพาะพันธุ์ลิ้นจี่ นพ 1			
- การป้องกันกำจัดศัตรูพืช			
อาชีพเสริมเพิ่มรายได้			
- การตอกิ่งลิ้นจี่ นพ 1	บรรยาย/ ฝึกปฏิบัติ	8 ชั่วโมง	- เอกสารวิชาการ - อุปกรณ์ตอกิ่ง - อุปกรณ์ผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ น้ำหมักชีวภาพ - อุปกรณ์ปลูกไผ่ - อุปกรณ์เพาะเห็ดฟาง - ตัวอย่างสมุนไพร
- การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ / น้ำหมักชีวภาพ			
- การเพาะเห็ดฟาง			
- การปลูกไผ่เลี้ยงหน่อ			
- ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน			
หมายเหตุ			
เลือกเรียนตามความสนใจของแต่ละบุคคล			

เนื้อหา	วิธีการ	ระยะเวลา	สื่อ
ศึกษาดูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบบ้านท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัด นครพนม	ศึกษาดูงาน	8 ชั่วโมง	หมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงต้นแบบบ้าน ท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

3) การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่วางไว้ โดยการคัดเลือกเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม คือเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรกรที่ยังไม่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จากการฝึกอบรมที่ผ่านมาเกษตรกรจะนั่งฟังบรรยายเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็นการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม จึงจัดทำหลักสูตรที่มีการบรรยาย การสาธิต พร้อมลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและยังสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพได้จริง

4) การเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชน รับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชน เรียนรู้ร่วมกันระหว่างปราชญ์และคนในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาและขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบต่อไป รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับคณะเกษตรกรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อจัดทำสื่อในการฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีภาษาที่หลากหลาย เพื่อใช้เป็นสื่อในการฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีศูนย์บริการวิชาการและปัจจัยการผลิตนครพนม ซึ่งเป็นหน่วยงานในพื้นที่ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการให้กับเกษตรกร โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเยาวชน เพื่อเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเยาวชนจะสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปได้

5) การขยายผลการเรียนรู้ เกษตรกรในชุมชนเมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วก็ควรจะดำเนินการวางแผนขยายผลการเรียนรู้ไปสู่ชุมชนใกล้เคียง โดยพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรของนายคำปอน ปารีสร้อย เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ โดยมีทีมงานวิทยากร / ปราชญ์ที่ได้รับการพัฒนาเป็นวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้ โดยใช้หลักสูตรที่กำหนดขึ้น จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ นอกจากการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรแล้ว สามารถศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีดังนี้ (1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (3) การพึ่งพาตนเองของเกษตรกร (4) แนวทางการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ เกษตรกรในชุมชนบ้านนาโดน ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive) เป็นเกษตรกรที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 46 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (2) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่เกี่ยวกับบริบทของชุมชนบ้านนาโดน (3) จัดเวทีชุมชนเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และข้อมูลทุติยภูมิโดยศึกษาจากเอกสาร โดยข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย นำเสนอในรูปแบบตาราง ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

1. สรุปการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาวิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านนาโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนมาก ร้อยละ 60.86 เป็นเพศชาย ร้อยละ 39.13 มีอายุระหว่าง 47.10 ปี ร้อยละ 60.87 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 65.22 มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.15 คน ร้อยละ 54.35 มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.65 คน ร้อยละ 43.48 เกษตรกรมีพื้นที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 10.37 ไร่ ร้อยละ 100 มีอาชีพหลักทำการเกษตร ร้อยละ

76.08 มีอาชีพรองใน การจักสาน ร้อยละ 52.18 มีรายภาคการเกษตรได้เฉลี่ย 117,195.65 บาท ร้อยละ 54.35 มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 26,437.83 บาท ร้อยละ 58.69 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 30,913.04 บาท ร้อยละ 50.00 มีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 26,869.57 บาท มีสื่อที่ใช้ในชุมชนมีหอกระจายข่าว ร้อยละ 100 มีสื่อโทรทัศน์ใช้ในครอบครัว ร้อยละ 100 เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ ร้อยละ 76.08 ใช้รถไถเดินตาม

1.2 วิถีชีวิตของเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.1 แรงจูงใจ

เกษตรกรทุกคนได้ผ่านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้ว จึงมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเข้าสู่เศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่จะมาจากการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียงและการศึกษาคูงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้เกษตรกรประสบปัญหาจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแล้วเกิดโรคแมลงระบาด ภัยธรรมชาติทำให้เกษตรกรขาดรายได้เกิดความเสียหายทางด้านรายได้ ปัญหานี้สินของเกษตรกรจากการกู้ยืมเงินนอกระบบ จึงต้องหาแนวทางในการลดหนี้สินจึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ เกษตรกรในชุมชนใกล้เคียงนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จ การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ให้ความรู้ ปัจจัยการผลิต ผู้นำชุมชนที่มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งตนเองและชุมชน จึงเป็นแรงจูงใจในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

1.2.2 วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ความพอประมาณ เกษตรกรทุกคนมีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ปฏิบัติธรรม ร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำบุญตามประเพณี ส่งผลให้เป็นคนที่มีคุณธรรม รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนรู้ว่าชุมชนของตนมีเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรทุกคนลงความเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นก็คือ การสานกระติบข้าว ที่ทุกคนยังคงอนุรักษ์ สานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้

ความมีเหตุผล โดยการจัดทำบัญชีครัวเรือน รายรับ รายจ่าย หนี้สินของตนเอง เกษตรกรทุกคนมีความรู้ในการทำนา หาความรู้ในการพัฒนาคุณภาพด้วยการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้การผลิตข้าวมีความยั่งยืน มีการสานกระติบข้าว ในทุกครัวเรือนสามารถสาน

กระตือรือร้น ซึ่งทำด้วยใจรัก เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นอาชีพให้กับลูกหลานได้

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน บริโภคในชุมชนก่อนพึ่งตลาดภายนอก โดยการจัดทำร้านค้าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคภายในชุมชน

1.3 การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรและชุมชนเข้มแข็ง

เกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองด้านจิตใจ มีการทำกิจกรรมร่วมกันที่แสดงถึงความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ทุกคนมีหลักพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การพึ่งพาตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรม คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ผู้นำมีประสิทธิภาพมีความเป็นผู้นำที่ดี คนในชุมชนมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการร่วมประเพณีสำคัญ ๆ ของชุมชน การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปลูกป่าร่วมกันในวันสำคัญต่าง ๆ รอบ ๆ ริมบึงโค่น การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยีหรือภูมิปัญญา มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีภูมิปัญญาในด้านการทำการเกษตร เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ชาวชนผู้ที่สนใจ การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ

1.4 แนวทางส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

- 1) การสร้างทีมวิทยากร / พัฒนาปราชญ์ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของนายคำปอน ปารีสร้อย เป็นกลไกในการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ สร้างทีมวิทยากรโดยการฝึกอบรม การศึกษาฐานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเรียนรู้แล้วนำกลับมาพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง
- 2) การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม จัดทำหลักสูตรให้หลากหลายมีความเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร โดยกำหนดหลักสูตรออกเป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรสำหรับเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมเศรษฐกิจพอเพียง และหลักสูตรสำหรับเกษตรกรที่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่วางไว้ ซึ่งหลักสูตรมีการบรรยาย การสาธิต พร้อมลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและยังสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพได้จริง
- 4) การเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชน รับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชน เรียนรู้ร่วมกันระหว่างปราชญ์และคนในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาและขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบต่อไป รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับคณะเกษตรกร

และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อจัดทำสื่อในการฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่ายและมีภาษาที่หลากหลาย มีศูนย์บริการวิชาการและปัจจัยการผลิตนครพนม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการให้กับเกษตรกร

5) การขยายผลการเรียนรู้ เกษตรกรในชุมชนเมื่อได้รับการฝึกอบรมแล้วก็ควรจะดำเนินการวางแผนขยายผลการเรียนรู้ไปสู่ชุมชนใกล้เคียง โดยพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรของนายคำปอน ปารีสร้อย เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ โดยใช้หลักสูตรที่กำหนดขึ้น จัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ นอกจากการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำการเกษตรแล้วสามารถศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาโคก ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2. อภิปรายผล

2.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ในการทำการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะมีการดำเนินกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งในการทำเกษตรผสมผสานควรมีจำนวนแรงงานอย่างน้อย 3 คน สำหรับพื้นที่ทำการเกษตร 10 ไร่ ซึ่งจากสัมภาษณ์เกษตรกรมีความเหมาะสมทั้งจำนวนแรงงานและขนาดพื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรทุกคนมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ซึ่งเดิมนั้นรายจ่ายเกิดจากการซื้ออาหารมาบริโภคในครัวเรือน ต่อมามีการปรับเปลี่ยนมาปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง เลี้ยงไก่ได้กินไข่ เลี้ยงปลาได้กินปลา ทำให้ลดรายจ่ายลงได้มาก ในชุมชนมีสื่อที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร ข้อมูลด้านการเกษตร ซึ่งจะใช้หอกระจายข่าวที่ไว้ถ่ายทอดข่าวสาร เหตุการณ์ที่สำคัญไว้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งทำให้คนในชุมชนรับรู้ข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ในครัวเรือนทุกครัวเรือนมีสื่อโทรทัศน์ไว้ติดตามข่าวสารทางด้านการเกษตร สภาพอากาศ โครงการสนับสนุนจากรัฐบาล รวมทั้งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในชุมชนมีการเจรจาการค้ากับประเทศจีน โดยการทำสัญญาซื้อขายสินค้า นพ 1 ในรูปแบบการประกันราคาราคาโลกกรัมละ 70 บาท เกษตรกรจึงจำเป็นต้องติดตามข่าวสารเพื่อเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่สานกระบิข้าวเมื่อผลิตได้มากขึ้นทำให้เกิดปัญหาในการจำหน่าย และการขาดแคลนวัตถุดิบ จึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาในด้านวัตถุดิบเมื่อสมาชิกที่สานกระบิข้าวแล้วก็นำมารวมกันเพื่อส่งต่อไปอีกชุมชนที่มีวัตถุดิบในการประกอบฐาน และเข้ารูปฝากรบิข้าว ด้านการตลาดสมาชิกรวมกลุ่มกันเพื่อ

จำหน่ายสินค้าในรูปแบบร้านค้าหน้าชุมชนบ้านนาโดน และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้านทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการสานกระบิข้าว ไร่ละ 1,000 บาทต่อเดือน พัฒนาทั้งตนเองและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2538 : 19) ที่ว่าการรวมกลุ่มทำให้เกิดความเป็นชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด ในการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่มีรถไถเดินตามไว้ใช้ เนื่องจากเกษตรกรยังคงทำนาเป็นหลัก รถไถเดินตามเป็นเครื่องจักรสำคัญในการทำการเกษตร การใช้เครื่องจักรกลช่วยทุ่นแรงเพราะสะดวกรวดเร็วกว่า

2.2 วิถีชีวิตของเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 แรงจูงใจ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงจูงใจมาจากรับรู้จากสื่อต่าง ๆ ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังทรงย้ายถึงแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างพอเพียงประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้ จึงเป็นแรงจูงใจให้กับเกษตรกรส่วนใหญ่ที่จะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2552 : 2) ที่ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ นอกจากนี้ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน เกษตรกรได้รับความรู้หลากหลาย เกษตรกรไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ครบทุกกิจกรรม ดังนั้น ในการฝึกอบรมควรจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเมื่อเรียนรู้แล้วสามารถนำมาปฏิบัติในพื้นที่ของตนได้จะเกิดประโยชน์กับเกษตรกรได้มากกว่า

2.2.2 วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ความพอประมาณ เกษตรกรทุกคนมีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ทุกคนในชุมชนมีการร่วมกันปฏิบัติธรรม ร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำบุญตามประเพณี รวมทั้งวันหยุดยังชวนลูกหลานเพื่อเข้าวัดฟังธรรม ส่งผลให้เป็นคนที่มีคุณธรรม ทุกคนจะมีการสอนลูกให้มีความพอประมาณไม่ไหลตามกระแสวัตถุนิยม อย่าใช้เงินฟุ่มเฟือยต้องรู้จักตนเอง อย่าทำตามคนอื่นสอดคล้องอุทัย อัมพิมพ์ (2554 : 11) ที่กล่าวถึงความพอประมาณ คือ มีความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล โดยการจัดทำบัญชีครัวเรือน รายรับ รายจ่าย หนี้สินของตนเอง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เรียนรู้การทำบัญชีเบื้องต้น ต้องรู้จักบันทึกข้อมูลการเงินในรูปบัญชีฟาร์ม ไม่ใช่เฉพาะค่าใช้จ่ายส่วนตัว ต้องจัดทำบัญชีที่ใช้ในการทำการเกษตรด้วย เพื่อเป็นการคำนวณต้นทุนการผลิตในไร่นาได้ แล้วปรับไปสู่การมีเงินเก็บออมลดการกู้ยืมและพึ่งพาเงินทุนของตนเองได้ การบันทึกรายรับ รายจ่าย อย่างต่อเนื่องและนำบัญชีรายรับ รายจ่ายมาวิเคราะห์ นำไปสู่การวางแผนชีวิตตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับอูทซ์ อันพิมพ์ (2554 : 11) ที่กล่าวว่าความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ในการประกอบอาชีพมีการสานกระติบข้าว ซึ่งเป็นรายได้อีกทางหนึ่งของเกษตรกรซึ่งมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการบอกเล่าปากต่อปาก เป็นองค์ความรู้ที่เก็บไว้ในตัวบุคคล ควรมีการจัดทำหลักสูตรเพื่อสอนการจักสานให้กับเด็กนักเรียนในชุมชนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ นอกจากนี้รอบ ๆ บริเวณชุมชนจะมีการทำป้ายเกี่ยวกับคติเตือนใจเพื่อให้คนในชุมชนใช้ชีวิตด้วยความมีเหตุผลไม่ประมาท

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกทั้งการมีกองทุน กลุ่มออมทรัพย์ การสร้างร้านค้าชุมชน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีไม่ได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจภายนอก แต่ทุกคนก็ต้องมีการวางแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ติดตามข่าวสารทั้งในการดำเนินชีวิต การทำการเกษตรเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต้องมีการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับสมบัติ กุสุมาวดี (2551: 88 – 90) ที่เห็นว่าควรเน้นการสร้างความพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลง เช่น เกษตรกรเองก็มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวก็มีการปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้น เน้นปลูกพืชที่ตนเองกิน ปลูกอะไรก็ได้กินอย่างนั้น ส่วนใหญ่จะปลูกข้าวไว้บริโภค ปลูกผักสวนครัวไว้ใช้ประกอบอาหาร เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลาไว้กิน ทำให้มีภูมิคุ้มกัน ราคาผัก ไข่ ปลาสูงก็ไม่มีผลกระทบ สามารถอยู่ได้

2.3 การพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

2.3.1 การพึ่งพาตนเองทางเทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ชาวชุมชนบ้านนาโดนเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาที่สำคัญ ดังนี้ คือ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำส้มควันไม้ ภูมิปัญญาด้านการทำมาหากิน โดยเฉพาะการจักสาน ในการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหากคนในชุมชนไม่มีการสานต่อภูมิปัญญาเหล่านี้ก็จะหายไป ดังนั้น ชุมชนควรมีการจัดการความรู้ในการเก็บรวบรวมภูมิปัญญาจากคนสู่เอกสาร สื่อต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนหรือบุคคลที่สนใจ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น

ต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเทคโนโลยีแบบง่ายที่สามารถพัฒนาและผลิตได้เอง เกษตรกรส่วนใหญ่ทำเครื่องจักรสานจึงได้มีการคิดค้นเตาอบรมควันเพื่อป้องกันมอดในไม้ไฟที่นำมาจักสาน เป็นการประดิษฐ์ขึ้นเองไว้ใช้ในครัวเรือน เป็นการประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถเก็บรักษาเครื่องจักสานไว้ใช้ได้ยาวนานขึ้น สามารถส่งจำหน่ายในต่างจังหวัดได้ เป็นการนำภูมิปัญญามาใช้ในการประกอบอาชีพได้เหมาะสม สอดคล้องสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 67-74) พึ่งตนเองทางเทคโนโลยีการรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการใช้งานซึ่งรวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.2 การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนบ้านนาโคกจัดเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ มีแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ จากการสังเกตชุมชนบ้านนาโคกมีกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนที่มีเงินทุนหลายกลุ่ม มีเงินทุนหมุนเวียนเพื่อให้เกษตรกรกู้ยืม ได้ตลอดปี ไม่ต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบ ทำให้สภาพเศรษฐกิจในชุมชนดี นอกจากนี้ในชุมชนยังมีร้านค้าชุมชนที่แหล่งซื้อขายโดยคนในชุมชนเป็นสมาชิก เมื่อสิ้นปีจะได้รับปันผลตามจำนวนหุ้นและการซื้อของจากร้านค้าชุมชน ทำให้เงินไม่รั่วไหลอยู่ภายในชุมชน ในการทำการเกษตรเกษตรกรส่วนใหญ่มีต้นทุนในการผลิตลดลง เนื่องจากลดการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงขึ้นทุกวัน ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยคอกที่ได้มาจากการเลี้ยงวัวในชุมชน และการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากกลุ่มผลิตอินทรีย์ อีกทั้งยังทำให้ดินเกิดความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นด้วย

2.3.3 การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ชาวชุมชนบ้านนาโคกมีแหล่งน้ำ คือ บึงโคก คนในชุมชนจะร่วมกันปลูกต้นไม้ตามริมบึงเป็นประจำทุกปี ร่วมกันปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ และทรัพยากรน้ำไว้ให้คนในชุมชนได้ใช้ รวมทั้งมีการปล่อยปลาที่ได้รับจากกรมประมงเพื่อไว้เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาตามธรรมชาติ ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนไม่ใช้เพียงเฉพาะตนเองแต่คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วย ทุกคนต้องมีจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์ไว้ให้มีใช้ไปตลอด โดยเริ่มจากครัวเรือนมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไว้หน้าบ้าน ปลูกผักสวนครัวไว้หน้าบ้าน การปลูกไม้ผลไว้บริเวณบ้านก็เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยลดโลกร้อนได้

2.3.4 การพึ่งตนเองด้านจิตใจ

ชุมชนบ้านนาโคกร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ทุกคนมีหลักพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันจัดบุญประเพณีบุญบั้งไฟ ที่ทุกคนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เห็นประโยชน์

ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้เกษตรกรจะมีการรวมกลุ่มกันสานกระติบข้าวในตอนเย็น หรือร่วมรับประทานอาหารเช้าด้วยกัน ทำให้มีเวลาได้แลกเปลี่ยน พูดคุยสารทุกข์สุขดิบกัน เมื่อเกิดปัญหา ก็จะมีคำแนะนำให้กันและกันอยู่เสมอเป็นกำลังใจให้กันทำให้มีความเข้มแข็งในด้านจิตใจที่มิคนร่วมเผชิญปัญหาไปพร้อมกัน ทุกคนได้นำหลักธรรม การเดินทางสายกลางมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักพึ่งตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นหรือชุมชนจนเกินความจำเป็น สร้างความเข้มแข็งในด้านจิตใจลดผลกระทบจากภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับสัญญา สัญญา วิวัฒน์ (2542 : 67) ในการพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ ต้องมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าตามความสามารถของตน โดยต้องเป็นคนเข้มแข็ง มั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้

2.3.5 การพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรม

เกษตรกรมีวิถีชีวิตอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน พึ่งพาตนเอง ไม่เอาใจเอาเปรียบใคร ทำให้สังคมมีความสงบน่าอยู่ไม่เกิดปัญหาทางสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านใกล้เคียงมีอะไรก็มาแบ่งปันกัน ช่วยเหลือกัน ในด้านวัฒนธรรม ทุกคนให้ความร่วมมือในประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น วันที่จัดกิจกรรมทุกคนก็จะหยุดงานแล้วมาร่วมกิจกรรม ทั้งร่างกาย แรงทรัพย์ ทุกคนมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรม ก่อนเริ่มงานบุญจะมีผู้นำหลักขอรับบริจาคเงินจากชาวบ้านตามแรงศรัทธาเพื่อมาเป็นปัจจัยในการทำกิจกรรมของชุมชน เมื่อได้รับเงินรางวัลก็นำเงินมาพัฒนาชุมชน แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว คนในชุมชนเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ทุกคนให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมที่คล้ายกัน มีการรวมกลุ่มกันผลิตสินค้า และประกอบอาชีพ ตลอดจนมีกลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นทุนหมุนเวียนในการลงทุน นอกจากนี้มีสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ยามเจ็บป่วย เมื่อเวลาที่มีคนในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วยต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลจำเป็นต้องใช้จ่ายเงิน ในชุมชนก็มีกองทุนสำหรับให้คนในชุมชน ไร่ยืมในยามฉุกเฉิน

2.4 แนวทางส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2.4.1 การสร้างทีมวิทยากร / พัฒนาปราชญ์ เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการทำการเกษตรแต่ยังไม่มีความชำนาญในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนบ้านนาโคกให้เป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงควรจะมีการพัฒนาและสร้างทีมวิทยากรให้มีคุณภาพพร้อมสำหรับการถ่ายทอดความรู้ ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านที่ตนมีความถนัด เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นวิทยากร

2.4.2 การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม การสร้างหลักสูตรเพื่อให้เกิดความหลากหลายเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกรที่จะเลือกเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับตนเอง การจัดทำ

หลักสูตรมาจากความต้องการของคนในชุมชน จึงเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปฝึกอบรมเกษตรกร ควรมีการบูรณาการร่วมกันในหลายหน่วยงาน เพื่อร่วมกันในการวางแผนการฝึกอบรมเกษตรกร การที่มีหลายหน่วยงานบูรณาการร่วมกันเพื่อไปพัฒนาเกษตรกรทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์อย่างมาก

2.4.3 การฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม การฝึกอบรมที่มีเพียงการบรรยายเกษตรกรจะไม่ได้มีการปฏิสัมพันธ์กับวิทยากร เมื่อมีการปรับเปลี่ยนให้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมจะส่งให้เกษตรกรมีความเข้าใจและสามารถนำกลับไปปฏิบัติจริงได้

2.4.4 การเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุดหากทุกคนมีการเรียนรู้ตลอดเวลา ทุกคนก็ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลสำคัญในการกระตุ้นสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจนสามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบได้

2.4.5 การขยายผลการเรียนรู้ หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถนำมาใช้ได้จริง เกษตรกรในชุมชนควรมีการขยายผลให้กับชุมชนใกล้เคียง ทุกคนต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาทั้งตนเอง ชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดนครพนม จะเป็นต้นแบบในการขยายผลการเรียนรู้ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโดน ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

3.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลขามเฒ่า สามารถนำปัญหาและความต้องการของเกษตรกรนำไปบรรจุในแผนพัฒนาชุมชนด้านการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3.1.2 ผลการจัดเวทีชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในงานวางแผนงานในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

3.1.3 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสามารถนำเสนอเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.4 การพัฒนาชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บนความต้องการการเรียนรู้บนฐานคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาปรับใช้และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับพื้นที่ และการพัฒนาที่มหาวิทยาลัยและปราชญ์ให้มีศักยภาพมากขึ้น เป็นการพัฒนาบุคลากรหรือนักพัฒนาชุมชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น

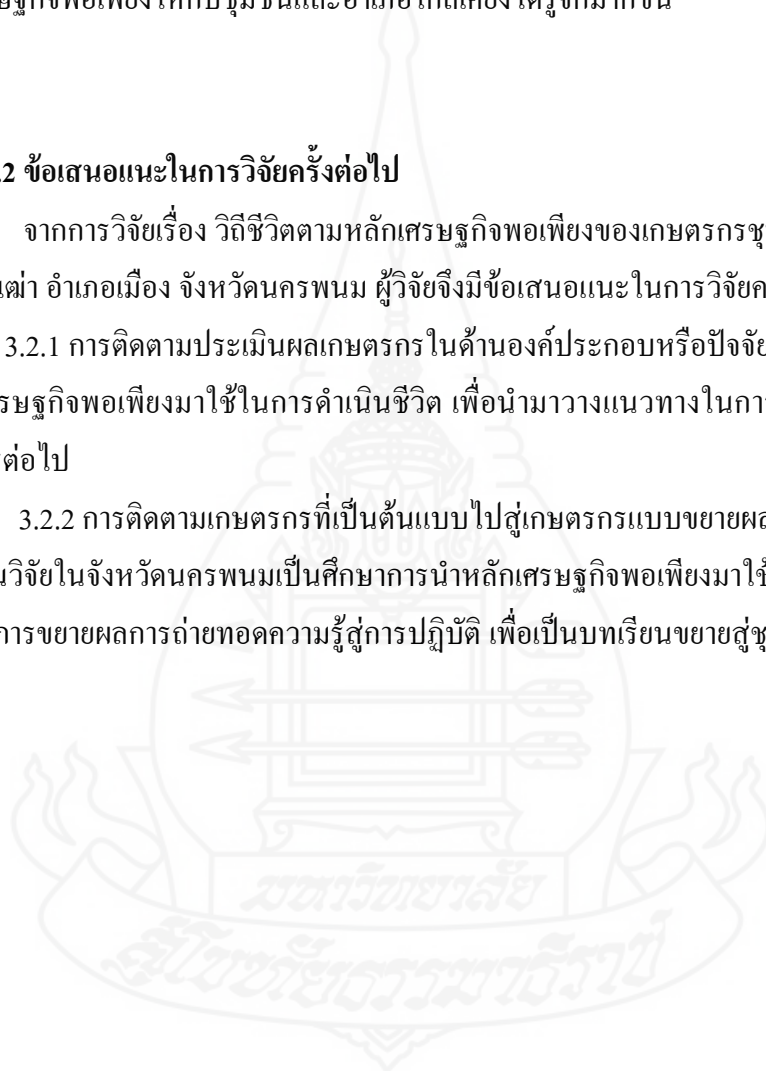
3.1.5 ประชาสัมพันธ์และจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ชุมชนบ้านนาโดนในการเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชนและอำเภอใกล้เคียง ได้รู้จักมากขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโดน ตำบลขามเต่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.2.1 การติดตามประเมินผลเกษตรกรในด้านองค์ประกอบหรือปัจจัยใดที่ทำให้เกษตรกรนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อนำมาวางแผนทางการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรต่อไป

3.2.2 การติดตามเกษตรกรที่เป็นต้นแบบไปสู่เกษตรกรแบบขยายผล เนื่องจากที่ผ่านมามงานวิจัยในจังหวัดนครพนมเป็นศึกษานำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ยังไม่ค่อยมีการศึกษาการขยายผลถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นบทเรียนขยายสู่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

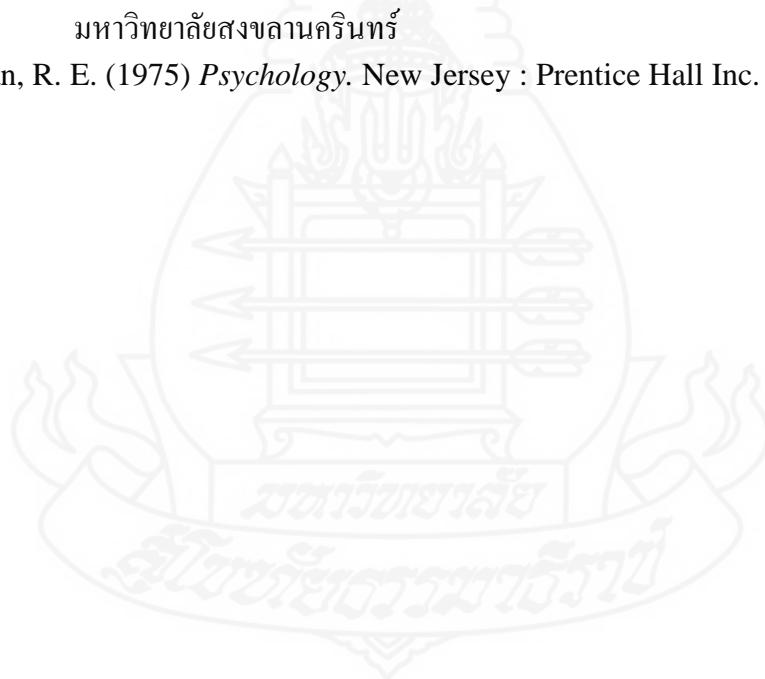
- กรมส่งเสริมการเกษตร (2550) *เศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร* กรุงเทพมหานคร
 กรมส่งเสริมการเกษตร
 _____ (2543) *เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง* กรุงเทพมหานคร
 กองเกษตรสัมพันธ์
- กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530) *จิตวิทยาการศึกษา* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- เกษม วัฒนชัย (2550) เอกสารประกอบปาฐกถาพิเศษ “เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา” ม.ป.ท.
- ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท์ และคณะ (2554) *ประโยชน์สุขจากเศรษฐกิจพอเพียง* กรุงเทพมหานคร
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2550) *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*.
 กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ฉลาด จันทรสมบัติและთანตะวัน สิงห์แก้ว (2554) *การพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข*
 จังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม *วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัย*
 มหาสารคาม 3,2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) : 37-40
- ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์และคณะ (2546) *วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจ*
พอเพียง กรุงเทพมหานคร กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2550) “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : ความเป็นมาและความหมาย.”
 ใน *รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่อง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหาร*
การพัฒนา กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐนพันธ์ นวมสำราญ (2544) *แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน* *วารสารวิชาการปริทัศน์*
 9,10 (มีนาคม – เมษายน) : 16
- ตรีชาญ รามัญอุดม (2551) “วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
 อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัด
 เพชรบุรี” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้*
- ธวัชชัย พิษผล (2549) *รักในหลวงต้องทำ – เพื่อในหลวง* กรุงเทพมหานคร Read & Share
- นภาพร เทพสุท (2553) “การพัฒนาอย่างยั่งยืนตามกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจพอเพียง” *วิทยานิพนธ์*
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

- นาถพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย (2552) “เหลียวมองปัญหาสังคมไทยในมิติเกษตรกรรม” มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) คืบคืบวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2556 จาก <http://www.sathat.org/th/news>
- บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2544) “แนวคิดและทฤษฎี การส่งเสริมการเกษตร” ใน ประมวลสาระชุดวิชาสังคมไทยกับการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 4 หน้า 72 - 75 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- บำเพ็ญ เขียวหวาน (2555) “บทปริทัศน์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก” วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ 4,6 (กรกฎาคม-สิงหาคม) : 32
- ประเวศ ะสี (2538) วิถีนุยุ้ยในศตวรรษที่ 21 สู่ทฤษฎีใหม่แห่งการพัฒนา กรุงเทพมหานคร มูลนิธิสตรี-สฤติวงศ์
- ประสาธ อิศรปริดา (2538) สารคดีจิตวิทยาการศึกษา กรุงเทพมหานคร นำอักษรการพิมพ์
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล กรุงเทพมหานคร สหมิตรออฟเซต
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์และสุรพล เศรษฐบุตร (2553) “แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร” ใน ชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 4 หน้า 15 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2551) “แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร” ใน ประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 4 หน้า 11 - 56 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- พฤกษ์ ยิบมันตะศิริ (2549) มิติใหม่ที่ทำทาบกับการพัฒนาความยั่งยืนของระบบเกษตรและวิถีชีวิตชุมชนชนบท รายงานการประชุมวิชาการ ศวพท. ปี 2549 ระหว่างวันที่ 22-23 กันยายน 2549 ณ โรงแรมกรีนเลค รีสอร์ท เชียงใหม่
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) นามิบุ๊คส์พับลิเคชั่น กรุงเทพมหานคร
- พัชรพรรณ ยาโน (2552) “วิถีชีวิตกับการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรแบบผสมผสานใน จังหวัดชุมพร” สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์

- เพชรภรณ์ รื่นรมย์ (2543) “วิชาการกว่าห้าทศวรรษ” *วารสารวิชาการ* 6,3 (มีนาคม) : 20
- มัลลิกา เขียวหวาน (2546) “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดอ่างทองและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สกล พรหมสิน (2546) “ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับ คุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลหงส์เจริญ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สรเสริญ วงศ์ช่อ (2544) เศรษฐกิจพอเพียง : พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
- สมพร เทพสิทธิ์ (2549) *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร กองทุนอริยมรรค
- สมจิต โยชะคงและคณะ (2554) “เกษตรกรรมกับสังคมไทย” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสังคมไทยกับการส่งเสริมการเกษตร* หน้าที่ 1 หน้า 45 - 52 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- สมจิต โยชะคงและเฉลิมศักดิ์ คุ้มหิรัญ (2545) *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร*
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542) *ทฤษฎีสังคมวิทยา : การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์*
พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุเมธ ดันติเวชกุล (2543) *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำรินิตยสารท้องถิ่นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง*
..... (2552) *การพัฒนาที่ยั่งยืน* กรุงเทพมหานคร สถาบันคลังสมองของชาติ
- สมบัติ กุสุมาวดี (2551) "หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" กรุงเทพมหานคร
วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 7,1 (มกราคม) : 86 - 95
- เสรี พงศ์พิศ (2555) *แผนที่ชีวิตเข้มทิศชุมชน : เพื่อแก้หนี้แค้นอย่างยั่งยืน* กรุงเทพมหานคร
พลังปัญญา
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) *เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร* กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- อุทัย อันพิมพ์ (2554) เอกสารประกอบการสอนวิชาพุทธเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐกิจพอเพียง
คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (อัคราเสนา)
- อุบล อยู่หว่า (2555) สิทธิเกษตรกรและความมั่นคงทางด้านอาหาร มุขนิธิเกษตรกรมัยยั่งยืน
(ประเทศไทย) คั่นคั่นวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2556 จาก
<http://www.sathat.org/th/news/interested-article-a-issue>
- องค์การอนามัยโลก (1986) *Lifestyle and Health Social Science and Medicine* Boston :
McGraw- Hill.
- อรุณ อวนสกุล (2543) รายงานการสัมมนากระบบเกษตรแห่งชาติ เรื่อง ระบบเกษตรเพื่อการจัดการ
ทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน ครั้งที่ 1 จัดโดย ศูนย์วิจัยและเพิ่ม
ผลผลิตทาง การเกษตร ระหว่างวันที่ 15 – 17 พ.ย. 2543 คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อริยา คูหา (2546) *แรงจูงใจและอารมณ์* ศึกษาศาสตร์บัณฑิต ปัตตานี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- Silverman, R. E. (1975) *Psychology*. New Jersey : Prentice Hall Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เรื่อง

วิถีชีวิตเกษตรกรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านนาโดน

อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ชื่อ - สกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ 11 บ้านนาโดน ตำบลขามเต่า อำเภอเมือง

จังหวัดนครพนม โทร .....

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. เพศ

 1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ ..... ปี

3. ระดับการศึกษา

 3.1 ไม่ได้รับการศึกษา 3.2 ระดับประถมศึกษา 3.3 ระดับมัธยมศึกษา / ปวช. 3.4 ระดับอนุปริญาตรี/ปวส. 3.5 ระดับปริญญาตรี 3.6 อื่น ๆ (ระบุ) .....

4. ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน

4.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ..... คน

4.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือน ..... คน

5. พื้นที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด ในปี 2555

พื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง ..... ไร่

พื้นที่ทำการเกษตรเช่าผู้อื่น ..... ไร่

พื้นที่ให้ผู้อื่นเช่า ..... ไร่

อื่น ๆ ระบุ ..... ไร่

6. อาชีพหลัก (ระบุ) .....

7. อาชีพรอง (ระบุ) .....

8. รายได้ปี 2555

8.1 รายได้จากภาคการเกษตร ..... บาท / ปี

8.2 รายได้นอกภาคการเกษตร ..... บาท / ปี

9. รายจ่ายของครัวเรือน ปี 2555

9.1 ค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร ..... บาท

9.2 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ..... บาท

10. ในชุมชนของท่านมีสื่อชนิดใดบ้าง

 10.1 หอกระจายข่าว 10.2 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 10.3 ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน 10.4 ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน 10.5 จุดถ่ายทอดเทคโนโลยี 10.6 ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ 10.7 อื่น ๆ ระบุ.....

11. ในครอบครัวของท่านมีสื่อชนิดใดบ้าง

 11.1 โทรทัศน์ 11.2 วิทยุ 11.3 รับหนังสือพิมพ์เป็นประจำ 11.4 VCD/DVD 11.5 รับเอกสารวิชาการทางการเกษตรเป็นประจำ 11.6 อื่น ๆ ระบุ .....

12. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรใดบ้าง

 12.1 กลุ่มส่งเสริมอาชีพ 12.2 ศูนย์ข้าวชุมชน 12.3 กลุ่มพ่อบ้าน / แม่บ้าน 12.4 กลุ่มธกส. 12.5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 12.6 อื่น ๆ ระบุ.....

13. ท่านมีเครื่องมือเครื่องจักรทางการเกษตรใดบ้าง

 13.1 รถแทรกเตอร์ 13.2 รถไถเดินตาม 13.3 เครื่องสูบน้ำ 13.4 เครื่องพ่นยา 13.5 เครื่องสีข้าว 13.6 อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 วิธีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรชุมชนบ้านนาโดน

ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1. ท่านมีแรงจูงใจใดบ้างในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำการเกษตร

2. ท่านมีการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความพอประมาณ อย่างไรบ้าง

3. ท่านมีการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความมีเหตุผล อย่างไรบ้าง

4. ท่านมีการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความภูมิคุ้มกัน อย่างไรบ้าง

5. ท่านมีการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงความรู้ อย่างไรบ้าง

6. ท่านมีการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงคุณธรรม อย่างไรบ้าง

กรอบ เกณฑ์ ตัวชี้วัด เศรษฐกิจพอเพียง (โดยเสวี พงศ์พิศ)

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
พอประมาณ	ค้ำชูต้นกำเนิดชีวิต	มีคุณธรรม ถูกต้อง คิงาม พออยู่ พอกิน พอใช้	แบ่งปันไม่เอาเปรียบคนอื่น เอาคุณธรรมนำชีวิต
	ค้ำชูรากเหง้า	รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด ของกินของใช้พื้นบ้าน
	ค้ำชูพื้นฐาน	ชีวิตเรียบง่ายไม่ไหลตาม กระแส มีความสุขตาม อัตภาพ	ไม่ไหลตามกระแส วัตถุนิยม ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินไป
มีเหตุผล	มีหลักวิชา	มีข้อมูล ความรู้ รู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลง	ไม่ทำตาม ๆ กันไป เลียนแบบ แต่ไม่เรียนรู้รู้ตนเอง รู้ ศักยภาพของท้องถิ่น ทนชุมชน รู้ปัญหาแสวงหาความรู้ อยู่เสมอ
	มีแผน	ชีวิตคือการลงทุน แผนชีวิต แผนชุมชน	จัดการรายรับ รายจ่าย มี แผนการลงทุนเป็นของตนเอง ตามฐานข้อมูล ความรู้ที่มี
	เป็นมืออาชีพ	คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน	ทำด้วยใจรัก รู้จริง รู้รอบ รู้ลึก ทำดีมีคุณภาพสม่ำเสมอ

ปรัชญา	กรอบ	เกณฑ์	ตัวชี้วัด
มีภูมิคุ้มกัน ที่ดี	ระบบชีวิตที่ดี	ความสัมพันธ์ดีกับทุกคน ครอบครัวอบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง	มีเวลาให้ครอบครัว เป็น ประโยชน์ต่อชุมชน
	ระบบงานที่ดี	พึ่งตนเองในด้านการผลิต การบริโภค การตลาด	- มีเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของชุมชน โดยการจัดทำ ร้านค้าชุมชน เพื่อให้สมาชิกใน ชุมชนมาซื้อสินค้าเพื่ออุปโภค และบริโภคภายในชุมชน - มีการออม

ตอนที่ 3 การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านจิตใจ และด้านสังคม

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านเทคโนโลยี	
1. อนุรักษ์ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	- วางแผนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น - ถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ถ่ายทอดเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง	- สืบสานภูมิปัญญา - ตั้งศูนย์การเรียนรู้ - มีผู้รู้ และจัดทำหลักสูตรเพื่อการถ่ายทอด - ทำการถ่ายทอดขยายผล
3. มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	- สืบสานแหล่งเรียนรู้ชุมชน - วางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน - ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ - ติดตามประเมินผล - ถ่ายทอดขยายผล

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านเศรษฐกิจ	
1. ภาวะหนี้สิน - บัณฑิตกรายรับรายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย - ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น - ส่งเสริมการออม - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ส่งเสริมการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจปัญหาและความต้องการ - ประชุมจัดทำแผนพัฒนา - จัดตั้งกลุ่มอาชีพ - ระดมทุนและทรัพยากร - ส่งเสริมการดำเนินงานตามแผน - ติดตามประเมินผล
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
1. ปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ / ที่สาธารณะประโยชน์ - อนุรักษ์ป่าชุมชน - ไม่จุดไฟเผาตอพงและป่าไม้ - ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม
2. ปลอดภัยมูลฝอย	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง - กำจัดขยะอย่างถูกวิธี - มีถังขยะทุกครัวเรือน - แยกขยะก่อนทำลาย - มีที่กำจัดขยะประจำชุมชน - ปลูกจิตสำนึกในการทิ้งขยะ
3. มีน้ำใช้ตลอดปี	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่า - ขุดลอกหนองและลำคลอง - ซ่อมแซมต้นน้ำสาธารณะ - ขุดเจาะบ่อบาดาล - ปลูกพืชที่เหมาะสม

ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
ด้านจิตใจ	
1. ยึดมั่นในคุณธรรม/จริยธรรมอันดีงาม	<ul style="list-style-type: none"> - คนในชุมชนปฏิบัติศาสนากิจร่วมกันอย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง - ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีในการดำรงชีวิต
2. คนในชุมชนปฏิบัติตนเพื่อลดละ เลิกอบายมุข	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนปลอดยาเสพติดในรอบปีที่ผ่านมา - มีกระบวนการส่งเสริมการ ลด ละเลิก อบายมุข
3. ชุมชนเรียนรู้ เข้าใจ และนำหลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักตนเอง - รู้จักความประมาณ - มีภูมิคุ้มกันในการพึ่งตนเอง - พึ่งตนเองปัจจัย 4 - เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
ด้านจิตใจ	
4. ความต้องการการอนุรักษ์ ประเพณีและค่านิยมที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติที่แสดงความรับผิดชอบในการธำรงรักษาประเพณี และค่านิยม ที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน
ด้านสังคม	
1. ความสามัคคีและความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ด้านศาสนา ด้านอาชีพ ด้านสาธารณประโยชน์ ฯลฯ
2. ชุมชนมีความสันติสุขและสามัคคี - ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา - ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ - มีความสมัครสมานสามัคคี - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
3. มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้คนในชุมชนต้องปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้เกิดความสงบสุข	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีการจัดทำข้อปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ เป็นลายลักษณ์อักษร - มีความเชื่อและแนวทางประเพณีปฏิบัติที่ยึดมั่น

	ร่วมกันในชุมชน
ตัวชี้วัดการพึ่งพาตนเอง	การจัดการสนับสนุนการพึ่งพาตนเอง
4. สร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเข้าร่วมประชุมอย่างต่อเนื่อง - ขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามัคคี - ร่วมกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชน - มีการเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน - ขอมริบระเบียบข้อบังคับชุมชน
4. ครอบครัวยุวมุมชนน่าอยู่	<ul style="list-style-type: none"> - ถือศีล 5 - บ้านเรือนสะอาด - ให้คำปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - ให้ความร่วมมือกับชุมชน - คิดให้รอบคอบก่อนลงมือทำ
ด้านสังคม	
5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวยุวมุม - ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย - มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน - มีการพูดคุยปรึกษากันบ่อยๆ - มีการสร้างงานสร้างรายได้
6. เปลี่ยนแปลงแนวคิดชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ความรู้อย่างต่อเนื่องอบรม ดูงาน - ติดตามข่าวสารและโลกภายนอก - อยู่ร่วมกันภายใต้หลักประชาธิปไตย
7. ผู้นำที่มีคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้คู่คุณธรรม - มีความเสียสละต่อส่วนร่วม - มีความอดทน – มีความซื่อสัตย์สุจริต - มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

หมายเหตุ : ประยุกต์มาจากตัวชี้วัดของฉลาด จันทรสุมบัตติ และทานตะวัน สิงห์แก้ว จากงานวิจัย การพัฒนาสุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขจังหวัดร้อยเอ็ดและมหาสารคาม

**ตอนที่ 4 แนวทางการส่งเสริมโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของ
เกษตรกร**

การจัดเวทีชุมชนเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการ** โดยการประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินการจัดเวทีชุมชน ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์แนวทางการดำเนินการประโชชน์ต่อชุมชน
2. **ศึกษาข้อมูล** โดยการสร้างความเข้าใจในการจัดทำเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม ศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนจากแผนพัฒนาตำบล ปี 2555 มาใช้ในการวางแผนจัดเวทีชุมชน วางแผนจัดเวทีชุมชน นัดหมายเกษตรกรในชุมชน ดำเนินการจัดเวทีชุมชนในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2556 ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านนาโดน
3. **วิเคราะห์ข้อมูล** ดำเนินการจัดเวทีชุมชนตามที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการรับทราบข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่ ว่ามีปัญหาและความต้องการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร
4. **สรุปผล และดำเนินการตรวจสอบข้อมูล** สรุปผลการจัดเวทีชุมชน ประเด็นปัญหามาเสนอข้อมูลเพื่อให้เกษตรกรทุกคนร่วมจัดทำประชาคม เพื่อทบทวนข้อมูลจากการจัดเวทีชุมชนเพื่อนำไปวางแผนทางการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร
5. **จัดทำแนวทางการส่งเสริมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต**

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรม

นัดประชุมชี้แจง สัมภาษณ์ข้อมูลจากเกษตรกร

การพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยีหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสานกระติบข้าว ฝาชี
เตาอบรมควันก้นมอด

จำนวนครัวเรือน	161	ครัวเรือน
-ชาย	312	คน
-หญิง	322	คน

ข้อมูลกองทุนหมู่บ้าน นาโค่นหมู่ที่ 11			
จำนวนสมาชิก	155	ราย	
เงินกองทุนหมู่บ้าน	2,200,000	บาท	
เงินตั้งจะออมทรัพย์ ปี 56	542,741	บาท	
สมาชิกออมเงินปี 56	66	ราย	2,160,000 บาท
ทุนสมาชิก 458	หุ้นละ 100	บาท	458,000 บาท

การพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน

การพึ่งพาตนเองด้านสังคม ด้านจิตใจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ปลุกลินจี ปลุกไผ่เลี้ยงหน่อ ปลุกหอมแบ่ง กลุ่มเลี้ยงโค

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางเชวณีย์ ศิริสาคร
วัน เดือน ปีเกิด	27 มีนาคม 2527
สถานที่เกิด	อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (ทรัพยากรเกษตรชีวภาพ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปี 2549
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

